

Fredagen den 8 december

Kl. 09.00

§ 1 Justerades protokollet för den 30 november.

---

*Om upprustning
av föreningslivets
läger- och som-
margårdar*

§ 2 Om upprustning av föreningslivets läger- och sommargårdar

Socialministern GABRIEL ROMANUS erhöll ordet för att besvara *Thure Jadedstigs* (s) den 14 november anmälda interpellation, 1978/79:83, och anförde:

Herr talman! Thure Jadedstig har ställt flera frågor till mig med anledning av att regeringen i september 1977 uppdrog åt socialstyrelsen att upprätta en upprustningsplan för sommar- och lägergårdar. Thure Jadedstig undrar hur många projekt som har redovisats vid den kommunala inventeringen, i hur många fall upprustning har kommit till stånd samt om jag är beredd att medverka till en fullständigare inventering av läger-, kurs- och sommargårdar.

Mot bakgrund av ett förslag från 1968 års barnstugeutredning i betänkandet *Barns sommar* (SOU 1975:94) gav regeringen i september 1977 socialstyrelsen i uppdrag att upprätta en upprustningsplan för lägergårdar och sommargårdar. Upprättandet av planen skulle ske i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen och företrädare för kommuner och organisationer.

För att göra det möjligt att redan vintern 1977-1978 börja rusta upp gårdarna föreskrevs att planen senast den 1 december 1977 skulle överlämnas till arbetsmarknadsstyrelsen för att ingå i dess objektreserv. Socialstyrelsen överlämnade inom fastställd tid till arbetsmarknadsstyrelsen en länsvis fördelad och angelägenhetsgraderad upprustningsplan. Redan när styrelsen skrev till kommunerna upplystes de om att planen kunde kompletteras till den 1 mars 1978.

Den kompletterade planen som har överlämnats till arbetsmarknadsstyrelsen omfattade sammanlagt 355 olika upprustningsobjekt till en total kostnad av drygt 146 milj. kr. Av dessa har 155 objekt till en sammanlagd kostnad av drygt 85 milj. kr. tagits in i objektreserven. Beslut har hittills fattats om att 2 objekt till en kostnad av ca 1,5 milj. kr. skall rustas upp. Enligt min mening finns det anledning att avvakta utfallet av eventuella ytterligare upprustningar under kommande vinter innan ställning tas till en ytterligare inventering av olika gårdar. Slutligen vill jag erinra om att allmänna arvsfonden står öppen för ansökningar om bidrag för ny- och ombyggnad av anläggningar för barn- och ungdomsverksamhet.

Fredagen den
8 december 1978

*Om upprustning
av föreningslivets
läger- och som-
margårdar*

THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Jag tycker att statsrådets svar var i sin form rakt på sak, och jag ber att få tacka för svaren på mina tre frågor.

Förslaget om en upprustningsplan för sommar- och lägergårdar var ett resultat av barnstugeutredningens slutbetänkande som kom 1975, Barns sommar. Idén fick ett gott mottagande från samtliga remissinstanser, och därför hoppades vi att det skulle bli en snabb reaktion från regeringens sida.

Meningen var också närmast att det folkrörelsedrivna ungdomsarbetet skulle ges möjlighet att berika våra barns och ungdomars fritidsverksamhet i en aktiv och positiv fritidsmiljö under sommarmånaderna.

Denna arbetsform för ett aktivt ungdomsarbete intresserar folkrörelser med ungdomsarbete, och därmed också i hög grad nykterhetsrörelsen, som här ser sin chans att bl. a. i alkoholfri fritidsmiljö göra en insats. Detta skall naturligtvis ske vid sidan om och i samverkan med andra ungdomsorganisationer, ty alla goda krafter behövs för att skapa en meningsfull fritidsmiljö för vår ungdom.

1881 kunde godtemplarrörelsen inviga sin första samlingslokal. Det var i Arboga bara två år efter det att IOGT-rörelsen hade instiftats i landet. Rörelsen kan nästa år fira sitt 100-årsjubileum. Ordenshuset i Arboga var landets första profana samlingslokal. Redan 1908 kunde man redovisa över 700 fastigheter med samlingslokaler i vårt land. Det var sålunda en snabb expansion på detta område.

Frågan om fritidsanläggningar av annan typ aktualiserades också mycket snabbt, och redan före första världskrigets utbrott hade man inom nykterhetsrörelsen skaffat sig fritidsområden och byggde s. k. sommarhem för gemensamma fritidsaktiviteter.

Under 1920- och 1930-talen var det en verkligt bred aktivitet på området, och ett stort antal sommarhem byggdes i snabb takt. I dag har nykterhetsrörelsen ca 150 anläggningar av skilda slag. Många av dem har en avancerad utrustning, och man bedriver en omfattande verksamhet där.

Det är mot den bakgrunden som man från den centrala organisationsledningen – fastighetsförvaltningen för nykterhetsrörelsens samlingslokaler, vars ordförande jag är – ser så positivt på förslaget om möjlighet till samhälleligt stöd även för upprustning av fastigheter som har att göra med verksamhet inom det här området.

Dessutom finns det ett stort antal ordenshus, Folkets hus och bygdegårdar som med en något ändrad utrustning mycket väl skulle kunna användas för de aktiviteter som förslaget vill stimulera.

Låt mig också få konstatera att det inom kyrkan och frikyrkan, ja, inom hela folkrörelsekollektivet finns ett otal fastighetsbildningar inom detta område. Sålunda har vi i dag en stor samhällsresurs som kan förräntas i för denna typ av verksamhet positivt förebyggande ungdomsarbete.

Vid en interpellationsdebatt med dåvarande statsrådet Rune Gustavsson uttalade jag glädje över initiativet att upprätta en upprustningsplan, men jag var kritisk mot den utredningstid som kommunerna tilldelats. Jag ifrågasatte

*Om upprustning
av föreningslivets
läger- och som-
margårdar*

då om inventeringen och de beräknade upprustningskostnaderna skulle få riktig belysning och om inte ett stort antal objekt skulle förbli oredovisade. Tyvärr måste jag konstatera att jag har besannats på denna punkt, detta trots de siffror som socialministern i dag har redovisat: 355 objekt med en total kostnadsvolym på 146 miljoner. Uppskattningsvis omfattar detta kanske bara en fjärdedel eller en tredjedel av det totala antalet objekt som egentligen berörs.

Min interpellation får ses mot bakgrunden att jag hade anledning att förmoda att någon större aktivitet inte hade skett på området. Summa summarum: 2 objekt skall enligt beslut upprustas, 153 objekt har tagits in i den s. k. beredskapsreserven och 200 ärenden står så att säga på väntelistan. Om jag dessutom räknar med alla de inventeringsobjekt som inte har fått sin chans att komma med i inventeringsomgången, då står det klart att vi här har en samhällsuppgift av ganska stor omfattning.

Låt mig avsluta med att ställa några följdfrågor.

För det första: Kan jag uppfatta statsrådets svar så, att det är hans mening att de 153 objekt som finns i objektreserven skall omfattas av den kommande vinterns aktuella igångsättningsarbete, eller kommer det att ta många år innan dessa 153 objekt har bearbetats? Hur många år skall vi i så fall bearbeta dessa, innan vi kommit i gång med verksamheten?

För det andra: Har de lokalägande parterna, alltså de fastighetsförvaltande enheterna ute i regionerna, fått besked av arbetsmarknadsstyrelsen om att de nu har uppförts på den s. k. beredskapsreserven? Har de i så fall blivit underrättade om sin turordning? Det är enligt min mening väsentligt att de får information, så att de kan planera för den kommande upprustningen.

För det tredje: När jag i dag fått veta att endast 2 objekt av de anmälda 355 är klara för igångsättning, då förstår jag statsrådets tvekan att i dag uttala att han vill medverka till en mer genomträngande och ingående inventering, men får jag ändå uppfatta statsrådets svar som positivt så till vida att han inser nödvändigheten av att åtminstone inom en inte alltför avlägsen framtid medverka till att en mer fullständig inventering kommer till stånd?

För det fjärde: Statsrådet hänvisar till allmänna arvsfonden. Vi som sysslar med de här frågorna har prövat den vägen och funnit att det inte är så lätt att forcera alla de normer som gäller i det sammanhanget. Det vore värdefullt för den kommande handläggningen om statsrådet ville närmare precisera möjligheterna till bidrag genom arvsfonden ur den aspekten att man den vägen kan få hjälp att klara upprustningen av de objekt som man inom beredskaps- och objektplanen inte klarar av. Sommar-, läger- och kursgårdar ligger i allmänhet utanför kommunens centrala delar, och det är ju en fördel. De ligger där i utkanten vid en skogsbacke eller vid ett sjöområde, och verksamheten har högsäsong under några få veckor eller några helgdagar under vår-, sommar- och höstmånaderna. Nu har man ju också på många håll i förebyggande syfte skaffat sig motionsanläggningar och kombinerar detta med övrig fritidsverksamhet, men den här sommarverksamheten för barn skulle utan tvivel vara ett bra komplement. Skall alltså arvsfonden kunna bidra med upprustning av realstandardkaraktär, som det sades i socialstyrel-

*Om upprustning
av föreningslivets
läger- och som-
margårdar*

sens skrivelse till kommunerna beträffande inventeringen, t. ex. indragning av elektricitet, vatten- och avloppsanläggningar, telefon o. d.? Jag är inte säker på att allmänna arvsfonden står till förfogande i dessa fall.

OVE KARLSSON (s):

Herr talmän! Alla barn har behov av en sommarmiljö som ger dem möjligheter till stimulerande fritidsverksamhet. För att på ett bra sätt klara detta, anser jag att man bör dra nytta av de erfarenheter som folkrörelserna och deras föreningsliv har. Det finns många organisationer som har läger- och sommargårdar, där det bedrivs verksamhet. Inom föreningslivet har man i dag – och själv har jag erfarenhet som tidigare aktiv inom Unga örnar – stora svårigheter att bedriva sommarverksamhet, men dagens debatt måste koncentreras till bekymren med läger- och sommargårdar. Många läger- och sommargårdar har efter hand blivit hårt nedslitna samtidigt som det uppstått krav på en allmän höjning av standarden. Dessa krav kommer från flera håll, inte bara och inte heller i första hand från lägerdeltagare och lägerledare utan från myndigheternas sida – och det med all rätt. Kraven på bättre standard när det gäller köksutrymmen, hygienutrymmen m. m. är naturliga, men de medför samtidigt krav på investeringar. Därför tycker jag att initiativet att inventera och upprätta upprustningsplaner för sommar- och lägergårdar är bra. Skall ett sådant här initiativ ge resultat behövs emellertid ytterligare åtgärder. Pengar måste ställas till förfogande och ett visst driftbidrag måste även garanteras, så att de organisationer som äger gårdarna och där skall bedriva verksamhet tror sig kunna klara driften efter det att en upprustning gjorts. Inte minst det löpande underhållet kan vara besvärligt att klara, och man kan bekymra sig över hur man skall kunna gå i land med det.

Många organisationer kan klara en upprustning av en läger- och sommargård, men de drar sig för att utföra de behövliga åtgärderna på grund av osäkerhet om huruvida de skall klara driften. En upprustning av läger- och fritidsgårdar skulle sannoligen vara utmärkt som beredskapsarbete, men skall det bli önskvärda resultat i form av åtgärder behövs ett sådant stöd att den organisation som äger anläggningen kan driva den utan alltför höga kostnader. Man måste också kunna klara det kontinuerliga underhållet, ty annars nöts anläggningen ned med nya krav på stora investeringar som följd, och även här måste samhället i så fall vara med och betala.

Jag tycker att vi skulle kunna vara överens om att det för barn behövs sommarverksamhet med karaktär av läger- och koloniverksamhet. Men då erfordras att det finns sommar- och lägergårdar som kan användas för verksamheten. Vidare krävs att samhället är berett att stödja verksamheten. Det billigaste stödet är då en satsning på den verksamhet som bedrivs av folkrörelsernas organisationer. Men det behövs stöd för att rusta upp gårdarna, varvid stödet måste vara så utformat att underhållet inte blir eftersatt.

Socialministern GABRIEL ROMANUS:

Herr talman! Låt mig först instämma i vad interpellanten och även Ove Karlsson har sagt om värdet av organisationernas sommarverksamhet. Jag kan också instämma i den skildring som Thure Jadestig gav av betydelsen av folkrörelsernas satsning under tidigare år på att bygga egna lokaler. Vi har samma uppfattning om värdet av att det finns tillgång till aktiviteter för barn på sommaren, både i folkrörelsernas regi och i kommunal regi. Vi kan också konstatera att vi alla fäster vissa förhoppningar vid det initiativ som togs av barnstugeutredningen.

När det nu gäller läget inför vintern 1978–1979 är det, som framgår av mitt svar, ingen brist på objekt, utan det finns en rad sådana i reserven. Det största behovet just nu är därför inte att leta fram ytterligare objekt. Det som vi i första hand får hoppas på är att kunna förverkliga dessa objekt eller i varje fall en del av dem. Men självfallet kan det därutöver finnas lokala behov, och jag vill därför säga till interpellanten att han, om han har uppgift om något objekt som inte kom med vare sig i den första inventeringen eller i de kompletteringar som gjordes i våras, naturligtvis är oförhindrad att presentera dem. Vi får då se vad vi kan göra åt dem.

Låt mig vidare svara på de direkta ytterligare frågor som Thure Jadestig ställde. Den första frågan var om arbetet på de 153 objekt som nu finns i reserven kommer i gång i höst. Svaret är att det beror på sysselsättningsläget. Meningen med denna reserv är ju att den skall kunna tas i anspråk om det uppstår arbetslöshet. Därför kan man inte besvara den frågan i dag.

Den andra frågan var om de berörda organisationerna har fått besked om huruvida deras objekt finns med i reserven. Jag kan inte svara på om de har fått någon särskild skrivelse om det, men eftersom det är fråga om offentliga uppgifter har naturligtvis var och en som är intresserad av saken möjlighet att ta reda på hur det ligger till.

För det tredje frågade Thure Jadestig om jag anser att det är nödvändigt med en ytterligare inventering av nya objekt. Svaret på det ligger i det som jag redan har sagt, nämligen att vi nu får avvakta utfallet under den kommande vintern. Sedan får vi ta ställning till om den metod för att få fram en upprustning av fritidsanläggningar som vi talar om i dag över huvud taget är lämplig.

Den fjärde frågan gällde, såvida jag uppfattade den rätt, om jag ville precisera allmänna arvsfondens möjligheter att medverka i upprustning av läger- och sommargårdar. Vid beviljandet av bidrag från allmänna arvsfonden följer vi vissa regler, som har utvecklats steg för steg genom praxis. Självfallet finns det möjlighet att i takt med nya erfarenheter och nya behov något förändra denna praxis. Jag är inte beredd att nu göra några allmänna uttalanden utöver vad jag här har sagt, utan en sådan utveckling av allmänna arvsfondens politik får ske vid behandlingen av de ansökningar som kommer in.

Slutligen vill jag upplysa Ove Karlsson, som i huvudsak kom in på frågor som inte gäller upprustningen av läger- och sommargårdar utan driften av

Nr 50

Fredagen den
8 december 1978

---

*Om upprustning
av föreningslivets
läger- och som-
margårdar*

*Om upprustning
av föreningslivets
läger- och som-
margårdar*

dessa, om att jag på måndag kommer att svara på en interpellation som mera handlar om stöd till den löpande verksamheten i sådana sammanhang.

THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för de här kompletterande uppgifterna. Jag känner nog att vi bärs av en gemensam vilja att hitta former för att lösa de här frågorna även på sikt.

Jag noterar också med tacksamhet möjligheten att beträffande de objekt som nu inte är anmälda men som ur folkrörelsesynpunkt kan anses vara angelägna ta upp en dialog med statsrådet och därmed kunna aktualisera dem och att det alltså inte är ett stopp med den nu angivna ärendemängden.

Att arvsfonden har sina begränsningar är jag också medveten om, men med ledning av vad statsrådet har antytt både i sitt första svar och i det kompletterande svaret ser jag det som möjligt att ta upp åtminstone smärre ärenden.

Det som jag kanske tycker är viktigare än någonting annat är emellertid att vi känner till omfattningen av den här frågan. De nu kända kostnaderna är beräknade till ca 150 milj. kr., och det är trots allt en rätt tung börda i landets ekonomi. Jag vågar påstå att summan egentligen skulle kunna dubblas, om man fick till stånd en heltäckande inventering, vilket jag tycker egentligen är en brist att vi inte har – om man nu vill att den här verksamheten när det gäller barns sommarvistelse skall täcka hela landet.

Jag är medveten om att en sådan här upprustningsinsats kräver mer långsiktig planering, några års perspektiv åtminstone. Vi har en mall när det gäller upprustning av allmänna samlingslokaler, vars anslagsramar är alltför snäva, det är jag helt på det klara med, men själva idén finns där faktiskt som grund för hur man mer långsiktigt, låt oss säga under en fem- eller tioårsperiod, skulle kunna arbeta sig igenom en sådan upprustning.

Det tycker jag skulle vara ett skäl för socialministern att se över denna fråga och ifrågasätta om det inte är bättre att ha ett flerårigt program upprättat för den här folkrörelsedrivna verksamhetsdelen, som är anpassat till kommunernas sociala planer när det gäller barns sommar, med andra ord att vi får en mer långsiktig planering.

Beredskapsobjektsplanen är bra, men den är också så att säga konjunkturhoppande.

OVE KARLSSON (s):

Herr talman! Jag instämmer i stort sett i vad socialministern sade om att det inte behöver inventeras fram ytterligare objekt, utan man borde undersöka vilka åtgärder som kan behöva vidtas för att få i gång de objekt som nu har inventerats fram. Som socialministern nämnde har 355 objekt inventerats fram, men det är bara två som har kunnat sättas i gång. Det borde ge anledning att undersöka varför resultatet inte blivit bättre. En sådan undersökning borde vara angelägen så att upprustningsarbetet kommer till stånd, och man borde ta kontakt med de kommuner och organisationer som har tagit fram objekt och få klart för sig varför de inte har kunnat

fullföljas.

Jag talade mest om driften av anläggningarna i mitt förra inlägg, och det gjorde jag utifrån den omständigheten att drift och investeringar hör ihop. Det borde vara glädjande för socialministern att organisationerna undersöker möjligheten att klara driften, innan man kör i gång och investerar, för kan man inte klara driften blir det svårigheter. En stor investering får ju direkt utslag på driften. Därför är det många som drar sig för att göra investeringar, innan man vet att man har möjlighet att på sikt klara den verksamhet som man skall bedriva på läger- och sommargårdar.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om den kommunala barnomsorgen

Socialministern GABRIEL ROMANUS erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels *Grethe Lundblads* (s) den 27 oktober anmälda interpellation, 1978/79:61, dels *Inga Lantz* (vpk) den 6 november anmälda interpellation, 1978/79:64, och anförde:

Herr talman! Grethe Lundblad har frågat mig vilka åtgärder regeringen tänker förorda för att den planerade utbyggnaden av barnomsorgen fram till 1981 inte skall fördröjas ute i kommunerna av ekonomiska skäl. Vidare har Grethe Lundblad frågat mig om regeringen tänker förhindra en planerad nedbantning av utbildningen av förskollärare och i stället göra förstärkta utbildningsinsatser samt vilka kvalitetsförbättringar regeringen tänker förorda i förebyggande barnavård och barnomsorgen inför det internationella barnåret 1979.

Inga Lantz har frågat mig om regeringen tänker föreslå att staten skall överta kostnaderna för barnomsorgen, om jag är beredd att medverka till normer vid nybebyggelse som innebär att mark motsvarande 10 m² per barn avsätts för barnomsorgens behov, om regeringen kommer att vidta åtgärder för att överinskrivningen vid barnstugorna skall slopas och om jag anser att nuvarande normer för beräkning av lekytor resp. avdelningsytor vid barnstugorna är rimliga. Vidare har Inga Lantz frågat mig om regeringen är beredd att öka kapaciteten för utbildning av förskollärare.

Jag avser, efter samråd med statsrådet Birgit Rodhe, som inom regeringen är ansvarig för förskollärarytbildningen, att besvara frågorna i ett sammanhang.

Jag vill inledningsvis peka på att barnomsorgen är en lagfäst kommunal uppgift med skyldighet för kommunerna att svara för en planmässig utbyggnad. Riksdagen har i nära nog total enighet lagt fast målet att alla barn med förvärvsarbetande och studerande föräldrar samt barn med behov av särskilt stöd för sin utveckling skall kunna beredas plats inom den kommunala barnomsorgen i mitten av 1980-talet. Riksdagen har vidare ställt sig bakom en överenskommelse som hösten 1975 träffades mellan den dåvarande regeringen och Svenska kommunförbundet om en första utbygg-

Nr 50

Fredagen den
8 december 1978

Om den kommunala barnomsorgen

nadsetapp omfattande åren 1976–1980. Under den femårsperioden skulle 100 000 daghemsplatser och 50 000 fritidshemsplatser börja byggas. Med användande av tumregeln att byggnadstiden i genomsnitt uppgick till ett år skulle dessa platser kunna tas i bruk under perioden 1977 t. o. m. 1981. Under perioden förutsattes vidare en utbyggnad av familjedaghemmen enligt den bedömning som gjordes lokalt i varje kommun. Utbyggnadsprogrammet byggde på dåvarande regeringens och Svenska kommunförbundets gemensamma överväganden om vad som kunde vara praktiskt möjligt att förverkliga under perioden.

För att ge kommunerna ekonomiska möjligheter att genomföra utbyggnaden ingick vidare i överenskommelsen ett nytt statsbidragssystem för barnomsorgen. Det nya statsbidragssystemet, som trädde i kraft den 1 januari 1977, innebar en kraftig förstärkning av bidragen till den kommunala barnomsorgen. Bidragen har vidare gjorts värdebeständiga genom anknytning till löneutvecklingen för anställda i offentlig tjänst. I en särskild protokollsanteckning till överenskommelsen förbehöll sig Svenska kommunförbundet rätten att påkalla nya överläggningar om statsbidragen, om genom statsmakternas beslut väsentliga ändringar inträdde i de förutsättningar som låg till grund för överenskommelsen. Sådana överläggningar har inte påkallats av Svenska kommunförbundet.

Vidare har överenskommelser träffats mellan regeringen å ena sidan och Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet å andra sidan om kommunernas och landstingskommunernas ekonomi. Den senaste överenskommelsen träffades i juni 1978 och avser dels den kommunala volymutvecklingen åren 1979 och 1980, dels de finansiella förutsättningarna för kommuner och landstingskommuner år 1979. Parterna har enats om att riktpunkten för kommunerna skall vara en konsumtionsökning om 3 % per år under åren 1979 och 1980. Parterna är också ense om att inom denna ram skall bl. a. utbyggnaden av barnomsorgen prioriteras. En utbyggnad av barnomsorgen enligt det överenskomna programmet ryms väl inom den angivna volymökningen. Därutöver har regeringen förbundit sig att tillskjuta ett särskilt statsbidrag om totalt ca 980 milj. kr. till kommuner och landstingskommuner under år 1979.

Sammanfattningsvis kan således konstateras att kommunernas ekonomi i sig inte utgör något hinder för en utbyggnad enligt överenskommelsen, förutsatt att kommunerna följer rekommendationen att prioritera barnomsorgsutbyggnaden, vilket då självfallet måste ske på bekostnad av förbättringar inom andra i och för sig angelägna samhällssektorer.

Kommunernas nuvarande planer för utbyggnaden visar att byggandet av daghemsplatser under treårsperioden 1976–1978 ligger i nivå med den överenskomna utbyggnaden under dessa tre år. Byggandet av daghem under 1979 och 1980, platser som alltså skall tillkomma 1980 och 1981, ligger emellertid enligt planerna drygt 10 000 platser under överenskommelsen för de båda åren. Detta är, som jag framhöll i svaret på en fråga av Mats Hellström för ett par veckor sedan här i kammaren, oroande. Jag förklarade också då att jag hade för avsikt att ta upp diskussioner med Svenska kommunförbundet

om dessa frågor. Min utgångspunkt vid dessa överläggningar, som nyligen påbörjats, är att det är nödvändigt att den av riksdagen i samförstånd med Svenska kommunförbundet uttalade målsättningen om barnomsorgens utbyggnad uppfylls. För att nå ett sådant resultat kan det bli nödvändigt att diskutera hur enskilda kommuner har levt upp till det åtagande Svenska kommunförbundet gjort som representant för kommunerna.

Av svaret följer att regeringen står fast vid såväl överenskommelsen med Svenska kommunförbundet om barnomsorgens utbyggnad som riksdagens beslut år 1976 om ifrågavarande statsbidrags storlek.

En översyn av reglerna för statsbidragsgivningen pågår sedan en tid inom regeringskansliet. I anslutning härtill behandlas också frågan om statliga normer för personaltäthet och gruppstorlekar m. m. inom den kommunala barnomsorgen. Arbetet bedrivs med sikte på att ett förslag skall föreligga under våren 1979.

I avvaktan härpå är jag inte beredd att ta ställning i dessa frågor.

När det gäller antalet elever på förskollärlinjen liksom övriga frågor som påverkar statens utgifter kommer regeringen att redovisa sina ställningstaganden i budgetpropositionen i januari.

Frågan om särskilda normer för markreservation för barnomsorgens behov har varit föremål för riksdagens övervägande i olika sammanhang. Riksdagen har därvid uttalat att det följer av kommunens ställning som huvudman för den fysiska planeringen att den skall se till att markresurser för skilda behov skall tillgodoses inom kommunen. Jag utgår från att detta beaktas vid utarbetande och fastställande av stadsplaner.

GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Jag vill gärna tacka socialministern för svaret. Tyvärr var det inte något särskilt upplysande svar jag fick på de frågor jag ställt. Egentligen är det precis som i regeringsdeklarationen. De första tre sidorna i svaret är nämligen endast en beskrivning av vad riksdagen redan vet – återstår alltså s. 4. Jag hoppas att det bakom denna disposition av svaret ligger en strävan att ta några hemliga godbitar med till denna debatt. Annars är det verkligen ett magert svar utan antydan om någon julklapp till Sveriges barn.

Det är endast en siffra på de första sidorna som förvånar mig. Gabriel Romanus nämner att regeringen kommit överens med kommunerna om en konsumtionsökning på 3 % under 1979 och 1980. Den siffran förekommer också i en försörjningsbalans, omfattande 1979 och 1980, som finns i regeringens förslag till den ekonomiska politiken, vilket lämnades till riksdagen den 2 november. Jag tycker inte man kan åberopa den siffran på tillväxten när det gäller nybyggnad och nyinredning av förskolor. När det gäller bruttoinvesteringar förutsätter nämligen försörjningsbalansen att kommunerna under 1978 ökar med 2,9 %, men att de under 1979 minskar bruttoinvesteringarna med 0,1 % – alltså på stället marsch. Är det inte dessa siffror – som också gäller för investeringen i barnomsorgen – som gör att kommunerna framför sig ser stora problem?

Gabriel Romanus har varit politiker under många år. Han måste veta att det

Fredagen den
8 december 1978

Om den kommunala barnomsorgen

är smärtsamt när man i en kommun helt skall bromsa upp investeringsutvecklingen för en sektor. Det är mycket svårt att göra omprioriteringar mellan pressande behov i en kommun. Därför är det oftast ett ökat utrymme man kämpar om i kommunerna, sällan det nuvarande utrymmet. Om inte någon ökning sker blir utvecklingen gärna låst. De små kommunerna, som har små ramar att röra sig inom, har sällan omprioriteringsmöjligheter. Jag skulle vilja fråga: Vad kan statsrådet göra i det läget för att lätta kommunernas ekonomiska bekymmer?

Det är bra att man åter tagit upp diskussionen med kommunerna om statsbidragen, och jag hoppas verkligen att man skall finna vägar att stödja kommunernas ekonomi. På många håll ute i kommunerna säger man med anledning av den sammanställning som gjorts av barnomsorgsplanerna för 1978–1982 att femårsplanen för nybyggnad i stället blir en sexårsplan. Det är kanske det som ligger dolt bakom statsrådets tal i svaret om en "tumregel", som fördröjer utbyggnaden med ett år. Därför kan man fråga sig om utbyggnadsplanerna för 1976–1980 i stället kommer att gälla för tiden 1976–1981.

Som svar på min andra fråga får jag endast en hänvisning till budgetpropositionen. Därför skulle jag vilja fråga statsrådet: Får vi inte alls ställa frågor på hösten som har någon ekonomisk anknytning?

Vad jag har önskat veta är ju vilken egen inställning statsrådet har till förskollärarytbildningen. Behöver den utbildningen bromsas, eller kommer socialministern att kämpa för att utbildningen av förskollärare sker i en oavbruten takt som en del av vår prioritering av barnomsorgen? Om socialministern inte får gehör för sina krav i budgetbehandlingen är ju en sak, men vad han har kämpat för tror jag riksdagen önskar få veta. Därför skulle jag vilja fråga: Kan förskollärarytbildningen utan våda för kvalitetsförbättringen av förskolan skäras ner?

Socialdemokraterna har ju kämpat för ett särskilt statsbidrag, som skulle kunna fördelas efter behov till kommuner som har sociala problem eller många invandrarfamiljer. Det är kanske en fråga som man skulle kunna ta upp vid de aktuella överläggningar beträffande statsbidragsgivningen som nu pågår och som man väl också skall föra med kommunerna. Jag tror att det är mycket angeläget att de kommuner som är särskilt hårt drabbade får ett manöverutrymme. Vi vet ju att t. ex. flera kommuner i Stockholms omgivning har mycket svåra problem.

Min sista fråga har, såvitt jag har kunnat utläsa, helt glömts bort i statsrådets svar. Därför vill jag fråga: Kommer Sveriges socialminister att förbigå det internationella barnåret 1979 med tystnad på grund av det ekonomiska läget – detta s. k. ekonomiska läge som nu av experter påstås vara på väg uppåt?

Många frågor som rör barnavård och barnomsorg ligger nu utredningsklara på regeringens bord. Vi har t. ex. socialutredningens förslag om mera satsning på förebyggande öppet arbete inom barnavården eller barnomsorgen, som socialutredningen önskar kalla det. Vi har också strävanden när det gäller den uppsökande verksamheten. Det finns en lagbestämmelse om uppsökande

verksamhet för att nå fram till barn med särskilda behov av samhällets stöd. Men ut på fältet inom barnomsorgen är man inte helt övertygad om att bestämmelserna fungerar. Är statsrådet övertygad om att den verksamheten verkligen fyller kraven?

Vi vet att vid behovsbedömningar för utbyggnaden av barnomsorgen beräknas det antal barn som behöver plats på grund av särskilda behov av stöd och stimulans vara ca 3 %. I den försöksverksamhet som föregick barnomsorgslagen rörande uppsökande verksamhet låg den siffran i de berörda kommunerna inte under 7 %. Därför kan vi fråga oss: Vilka framstötär gör vi under barnåret 1979 för barn som har det svårt i Sverige?

Jag kan ge många exempel på barn med svårigheter, och jag tror att det finns oerhört många sådana fall i Sverige. Jag är rädd att vi t. o. m. under internationella barnåret glömmar bort dessa barn. Och jag vill hålla med barnstugeutredningen, som 1972 sade att inte förrän vi hjälpt de barn som har det allra svårast i Sverige har vi verkligen blivit ett barnvänligt samhälle.

Kommer vi inför barnåret bara att hänvisa till vad som redan gjorts och visa fram litet utställningar, forskningsprojekt och liknande? Jag tycker inte att det liknar Sverige. Sverige brukar vara känt för resultatpolitik i internationella sammanhang, speciellt vad gäller sociala satsningar. Därför tycker jag att vi inför internationella barnåret verkligen skall visa att vi är på alerten när det gäller barnavård och barnomsorg.

Det finns också ett förslag om föräldrautbildning som ligger klart för regeringens behandling. Satsningar på föräldrautbildning har ju ständigt varit efterfrågade av riksdagen och önskade av alla partier. Här kan man verkligen inte skylla på ekonomin, för vad föräldrautbildning kostar är småslantar i förhållande till vad man ger i stöd till industrin och många andra sektorer. Därför skulle jag vilja fråga: Skall verkligen föräldrautbildningens början, den kring barnens födelse, dröja över barnåret innan den kommer i gång? Det finns en otålighet ute i kommuner och landsting som jag tror att statsrådet kan stilla om han ger ett positivt svar i dag på frågan om föräldrautbildningen skall sättas i gång snarast.

Jag skulle i stort sett vilja upprepa min sista fråga och säga: Vilka förberedelser pågår för att det internationella barnåret skall kunna visa att Sverige vill behålla sin tätplats på den sociala barnavårdens område?

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag skall be att få tacka för svaret på min interpellation.

Riksdagen har fattat beslutet, i överenskommelse med kommunerna, att kommunerna skulle bygga 100 000 nya daghemsplatser och 50 000 fritidshemsplatser på fem år. När man fattade det beslutet för några år sedan tyckte vpk att den utbyggnadstakten var för låg, eftersom behov och köer redan då var katastrofalt stora och långa.

Det visar sig nu att kommunerna inte ens kommer att klara av den här, som jag ser det, mycket låga utbyggnadstakten. Enligt socialstyrelsen räknar kommunerna med att bygga ut med bara 76 000 daghemsplatser fram till 1982 och 41 600 fritidshemsplatser mot de 100 000 resp. 50 000 som man utlovat

Fredagen den
8 december 1978

Om den kommunala barnomsorgen

tidigare.

Det finns i dag 103 400 daghemsplatser, och behovet enligt kommunernas beräkning är 351 700 platser för 1977. Arbetskraftsundersökningarna (AKU) redovisar ett behov på 404 000 platser för barn med heltidsarbetande föräldrar, alltså föräldrar som jobbar mer än 20 timmar per vecka, och dessutom ett behov av 84 000 platser för barn som har deltidarbetande föräldrar. Enligt kommunernas beräkningar har 43 % av förskolebarnen förvärvsarbetande föräldrar mot 54 % som man kommit fram till i AKU. Kommunerna har alltså räknat med ett behov som ligger betydligt lägre än de siffror som man kan utläsa ur AKU från januari i år.

SCB har också gjort en undersökning som visar på ett ännu större behov. 460 000 platser behövs för att barn med heltidsarbetande föräldrar skall få plats, och 25 000 till för barn med föräldrar som arbetar 16–19 timmar i veckan. Också när det gäller fritidshemmen ligger kommunerna för lågt. I dag får bara 5 % av barnen plats på fritidshem – det finns 35 000 platser. Behovet enligt kommunernas beräkningar är 350 000 för 1977. Skall man jämföra 35 000 med 350 000, som är kommunernas egna beräkningar? Dessutom behövs ytterligare 30 000 platser, säger kommunerna, för år 1982.

Man kan räkna och man kan göra upp planer på väldigt många sätt. Behovet av en stor utbyggnad kvarstår med all tydlighet. Vänsterpartiet kommunisterna menar att alla barn skall ha rätt till en bra och gratis daghem- eller fritidshemsplats för sin egen skull, därför att barnen behöver det. Om man räknar efter barnets behov behövs inte alla dessa prognoser och beräkningar, som i slutändan ändå visar sig vara för smått tilltagna.

Det finns fortfarande kommuner som inte har ett enda daghem – 19 st. – och i 70 kommuner saknas daghem med småbarnsavdelning. I en tredjedel av kommunerna saknas fritidshem. Man skall komma ihåg – jag tycker det är viktigt – när det gäller kommunernas behovsberäkningar att en behovsberäkning inte alls är detsamma som utbyggnad. Det finns något som heter servicenivå eller utbyggnadsnivå också. I Huddinge kommunstyrelsens förslag med anledning av barnomsorgsplanen heter det att utbyggnad skall ske med hänsyn tagen till de ekonomiska förutsättningar som finns. Och servicenivån, utbyggnadsnivån, är betydligt lägre än den s. k. behovsnivån. Många utbyggnadsobjekt, dvs. barnstugor, försvinner av olika anledningar i barnomsorgsplanerna. I ett yttrande från planeringskontoret i Huddinge till den senaste barnomsorgsplanen kan man läsa: ”--- det saknas för ett stort antal objekt planlagd mark för allmänt ändamål” och ”--- det föreligger stora svårigheter att finna lämplig mark för utbyggnad”.

Varför klarar kommunerna inte av den utlovade utbyggnaden av barnomsorgen? Av rapporten från planeringsgruppen för barnomsorgen framgår det att det ofta finns flera orsaker till att kommunerna inte bygger ut i snabbare takt.

Fyra kommuner av fem säger att det är ekonomiska skäl som stoppar utbyggnaden. Kommunerna har helt enkelt inte råd att bygga daghem och fritidshem. Ungefär hälften av kommunerna tycker att driftkostnaderna är svårast att bära, medan en fjärdedel tycker att investeringskostnaderna är

tyngst. Många kommuner har också svårt att skaffa mark – det gäller samtliga de tillfrågade storstadskommunerna.

All tillgänglig statistik visar att vänsterpartiet kommunisterna har haft och har rätt i sin uppfattning om vad som krävs för att man skall kunna garantera en utbyggnad som motsvarar ett verkligt behov.

Vpk har sagt att det behövs en lagstiftning för att trygga barnens rätt till bra daghemsplatser. Vpk har sagt att kommunerna vid all stadsplanläggning måste reservera mark för barnomsorgen, för annars finns det ingen mark senare. Vpk har sagt att kommunerna måste få full kostnadstäckning för att bygga bort daghemsbristen, annars har kommunerna inte råd. I första hand skall personalkostnaderna täckas.

Detta är krav som vpk under många år ställt, och det visar sig nu att det hade varit klokt av riksdagen att fatta beslut i enlighet med dessa vpk-krav. Nu står vi inför ett utbyggnadsbehov på nära 500 000 platser enligt SCB:s siffror utan att kommunerna har vare sig mark eller pengar. Och var finns kommunalpolitikernas goda vilja, som man i så många år har talat om, när de varken har mark eller pengar? Det behövs verkligen såväl lagstiftning som mark och pengar för att få i gång en utbyggnad av barnomsorgen.

Barnomsorgen måste byggas ut både kvantitativt och kvalitativt.

Utän tillräckligt med utbildad personal inom barnomsorgen kommer aldrig kvaliteten att höjas. Under många år har utbyggnaden av barnomsorgen saboterats av statsmakterna genom att man utbildat för litet personal. Vpk:s utbyggnadskrav när det gäller antalet platser har visat sig helt realistiska med tanke på barnens behov, med tanke på antalet barn med särskilda behov och med tanke på den höga kvinnliga förvärvsfrekvensen. Det behöver nu utbildas 20 000 personer varje år inom barnomsorgen. Utredningen Utbildning i samspel kom fram till att det med nuvarande mycket låga utbyggnadstakt kommer att fattas 100 000 personer inom barnomsorgen inom tio år. Så ser det ut.

Tvärtemot vad som är rimligt föreslår UHÄ en nedskärning av utbildningen av förskollärare med 300 platser. Vpk menar att utbildningen av personal vid barnstugorna måste öka. Dessutom bör all personal få en likvärdig, fyraårig utbildning.

Så till personaltätheten. Hur stor personaltätheten är på barnstugorna har den största betydelse för kvaliteten. Socialstyrelsen föreslår 2 vuxna på 5 barn i småbarnsgrupper. För dessa barn varierar personaltätheten ute i kommunerna från 2 på 5 till 2 på 10,2 barn. Det är en ganska stor differens. Den är dubbelt så stor som vad socialstyrelsen rekommenderar.

För syskongrupper föreslår socialstyrelsen proportionen 1 på 5, och för dessa grupper varierar personaltätheten från 3,2 till 9,4 barn på varje vuxen – också det är en mycket stor differens jämfört med vad man önsketänker om. För åldersindelade grupper gäller samma rekommendation från socialstyrelsen, alltså 1 på 5. Den vanligaste personaltätheten är också 1 på 5, men variationer förekommer även här på upp till 7 barn per vuxen. Om man tittar på dessa variationer – siffror finns tillgängliga i olika utredningar, vilket Gabriel Romanus förmodligen känner till – finner man det angeläget att

införa miniminormer för personaltäteten, vilka är bindande eller tvingande, för att personaltäteten skall bli tillräckligt stor.

Detta är ett gammalt och välkänt krav, som Gabriel Romanus känner mycket väl till. Gabriel Romanus och jag utformade för bara några år sedan en reservation kring denna fråga. Reservationen tog upp markproblemet, gruppstorleken och personaltäteten. Då var vi överens, men det är vi tydligen inte längre. Jag tycker att Gabriel Romanus har genomgått en förändring på denna punkt. Jag undrar vad det kommer sig av? Kravet står ju fortfarande kvar och blir allt angelägnare för varje år som går.

Det är självfallet också nödvändigt att kommunerna får ekonomisk hjälp att täcka kostnaderna för denna personaltätet. Vpk tycker att även socialstyrelsens rekommendation när det gäller personaltätet är för låg och föreslår 1 person på 4 barn, föreståndaren oräknad, med möjlighet till större tätet för de allra minsta barnen.

För några dagar sedan presenterades en studie av Marianne Cederblad över hur personaltätet och gruppstorlek påverkar barn på daghem. Denna studie – som jag vill rekommendera Gabriel Romanus att läsa, eftersom den är väldigt intressant – visar klart att barn mår bättre av att vara i mindre grupper. Då personaltäteten ökade från 1 person på 5 barn – som är socialstyrelsens rekommendation men som i och för sig inte gäller, eftersom man kan öka proportionen upp till 10 barn per vuxen – till 1 på 3 mår barnen mycket bättre.

Också vistelsetidernas längd inverkar på hur barnen mår och trivdes. För korta vistelsetider gjorde barnen blyga och hämmade, och för långa tider gjorde barnen hyperaktiva och bråkiga. Med vistelsetider på mellan 7 och 9 timmar varje dag mår barnen bra. Denna studie visar hur viktigt vpk:s krav på 6 timmars arbetsdag är både för föräldrar och för barn.

Eftersom kön är så lång i många kommuner och utbyggnadstakten så låg i förhållande till behovet, finns i en del kommuner planer på att öka antalet barn i varje grupp. Bara för någon dag sedan hörde jag i radio att Upplands Väsby planerar 20-grupper. Daghemspersonalen och vpk har i många år talat om de negativa följderna av för stora barngrupper och överinskrivningar, och nu bekräftas dessa farhågor av forskningen.

Orsaken till att både den kvantitativa och den kvalitativa utbyggnaden är så dålig när det gäller barnomsorgen är att man aldrig på allvar har diskuterat varför vi skall ha daghem, dvs. målsättningen med hela daghemsverksamheten och fritidsverksamheten. Nu räknar vi behovet utifrån moderns förvärvsfrekvens, inte utifrån barnens behov. Ekonomiska förhållanden får styra utbyggnaden, personaltäteten, gruppstorleken och andra viktiga kvalitativa frågor – inte barnens behov. Men vi måste lära oss att det är barnens behov vi skall sätta i första hand och att barn måste få kosta.

Jag skall be att få kommentera svaret, som jag fick i går kväll från Gabriel Romanus. Jag tycker att det är ett ogint svar, men jag har åtminstone fått klara besked beträffande de frågor som jag har ställt. Jag frågade ifall staten skall överta kostnaderna för barnomsorgen, och jag har fått ett nej till svar. Jag har frågat ifall vi skall få normer som innebär att man reserverar mark för

barnomsorgens behov. Jag har fått svar: Nej. Jag har frågat om överinskrivningen skall slopas och fått nej. Jag har frågat om kapaciteten för utbildning av förskollärare kommer att ökas, och jag har också där fått ett svar som är nej – åtminstone är regeringen inte beredd att ta ställning nu.

Jag har inte fått svar när det gäller lektytor inom barnomsorgen, och det väntar jag att få i dag.

Det sägs i svaret att barnomsorgen är en lagfäst kommunal uppgift, och det är alldeles riktigt. Sedan hänvisas det till att riksdagen i nära nog total enighet har lagt fast att alla barn med förvärvsarbete och studerande föräldrar skall kunna beredas plats inom barnomsorgen i mitten av 1980-talet. Men hur skall det gå till, om man inte skapar möjligheter för det? Alla tillgängliga utredningar och all tillgänglig statistik visar att det inte kommer att gå.

Sedan till överenskommelsen om de 100 000 daghemsplatserna och de 50 000 fritidshemsplatserna. Inte ens detta kommer kommunerna att klara av. Man klarar inte av det, därför att man saknar instrument att garantera en utbyggnad.

Socialministern hänvisar vidare till höjda statsbidrag, men jag bestrider att det är en kraftig förstärkning av bidraget till kommunerna för att bygga ut barnomsorgen. Man tog bort det s. k. anordningsbidraget, och när man gjorde det ledde det till en nedgång i utbyggnaden. Vid de utfrågningar som gjorts för att kartlägga varför kommunerna inte bygger ut barnomsorgen har det uppgivits att man inte har råd. Det sägs i svaret att regeringen, Kommunförbundet och Landstingsförbundet har varit ense om en utbyggnad och att barnomsorgen skall prioriteras. Men det finns ju inga som helst garantier för att det blir så. Vi har väntat på den här utbyggnaden i många många år. "En utbyggnad av barnomsorgen enligt det överenskomna programmet ryms väl inom den angivna volymökningen", säger Gabriel Romanus. Det är väl de 3 % som jag har fått svar om. Men varför svarar kommunerna då som de gör? De svarar ju att de inte klarar vad man har kommit överens om.

Jag har fördelen att tillhöra både kommunfullmäktige och en social centralnämnd, och vid varje sammanträde diskuterar vi detta att vi inte har råd att bygga ut barnomsorgen. Och de 980 miljonerna, som kommunerna skall få 1979, skall ju räcka till allt möjligt. Kommunerna skall klara av SIA-skolan med de pengarna också.

Socialministern gör i svaret ett häpnadsväckande uttalande, som jag skall be att få citera: "Sammanfattningsvis kan således konstateras att kommunernas ekonomi i sig inte utgör något hinder för en utbyggnad enligt överenskommelsen, ---." Då måste han ju vara omedveten om den svåra ekonomiska situation som de flesta kommuner befinner sig i. Framför allt är situationen besvärlig för de kommuner som har det största behovet av att bygga ut barnomsorgen – de fattiga kommunerna, där kravet är störst, där antalet barn med särskilda behov är störst osv.

Gabriel Romanus är litet oroad över att för 1980 och 1981 ligger utbyggnaden under planerna. Han skall ta upp en diskussion, säger han, och har visst redan gjort det. Men det hjälper ju inte att diskutera de här frågorna, för det har vi gjort i alldeles för många år. Vi har missat att ta de beslut som

leder till en garanterad utbyggnad av barnomsorgen. Det hjälper inte att prata.

Jag tycker att regering och riksdag skall hjälpa till att infria den här överenskommelsen och inte bara skjuta ifrån sig problemet till kommunerna och säga: Det här är en lagfäst kommunal uppgift. Det visar sig ju att kommunerna inte klarar av att bygga ut. Och man skall heller inte komma med några pekpinna när det ser ut som det ser ut, när köerna är så otroligt långa och barnen sitter i kläm, när kommun skyller på riksdag och riksdag skyller på kommun; sådan är den faktiska situationen.

Det är så tjustigt när Gabriel Romanus säger: "Av svaret följer att regeringen står fast vid såväl överenskommelsen med Svenska kommunförbundet ---." Ja, det vore väl sjutton annars! Men man måste också ge kommunerna möjligheter att infria överenskommelsen. Det har de inte nu.

Det skall göras en översyn av reglerna för statsbidragsgivningen, sägs det också i svaret. Men vilken inriktning skall statsbidragsgivningen få? Tänker man täcka kostnaderna för personalen, eller menar man att kommunerna skall få sina investeringskostnader täckta?

Sedan är det fråga om statliga normer för personaltätthet och gruppstorlekar. Som jag sade tidigare är det väldigt bråttom att få fram dem, eftersom man nu i kommunerna börjar planera s. k. 20-grupper. Jag skulle vilja veta socialministerns inställning till en sådan åtgärd som man planerar t. ex. i Upplands Väsby, där man skall öka till 20 barn per grupp, fastän man redan nu har alldeles för många barn i varje grupp.

När det gäller antalet elever på förskollärlinjen är Gabriel Romanus tydligen inte alls oroad av att man minskar en redan nu alldeles för låg utbildningskapacitet.

Så tar statsrådet upp frågan om markreservation, och då heter det att det är kommunens sak att ordna den. Men utbyggnaden, eller rättare sagt bristen på utbyggnad, visar att det behövs markreservation, och det har vi faktiskt varit överens om. Folkpartiet och vänsterpartiet kommunisterna har med anledning av en motion från vänsterpartiet kommunisterna tillsammans reserverat sig för att det skall finnas markreservation för barnomsorgens behov. Varför har herr socialministern gått ifrån den ståndpunkten? Och förra veckan behandlades en folkpartistisk motion av Bonnie Bernström, som tog upp det gamla vpk-kravet, och den var väldigt bra. I debatten yttrade sig inte folkpartiet. Det var vänsterpartiet kommunisterna som fick gå upp och yrka bifall till motionen om markreservation. Jag tycker att det är väldigt ynkligt handlat av folkpartiet.

Erfarenheten visar att det fattas pengar och markresurser för att bygga ut barnomsorgen. Men Gabriel Romanus säger att det är kommunernas problem, eftersom kommunen är huvudman för den fysiska planeringen och därför skall se till, att det finns markresurser. När det gäller bilar finns det däremot lagar och förordningar och regler i planverkets anvisningar. Då kan man fatta beslut, och om jag inte är alldeles felunderrättad fattas de besluten centralt av statsmakterna. För bilen måste man för att få en stadsplan

godkänd avsätta inte mindre än 30 m² per lägenhet, men när det gäller barnomsorgen behöver man inte avsätta en enda kvadratmeter. Vpk har räknat ut att om man avsatte bara 10 m² – alltså en tredjedel av vad man avsätter för bilen – skulle man kunna täcka in åtminstone ytbehovet så att alla barn fick plats på daghem och fritidshem. Så enkelt är det. Men det steget är man inte beredd att ta. Det visar att Gabriel Romanus inte tycker att barnen är lika viktiga som bilarna. Han prioriterar bilarna i förhållande till barnen.

Sedan till frågan om barnens lekytor. Jag vill gärna att socialministern svarar på min fråga i det avseendet. Även här är förhållandena orimliga – ytorna i barnstugorna är alldeles för knappt tilltagna.

Därutöver har jag en mer allmän fråga. Är det inte på tiden att framför allt socialministern inser att det inte går att hålla på så här? Det går inte att hålla på och prata om hur viktig barnomsorgen är. Det *pratas* alltid om hur viktig barnomsorgen är. Det *pratas* här i kammaren, och det *pratas* ute i kommunerna. Nu har vi val nästa år – o, vad det då skall *pratas* om hur viktig barnomsorgen är! Det *pratas* alltså, men det har inte fattats några beslut i den här kammaren eller någon annanstans som garanterar en utbyggnad. Det behövs faktiskt en lagstiftning för att garantera utbyggnaden. Det behövs ekonomiska resurser, det behövs markreservationer, och det behövs normer för gruppstorlek och personaltäthet, om det skall bli någon utbyggnad både när det gäller kvantiteten och när det gäller kvaliteten.

Socialministern GABRIEL ROMANUS:

Herr talman! Jag skall försöka kommentera i varje fall huvuddelen av de många synpunkter som interpellanterna har framfört, och jag börjar med Grethe Lundblad.

Det som jag i svaret sade om kommunernas ekonomi bygger bl. a. på den överenskommelse som i somras träffades mellan regeringen och Svenska kommunförbundet. Den överenskommelsen har redovisats för riksdagen, varför jag kan utgå från att den är känd.

I överenskommelsen säger de båda parterna följande:

”Parterna är vidare ense om att inom de angivna ramarna för konsumtionens volymökning bör utbyggnaden av barnomsorg, äldrevård och långtids-sjukvård prioriteras. Barnomsorgens utbyggnad bör ske i enlighet med överenskommelsen mellan regeringen och Svenska kommunförbundet under hösten 1975.”

I fråga om investeringarna säger man:

”Den prioritering av en utbyggnad av antalet platser i barnomsorg, äldrevård och långtidsjukvård som angivits ovan gäller naturligtvis också i fråga om inriktningen av de kommunala *investeringarna*.”

Slutsatsen av de här uttalandena är att Kommunförbundet bedömer de angivna ramarna som tillräckliga för att fullfölja den gemensamma överenskommelsen. Regeringen kan inte dra någon annan slutsats av det här dokumentet.

Som jag påpekade i svaret gjorde Kommunförbundet en protokollsanteckning, enligt vilken man förbehöll sig rätten att ta upp överläggningar om man

Fredagen den
8 december 1978

Om den kommunala barnomsorgen

ansåg att statsbidragssystemet behövde ändras med hänsyn till åtgärder från statsmakternas sida. Några sådana överläggningar har man inte begärt. Det är vad regeringen har att hålla sig till.

Sedan undrade Grethe Lundblad vad Gabriel Romanus personligen arbetade för när det gäller frågan om förskollärarytbildningen. Tydligt accepterar hon att jag inte kan tala om vad som kommer att stå i budgetpropositionen, men hon ville att jag skulle tala om vad jag personligen arbetar för, så att hon när budgeten kommer kan se vilket gehör jag har fått för mina synpunkter.

Jag vet inte så mycket om hur det är att regera, det måste jag erkänna – jag vet ungefär lika mycket som Grethe Lundblad. Men jag har ju suttit i riksdagen i tio år, och jag vet att det inte är någon nyhet att statsråd i interpellationssvar hänvisar till vad som kommer att stå i kommande propositioner, i stället för att berätta vad som kommer att stå där. Det gjorde statsråden på den gamla regeringens tid, och det gjorde de också på den urgamla regeringens tid. Så kommer det nog att fortsätta att vara. Det skulle allt vara en nyhet om ett statsråd stod här och sade att han har arbetat för det och det, men inte fått igenom det i regeringen. Den nyheten kommer jag inte att lansera. Regeringen skall arbeta som ett lag och solidariskt stå för det den föreslår. Så kommer det att bli även i fortsättningen. Jag tror att Grethe Lundblad i själ och hjärta accepterar det.

Budgetpropositionen läggs fram om ungefär en månad. Jag hoppas den blir väl mottagen. Det är glädjande att det råder en så stor enighet – när vi nu har begränsade resurser – om att omsorgen om barnen, omsorgen om de äldre och omsorgen om de sjuka skall sättas i första rummet. Det är en angelägenhetsgradering som det har rätt bred enighet om.

Jag kan alltså inte nu gå närmare in på vad som kommer att stå i budgeten när det gäller förskollärarytbildningen. Jag kan bara säga att vår utgångspunkt självfallet är att eftersom det har antagits en plan för utbyggnad av barnomsorgen, skall förskollärarytbildningen vara sådan att den räcker för att förverkliga den planen. Det hör till statens del av överenskommenheten.

Vidare frågade Grethe Lundblad vilka kvalitetsförbättringar regeringen tänker förordas i olika avscenden. Det är givetvis också en fråga som gäller budgeten, och en del besked kommer att ges i samband med den. Nu ändrade hon sig och frågar i stället: Vilka förberedelser pågår inom socialdepartementet när det gäller vissa utredningar som har lagts fram? Det är en ny fråga, som jag har lättare att svara på i dag. Vi förbereder en proposition på grundval av socialutredningens förslag, och jag hoppas att den kan läggas fram under våren. Det är ett stort och omfattande arbete, och det har blivit försenat av många skäl, men vår ambition är att lägga fram ett förslag under våren. Jag hoppas att det också skall bli möjligt att presentera en proposition på grundval av det utredningsförslag som Grethe Lundblad själv har varit med om att utarbeta om föräldrautbildningen.

Grethe Lundblad tog vidare upp anknytningen till barnåret, och jag tror vi är överens också på den punkten. Jag ser det på det sättet, att familjepolitik och reformuppbyggnad inte får anpassas alltför mycket till vilka opinionsbil-

dande år som FN engagerar sig i. Vi har inte från Sveriges sida varit särskilt pådrivande för att få barnåret till stånd, men när nu FN har satsat på ett barnår skall vi utnyttja den möjlighet som det erbjuder att fästa uppmärksamheten på barns förhållanden och angelägenheten av att förbättra dem, samt informera svenska folket om hur barn har det ute i världen. Men vår reformpolitik skall vi bedriva planmässigt. Det betyder att arbetet skall fortsätta under 1979, och det skulle det självfallet ha gjort även om det inte hade varit FN:s internationella barnår.

Med detta tror jag att jag har kommenterat Grethe Lundblads ytterligare frågor.

Inga Lantz började med att säga, att rapporterna visar att den plan som riksdagen har antagit inte kommer att följas. Jag hoppas att hon har fel på den punkten. Jag har sagt det förut och jag kan gärna säga det igen, att det finns anledning till oro eftersom kommunernas planer ligger 10 000 platser under de 100 000 som har överenskommit. Men vi skall också i ärlighetens namn notera, att när det gäller de daghemsplatser som skulle anskaffas under 1976, 1977 och 1978 och som färdigställs under 1977, 1978 och 1979, ligger kommunerna i takt med planen.

När det gäller den faktiskt förda politiken har man alltså uppfyllt planen. Det är i planeringen för de följande två åren som man ligger efter, och det är allvarligt nog. Vi kan också konstatera att den senaste redovisningen upptog en ökning med 5 000 platser i jämförelse med den närmast föregående. Detta kan ge vissa förhoppningar om att planen skall kunna uppfyllas.

Men den alltför låga planeringen blev självfallet en signal för oss att ta upp överläggningar med kommunförbunden. Vi kunde då konstatera att här föreligger en överenskommelse; staten har uppfyllt sin del av den överenskommelsen, och Kommunförbundet var överens med regeringen om att planen måste hållas.

Man kan använda olika metoder för att bygga ut en så viktig kommunal verksamhet som denna. Man kan nöja sig med att arbeta med opinionbildning. Man kan tillgripa den andra ytterligheten och ange i lagar och regler hur många platser som skall finnas och exakt vilka normer som skall gälla för utbyggnadstakten. Så har vi det på skolans område. I det här fallet har man valt en medelväg: en frivillig överenskommelse har träffats, och regeringen hoppas att kommunerna skall uppfylla den överenskommelsen. Utvecklingen kommer givetvis att bli ett test av den metodiken, och vi får se om den kan användas i fortsättningen.

Herr talman! Jag skulle vilja kommentera det Inga Lantz sade ytterligare något, men jag ber att få återkomma, eftersom min tid just nu är slut.

GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Jag vill gärna tacka Gabriel Romanus för det positiva svar jag fick på några av de frågor jag ställde i anslutning till interpellationssvaret.

Jag är emellertid fortfarande oroad över att Gabriel Romanus inte känner till den ram för bruttoinvesteringen i kommunerna som har fastlagts i ekonomidepartementet i propositionen 50. Där har man klart uttalat att det

---

*Om den kommu-
nala barnomsorgen*

under 1979 skall ske en minskning av bruttoinvesteringarna i kommunerna. Även om en konsumtionsökning på 3 % har angivits i överenskommelsen med kommuner och landsting, tror jag det blir mycket svårt för kommunerna att klara av dessa investeringar. Också i försörjningsbalansen har 3 % konsumtionsökning för kommunerna angivits när det gäller den offentliga konsumtionen, men detta gäller bara för driftkostnaderna, inte investeringskostnaderna. Det var detta som gjorde mig så oroad.

Jag tycker att man många gånger hamnar i en sifferexercis, när man diskuterar byggande av daghem, frågan om förskollärare och liknande. Något som också slår en när man ser vad som pågår ute i kommunerna i samband med utformningen av barnomsorgsplanerna är att man ofta stöder sig på behovsberäkningar som är alldeles för snålt tilltagna. Inga Lantz beskrev hur man beräknar kvinnornas förvärvsverksamhet enligt AKU och andra undersökningar. Det är alltså stora skillnader mellan dessa undersökningar. Också socialstyrelsen har visat i flera av sina röda böcker att det finns klyftor mellan dessa undersökningar. Det måste innebära att vi har ett dolt behov av barnomsorgsplatser som inte kommer fram i barnomsorgsplanerna, och det tycker jag är mycket allvarligt.

I mitt tidigare inlägg pekade jag också på att den del av behovsberäkningen som gäller barn med särskilda behov i de flesta kommuner är nerskuren till en nivå som säkert inte är realistisk. När man går ut med en effektiv uppsökande verksamhet finner man att det handlar om många fler barn än de 3 % som angivits som har behov av att få komma till en förskola och få stöd och stimulans i sin dagliga tillvaro. När vi i mitten av 1970-talet i utrednings-sammanhang arbetade med den uppsökande verksamheten och hade försöksverksamhet visade det sig att i en viss kommun intill Stockholm 20 % av barnen hade ett särskilt behov av stöd och stimulans och av den anledningen hade bort komma tidigare till förskolan. I en Norrlandskommun hade däremot 7 % av barnen behov av särskilt stöd och stimulans. Ingen av undersökningarna visade en så låg siffra som 3 %; det är den siffra som man mellan raderna kan läsa ut i socialstyrelsens rekommendationer. Även om man säger att kommunen givetvis skall ha en uppsökande verksamhet och utgå ifrån dessa siffror, är det tyvärr så att man i kommunerna i ett ansträngt läge använder sig av möjligheterna att ange ett lägre behov, eftersom man inte klart lyckats visa hur stort det är.

Gabriel Romanus sade i sitt inlägg att regeringen naturligtvis vill göra allt för att se till att barnen här i landet får det bättre, och han sade att det är en glädjande enighet när det gäller barnomsorgen. Vi måste emellertid vara på det klara med att det på många håll i landet finns oerhört många barn som vi på grund av bristfälliga resurser inte kan hjälpa. Det är mycket allvarligt.

Jag vill gärna ta ett exempel som visar vad som brister och vad man kan göra. Under en försöksverksamhet i en kommun talade man med föräldrarna till alla fyraåringar. Man försökte sedan sammanställa alla upplysningar om dem från barnavårdscentral och socialvård. Jag skall berätta om en fyraårig pojke som bodde i en familj som bestod av två andra äldre barn samt mor och far. De bodde i en rymlig fyrarumslägenhet. Det fanns många barn i området,

men pojken hade aldrig lekt med dem. Han hade problem med fötterna och hade svårt att gå. Därför hade han av barnvårdscentralen hänvisats till en ortoped. På barnvårdscentralen sade man att han talade dåligt och hade dålig motorik. Därför hade man i journalen skrivit "verkar retarderad?" "under-stimulerad?". Man visste också att han sov dåligt om nätterna, och han hade tydligen redan vid fyra års ålder fått flaskor med lugnande medel. När den uppsökande verksamheten kom in, sade man omedelbart att detta barn utan dröjsmål borde tas in på daghem. Han kom in på daghem. Och sedan skrev man: "Pojken har under sina 10 månader på daghemmet gjort enorma framsteg." När han började på daghemmet kunde han säga tre ord, trots att han var fyra år gammal: mamma, pappa och sitt eget namn. I övrigt var hans tal helt obegripligt. När personalen talade med honom tittade han länge på dem, men gav ej något svar eller tecken på att han uppfattat. Vid vissa tillfällen, exempelvis när han kom i konflikt med någon, utstötte han underliga ljud. Efter en tid började han upprepa ord som han hört, och numera talar han fullt förståeligt. Han svarar oftast direkt på tilltal och visar åtminstone att han har hört och uppfattat vad man har sagt. Från början hade han svårigheter att hoppa och springa som andra barn. Han orkade inte följa med på de promenader man gjorde. Delvis kunde detta kanske förklaras av att han hemma hade varit van vid att alltid bli buren eller dragen i vagn. Nu tycker han om att lägga pussel, och han klarar detta bra. På senare tid har han lärt sig att cykla på en trehjuling, och han springer och går mycket bättre och orkar med rörelserna som alla andra. Han har haft besvär med kontakterna med andra barn, men nu börjar också detta att rättas till.

Jag tycker att sådana här beskrivningar från barnens verklighet ger intryck av att vi har oerhört mycket mer att göra och att vi verkligen måste satsa rejält både på föräldrautbildning och på uppsökande verksamhet för att göra Sverige barnvänligt. Vi måste då särskilt stödja de barn som har det svårast. Jag skulle kunna ge en mängd andra exempel. Det vore värdefullt om statsrådet ville tala om vad man kan göra på det här området.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Om Gabriel Romanus hade svarat på frågor i stället för att säga en mängd ovidkommande saker om hur en regering tekniskt arbetar, hade han hunnit svara på de frågor som jag ställt.

Det fattas enligt socialstyrelsen 25 000 platser för att överenskommelsen om byggandet av 100 000 platser skall kunna infrias. Nu säger Gabriel Romanus att det är "bara" 10 000 platser som fattas. Även om det skulle vara bara 10 000 eller 25 000 som fattas i det sammanhanget, måste man fråga sig hur det resterande behovet skall täckas. Hur skall en full behovstäckning kunna klaras? Det har ju uttalats att en sådan skall vara genomförd i mitten på 1980-talet.

År 1980 behövs det enligt SCB:s beräkningar 500 000 daghemsplatser, och det är inte så många år kvar till dess. Vi måste någon gång börja arbetet mot det målet. Det fattas vidare enligt kommunernas beräkningar 380 000 fritidshemsplatser – och dessa beräkningar brukar, som jag tidigare sade, ligga

Om den kommunala barnomsorgen

alltför lågt. Och hur skall alla barn få rätt till en daghemsplats, något som ju alla barn också behöver för sin egen skull? Jag skulle vilja få svar på de frågorna.

Man kan alltså inte stanna vid att forcera arbetet på att uppfylla överenskommelsen om 100 000 nya daghemsplatser på fem år, eftersom behovet bakom dessa 100 000 platser är så oändligt stort – och enligt vpk:s sätt att se behöver alla barn plats på daghem. Men för att enbart tala om de 500 000 platser som behövs till år 1980 vill jag alltså framhålla att det krävs åtgärder för att trygga en sådan utbyggnad. Det finns inte en tillstymmelse till sådana åtgärder från vare sig regeringen eller riksdagen för att klara denna utbyggnad.

Grethe Lundblad tog upp frågan om barnen med särskilda behov. Man har från början räknat med en mycket låg andel barn med särskilda behov. Till att börja med utgick man från en andel om 3 %. Nu håller man på att revidera denna beräkning och utgår från en andel om ca 10 %. Men det finns också utredningar som visar att andelen barn med särskilda behov i vissa områden är uppe i 40 % av det totala barnantalet. För att kunna integrera en sådan 40-procentig andel av barn med särskilda behov behövs det en total utbyggnad så att alla barn får plats på daghem. Jag menar att detta behövs för att klara daghemsverksamheten rent kvalitativt.

Jag kan tala om för Gabriel Romanus att i ett bostadsområde i Flemingsberg i min hemkommun Huddinge är 80 % av barnen invandrabarn, som ju tillhör kategorin barn med särskilda behov. Dessa barn är fördelade på 20 olika språkgrupper.

Vilka åtgärder tänker regeringen vidta för att kommunen skall klara en utbyggnad av barnomsorgen på det sätt som behövs för att integrera dessa invandrabarn med svenska barn? Det finns alltså oerhörda problem att lösa när det gäller barn med särskilda behov.

Vidare säger Gabriel Romanus att det inte har påkallats någon överläggning mellan Kommunförbundet och regeringen när det gäller de ekonomiska frågorna. Men de siffror och de utredningar som vi har fått visar, att kommunerna inte klarar av denna utbyggnad. Man behöver bara se på utbyggnadsplanerna för att inse detta.

Jag vill citera ett uttalande som gjorts av ett antal fattiga kommuner som ligger i den södra delen av Stockholmsområdet, nämligen Botkyrka, Haninge, Huddinge, Nynäshamn och Tyresö. De skriver bl. a. följande:

”Oberoende av att kommunerna har en mycket stark vilja att bygga ut barnomsorgen framstår det mot denna bakgrund som en förutsättning för att genomförandet av den planerade utbyggnaden ska kunna klaras att ökade statliga insatser görs. Dels erfordras att det statliga driftbidraget höjs till att motsvara i princip personalkostnaderna för verksamheten, dels måste utbildningen av förskollärare och annan personal byggas ut kraftigt.”

Så ser alltså söderkommunerna på detta, och jag tycker att det säger en del, tillagt till de siffror som jag tidigare redovisade. Dessutom kvarstår alltså frågan hur man skall klara det stora resterande utbyggnadsbehovet.

Jag skulle också vilja att Gabriel Romanus något kommenterade det som

jag sade om ytbehovet. Jag skall fylla på debatten på den punkten med ytterligare några uppgifter.

Socialstyrelsen ger på samma sätt som när det gäller gruppstorlekar rekommendationer, innebärande 10 m² yta per barn. Men i Stockholm finns det siffror som visar att man bara har 4,8 m² per barn, och i de här kvadratmetrarna lektyta per barn räknar man in toaletter, hallar och kapprum, och det är det jag skulle vilja ha en kommentar till. Är det riktigt att man skall räkna in toalettytan, hallar och kapprum i barns lektyta? Är det rimligt att ha 4,8 m² lektyta – det är visserligen den värsta siffran jag tagit med för att få belyst hur förhållandena kan vara? Och är det rimligt att i den lektytan räkna in toaletterum – inte kan väl barnen leka på toaletterna – hallar och kapprum? Det skulle jag som sagt vilja ha statsrådets kommentar till, för det visar att det också i den här frågan verkligen behövs klara riktlinjer för vad som skall räknas in i lektytorna.

Det här vill jag alltså ha svar på, för det fattades i alla de nejsvar som jag redan fått.

Socialministern GABRIEL ROMANUS:

Herr talman! Jag har inte så stort behov av ytterligare polemik med Grethe Lundblad. Låt mig bara konstatera att när det gäller utbyggnaden av daghemmen, och den påfrestning som den kan utgöra för kommunernas ekonomi, så är driftkostnaden avgörande. Det tror jag alla är överens om.

De investeringar som behövs rymms inom de samhällsekonomiska ramar som man har varit överens om. Det framgår av den överenskommelse som jag nyss läste upp.

Sedan kan man naturligtvis diskutera hur man för framtiden skall beräkna behovet av utbyggnad. Där har vi, som Grethe Lundblad känner till, en grupp som har till uppgift att plocka fram ett bättre planeringsunderlag. Då får vi en bättre grund att stå på för framtiden. Men för dagen är ändå det avgörande att få fram de 100 000 daghemsplatser som den första femårsplanen innehåller. Det är klart att vi också måste börja diskutera hur vi skall klara nästa etapp som riksdagen har uttalat sig för, och det fordrar det nya planeringsunderlag, som håller på att tas fram. Men det som vi är inne i just nu är att se till att den första femårsplanen förverkligas. Där har vi, som jag nämnde nyss, i stort sett i enighet gått in för att pröva metodiken med en överenskommelse med Kommunförbundet och se om det är möjligt att gå fram på det sättet. Vad som händer nu kommer givetvis att vara avgörande för bedömningen av hur man skall göra i framtiden.

Jag tror att man inom Kommunförbundet är väl medveten om att det finns ett ganska stort intresse i riksdagen för att – om den här metoden inte lyckas – låta staten gå fram hårdare med mera bestämda normer och regler och att de olika riksdagspartierna följer utvecklingen med uppmärksamhet. Jag hoppas fortfarande att planen skall kunna hållas, även om utbyggnadsplanerna för 1980–1981 ligger för lågt hittills.

Det som har hänt efter regeringsskiftet är att vi har haft en första överläggning med Kommunförbundet, där vi kunde konstatera att vi var

Fredagen den
8 december 1978

Om den kommunala barnomsorgen

överens om att planen skall hållas. Vi var också överens om att man måste ha närmare kännedom om på vilket sätt man ligger under planen, hur det fördelar sig på olika kommuner och vad som är orsaken till eftersläpningen. Det underlaget skall nu tas fram, och sedan skall vi träffas igen och diskutera åtgärder. Vi räknar med att göra det i mitten av januari.

Men jag upprepar också, att från regeringens sida måste vi när det gäller bedömningen av kommunernas situation i första hand utgå från vad deras företrädare Kommunförbundet säger, eftersom vi har valt metodiken att bygga på en överenskommelse mellan staten och Kommunförbundet. Den överenskommelsen har ju riksdagen godkänt. Det får vi också hålla oss till i regeringen.

Inga Lantz frågade om min inställning till olika typer av kvalitetsnormer för daghem. Låt mig då påminna om vad jag sade i mitt ursprungliga svar. Jag upplyste där om att det pågår en översyn av reglerna för statsbidragsgivningen och att, i anslutning till denna översyn, frågan om statliga normer för personalläthet och gruppstorlekar inom den kommunala barnomsorgen behandlas. Jag nämnde att vi siktar på att lägga fram ett förslag under våren 1979. Det vore därför inte rimligt att jag nu gjorde en mängd uttalanden på regeringens vägnar om vilka normer som skall gälla, eftersom arbetet med att få fram ett sådant förslag pågår.

Jag kan bara säga att detta arbete är en frukt av det förra regeringsskiftet. Som Inga Lantz nämnde har vi även tidigare i riksdagen haft förslag om att utarbeta sådana normer som då bara haft stöd av en minoritet, huvudsakligen bestående av folkpartiet och vänsterpartiet kommunisterna. När vi nu alltså genom det förra regeringsskiftet har fått i gång arbetet med ett sådant förslag, är det självklart att jag inte ger mig in på att kommentera olika siffror på ytnormer, gruppstorlekar och annat sådant; det vore fel av mig. Vad jag däremot utan svårighet kan säga, eftersom jag redan har sagt det många gånger, är att jag instämmer i Inga Lantz uppfattning, att barngruppernas storlek är av väsentlig betydelse för kvaliteten och att grupper med så många barn som 20 är alltför stora. Den uppfattningen har jag gett uttryck för tidigare, och den har jag fortfarande.

Det är också viktigt att vistelsetiderna på daghemmen kan begränsas. Ett led i denna strävan är den lag som ger föräldrarna rätt till kortare arbetstid, som riksdagen antog på förslag av trepartiregeringen men som vänsterpartiet kommunisterna till min förvåning gick emot.

När det gäller statsbidragen sade Inga Lantz att hon bestrider att det har skett en ökning. Jag trodde inte riktigt mina öron. Det är ju ändå så att statsbidragen i dag är mer än dubbelt så stora som de var när avtalet ingicks. I statsbudgeten har anslagen ökat de tre senaste åren: för två år sedan var de 900 milj. kr., förra året var de 1 400 milj. kr. och för innevarande budgetår är de 2 100 milj. kr. Jag kan också utan att avslöja några hemligheter lova att de kommer att öka ytterligare nästa år. Detta beror inte bara på ökningen av antalet platser, utan det beror också på den kraftiga ökningen av statsbidraget som låg i överenskommelsen och som innebär att bidraget är mer än dubbelt så stort i dag per plats som det var när överenskommelsen träffades. Att man

har tagit bort anordningsbidraget ändrar inte bilden nämnvärt, eftersom anordningskostnaden/investeringen bara är en ringa del av den totala kostnaden, vilket var och en känner till som sysslar med daghem.

Jag har inte någon möjlighet – och det vore inte heller lämpligt – att nu i detalj gå in på vilka normer och riktlinjer som jag anser skall gälla för olika kvalitetsfrågor inom barnomsorgen, eftersom vi håller på att arbeta med ett sådant förslag och det förslaget kommer att redovisas under våren. Men när det gäller de allmänna riktlinjerna, liksom när det gäller regeringens uppfattning om hur vi skall hantera utbyggnaden enligt den plan som riksdagen har antagit, har jag besvarat interpellanternas frågor.

GRETHER LUNDBLAD (s):

Herr talman! Jag vill inte här ytterligare pressa socialministern på besked om statsbidrag och olika former av ny lagstiftning på dessa områden. Men jag kanske dristar mig att ge statsrådet ett par goda råd med på vägen när han skall utforma familjepolitiken i ett regeringsförslag på våren 1979.

Jag tror det skulle vara mycket bra om vi kunde få ett särskilt statsbidrag, som skulle kunna sökas av kommuner med särskilda problem. Vi vet ju att i vissa kommuner har problemen hopat sig, speciellt i kommuner med många invandrarfamiljer, i kommuner med särskilt stora sociala problem eller i sådana kommuner som av olika skäl har mycket svårare ekonomiska problem än genomsnittet. För dem tror jag det skulle vara angeläget att utöver den vanliga statsbidragsgivningen till barnomsorgsplatser ha en speciell statsbidragsspot att ta av. Det är en önskan jag skulle vilja skicka med statsrådet.

En annan mycket angelägen önskan, speciellt för att hjälpa barn med särskilda behov av samhällets stöd och kanske även för att bereda vägen för en kommande föräldrautbildning, är ett statsbidrag till den stigande mängden öppna förskolor. De går alltså i dag utanför statsbidragsgivningen. Jag tror nämligen det är angeläget att vi i samband med att nya förskolor byggs även i dessa får en speciell avdelning för öppen förskola så att denna verksamhet på något vis kan integreras med den övriga verksamheten. Kommunerna kan inte i ett trängt ekonomiskt läge helt stå för de kostnader en ytterligare utbyggnad av den öppna förskolan kommer att kräva. Därför tror jag det är nödvändigt att se över dessa områden. Det är ett önskemål jag ber socialministern ta med vid propositionsskrivningen.

Jag tror det oroar väldigt många att statskontrollkommittén i ett utredningsbetänkande som kommit på sistone försökt angripa barnomsorgsplanerna som planeringsunderlag och med hänsyn till strävanden mot decentralisering ifrågasatt om det verkligen är riktigt att kommunerna skall åläggas att ha en sådan barnomsorgsplan. Jag skulle vilja uttala den förhoppningen att socialministern med kraft avvisar de krav statskontrollkommittén här framfört. Med den stora betydelse barnomsorgsplanerna har fått även i den kommunala debatten och i organisationer ute i kommunerna tror jag det är viktigt att vi har kvar det system med barnomsorgsplan vi hittills haft. Det skulle vara mycket olämpligt och olyckligt om man, med krav på ökad

Om den kommunala barnomsorgen

decentralisering, skulle slopa det fina system som byggts upp och som förutsätter en utväxling av information mellan staten och kommunerna som är helt nödvändig för utbyggnaden av den kommunala barnomsorgen.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Man skall klara utbyggnaden av barnomsorgen inom de samhällsekonomiska ramar som råder nu. Det är socialministerns besked till kommunerna. Man kommer att klara det, säger han också, men det är bevisligen fel. Varför bygger i så fall inte kommunerna ut barnomsorgen som de lovat? Det finns fortfarande kommuner som inte har ett enda daghem. Det visar också att helt andra åtgärder behöver vidtas.

Sedan säger statsrådet Romanus att statsbidragen har ökat. Självfallet, eftersom antalet platser har ökat, men de har inte ökat i den utsträckning som behövs. Personalkostnaderna är fortfarande inte täckta till mer än 66 %. Det är mycket allvarligt. Kommuner med dålig ekonomi har inte råd att satsa på bl. a. personaltäthet därför att de ekonomiska bidragen är så dåliga. Om kommunerna vore helt nöjda med statsbidragsgivningen – och det kan väl inte Gabriel Romanus mena – varför anser de då att de inte har råd att bygga ut barnomsorgen ens för att täcka de 100 000 daghemsplatserna enligt femårsplanen?

När jag frågar hur den stora utbyggnadsbiten skall klaras svarar Gabriel Romanus att man skall ta fram ett nytt planeringsunderlag. Skall man klara utbyggnaden i framtiden med ett nytt planeringsunderlag? Sedan skall vi diskutera med kommunerna. Det skall pratas och pratas, som det gjorts i tiotals år när det gäller barnomsorgen. Vad som behövs är åtgärder som tvingar kommunerna och gör det möjligt för dem att bygga bort daghemsbristen. Med diskussioner skall man tydligen bygga de 500 000 daghem och de 380 000 fritidshem som behövs till 1980. Jag tycker det är ett horribelt och mycket naivt ställningstagande att, när alla siffror, alla undersökningar och all statistik visar att man inte klarar detta på frivillighetens väg, säga som Gabriel Romanus: Jag tror på frivilligheten! Ja, det är ju vad alla har trott på under de här åren, men resultaten visar att det inte går att tro på frivilligheten. Det behövs lagstiftning, det behövs pengar, det behövs mark och det behövs garanterade miniminormer när det gäller personaltäthet, gruppstorlek och sådana saker.

Det pågår en utredning, säger då Gabriel Romanus. Det vet jag att det gör. Det har man ju deklarerat tidigare. Jag vill i alla fall få ett besked om inriktningen hos den som här i landet har det högsta ansvaret för att det blir en bra kvalitet på barnomsorgen.

På småbarnsavdelningarna har man f. n. 2 anställda på 10,2 barn. Är det rimligt? När det gäller syskongrupper har man 1 anställd på 9,4 barn. Det är så det ser ut! Det är visserligen de värsta exemplen som jag har nämnt, men jag tycker att vi måste reagera på förhållandena. Hurdan skall inriktningen vara, och vad skall det vara för personaltäthet? Att 20-grupperna är allför stora kan Gabriel Romanus kosta på sig att säga. Men hur stora skall grupperna vara? Skall man följa den utredning som Marianne Cederblad har gjort, där hon

klart påvisar att det är bra med mindre grupper, eller hur stora skall de vara?

När det gäller sex timmars arbetsdag vill jag framhålla att det är ett oerhört viktigt kvalitetskrav i samband med barnomsorgen. Möjlighet till sex timmars arbetsdag finns ju nu för småbarnsföräldrar, men vi skall inte glömma bort att de inte får någon ersättning för arbetstidsförkortningen. Det hindrar många föräldrar, framför allt sådana med låga och medelhöga inkomster, från att ta denna ledighet. Vi i vpk menar att kravet på sex timmars arbetsdag skall gälla för alla. Det är ett helt nödvändigt krav, och man skall inte bli utan ersättning för arbetstidsförkortningen, såsom de borgerliga har föreslagit. Då får inte reformen avsedd effekt.

Jag vill också ta upp frågan om lekutrymmena, ytorna, på daghemmen. Jag tycker att förhållandena är horribla och vill ha en kommentar av socialministern och ett besked om hur socialministern ser på den frågan.

Stockholms socialförvaltning har gjort en utredning, där man redogör för att det finns avdelningar som heter 02, 23, 35 osv. 5,9, 5,6, 4,4, 4,3 m² är ytorna per barn. I den yta på t. ex. 4,3 m² som barnen skall leka på inomhus ingår toaletttrum, kapprum, hallar etc. Hur ställer sig socialministern till det? Är det rimligt att ha så små ytor? Vilka åtgärder skall man vidta för att få fram rimliga lekutrymmen för barnen? Jag vill veta vad socialministern tycker, och jag vill ha ett besked om socialministerns viljeinriktning. Något slags viljeyttring borde man kunna begära av den som är högste ansvarige för barnomsorgens kvantitativa och kvalitativa utbyggnad.

Socialministern GABRIEL ROMANUS:

Herr talman! Inga Lantz gör en del märkliga uttalanden. Hon frågar varför kommunerna inte bygger ut daghemmen som de har lovat, och hon påstår att planen bevisligen inte kommer att hållas. Vi borde väl ändå kunna vara överens om fakta. Fakta är att hittills har planen hållits. Varken Inga Lantz eller jag vet säkert vad som kommer att hända under de kommande två åren. Vi kan vara oroliga för att planeringen ligger för lågt. Vi kan möjligen hoppas att den kommer att öka, eftersom vi vet att man vid det senaste tillfället ökade planerna med 5 000 platser. Men vi kan inte uttala oss med säkerhet om att planerna "bevisligen" inte kommer att hållas. Jag vill i varje fall inte göra några sådana uttalanden om framtiden. Om Inga Lantz vill vara så tvärsäker – det är kanske hennes stil – så får hon stå för det själv.

Lika häpnadsväckande är uttalandet om statsbidragen. Inga Lantz bestrider att statsbidragen faktiskt har ökat, och menar att ökningen bara beror på att antalet platser är större. Faktum är att statsbidraget per plats i dag är dubbelt så stort som det var när avtalet ingicks. Varför förneka fakta? Även om man tar hänsyn till att det nu inte utgår något anordningsbidrag, utan kommunen får låna enligt bostadslånereglerna, är det fråga om en mycket kraftig ökning av statsbidragen. Förneka inte det! Hur skall man få förtroende för politiker som inte erkänner fakta? Det vällovliga arbetet för en ökad satsning på barnomsorgen gagnas inte av att man förnekar verkligheten. Faktum är dels att tills i dag har planerna hållits, fram t. o. m. det som skall

färdigställas 1979 ligger kommunerna i takt med planen, dels att statsbidragen har ökat kraftigt.

Är då kommunerna helt nöjda med statsbidragen? Nej, det är klart att kommunerna aldrig blir helt nöjda. Men vad jag kan konstatera är att staten hållit sin del av överenskommelsen, och Kommunförbundet har förklarat att man anser sig kunna hålla sin del av överenskommelsen och påkallar inte några överläggningar om ändrade statsbidrag. Sedan är det frågan om man tror på frivilligheten eller inte. Vi får väl se om det även i fortsättningen håller som det har gjort hittills. Om inte, är det en anledning att diskutera om man kan använda den här metodiken – det är självklart. Vad vi tror i dag är inte så väsentligt, eftersom försöket rimligen bör fullföljas.

Inga Lantz tycks ha en viss förståelse för att det, när det pågår en översyn av reglerna och förslag skall läggas fram, inte är rimligt att begära att jag skall uttala mig i detalj om hur förslaget skall se ut. Hon vill ändå att jag gör något mer alltmänt uttalande. Låt mig gärna säga att min uppfattning är att vi, om vi skall ha normer och regler, skall ställa högre krav när det gäller personal-sammansättning och gruppstorlekar, och mindre detaljerade krav när det gäller lokalernas utformning. Jag anser nämligen att det väsentliga när det gäller kvaliteten i barnstugor är personalen, medan jag tror att man har haft alltför detaljerade krav när det gäller lokalerna och att det har försvårat utbyggnaden i vissa fall.

Låt mig också markera, att de ytterlighetsexempel på daghem som Inga Lantz drog här, om de är riktiga, inte utgör någon särskilt bra kvalitet. Det kan jag säga, men längre vill jag inte gå nu, eftersom det pågår ett utredningsarbete.

Sedan konstaterade Inga Lantz att småbarnsföräldrarna har möjlighet fr. o. m. årsskiftet att minska sin arbetstid från åtta till sex timmar om dagen. Vi kan vara överens om att det naturligtvis hade varit värdefullt, om man hade haft möjlighet att bygga ut det ekonomiska stödet, så att småbarnsföräldrarna hade kunnat få full täckning för inkomstbortfallet. Den ekonomiska möjligheten finns inte i dag. Det finns inte heller någon ekonomisk möjlighet att i dag korta ned arbetstiden för alla människor till sex timmar om dagen.

Vi kan väl också vara överens om att föräldrarna bör känna till, att de inte hade fått den rättighet som de har i dag – som en del anser är värdefull – om vpk hade fått bestämma, eftersom vpk röstade emot den reformen. Det kan vara en viktig upplysning för de föräldrar som tycker att denna rättighet är bättre än ingenting.

Grethe Lundblad gav mig vissa goda råd när det gäller hur förslagen skall utformas i framtiden. Jag ber att få tacka för dem. Jag kan säga rent allmänt, att den strävan vi har när det gäller utformningen av statsbidrag, som också partierna är eniga om, är att vi i största möjliga utsträckning skall ha ett generellt stöd. Vi är också överens om att det måste finnas utrymme för särskilda riktade stöd till särskilt angelägna uppgifter. Dit hör barnomsorgen, och det särskilda stödet till barnomsorgen skall vi slå vakt om.

En sak som vi också bör slå vakt om – därvidlag delar jag Grethe Lundblads

uppfattning – är det system för planering av utbyggnaden av barnomsorgen som vi nu har.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! När argumenten tryter, då kommer invektiven. Nu tycker Gabriel Romanus plötsligt att jag gör märkliga uttalanden. Han säger att det inte är särskilt bra att barn bara har 4,8 m² att leka på – inkl. toalettyta. Det är skandalöst dåligt, och det borde Gabriel Romanus ha sagt, men han nöjer sig med att säga att det inte är särskilt bra. Det är skandalösa förhållanden som råder på våra barnstugor.

Sedan vet Gabriel Romanus mycket väl, eftersom han – som han själv sade – suttit i tio år i riksdagen, att vpk under många år har drivit kravet på sex timmars arbetsdag för alla arbetstagare, därför att det behövs. Det enda parti som har röstat för det kravet är vpk självt. Alla andra har gått emot kravet på sex timmars arbetsdag, och det är ingen nyhet för Gabriel Romanus.

Gabriel Romanus säger att statsbidragen har gått upp. Men de räcker inte – det är uppenbart. Annars hade man byggt mycket mer. Nu fattas det 25 000 platser för att uppfylla målet 100 000 nya daghemsplatser. Det fattas en del för att uppfylla planen också när det gäller fritidshemmen. Man kan då undra om det är viljan som saknas – den vilja som alla partier utom vpk har satt sin tillit till. Det har fått de här effekterna.

Hur skall man – den frågan har jag fortfarande inte fått svar på – klara av att bygga 500 000 nya daghemsplatser och 380 000 fritidshemsplatser till mitten av 1980-talet? Det är ju bara fem år dit! Socialministern kan väl inte mena att vi skall klara det genom ett nytt planeringsunderlag eller med diskussioner. Det är de enda vägar han i den här debatten har anvisat. Nytt planeringsunderlag och nya diskussioner – vart kommer vi med det? Vi har hittills inte kommit någonstans om man ser på den totala utbyggnaden. Det behövs helt andra åtgärder.

De åtgärderna har vpk under många år slagits för. Det behövs en lagstiftning som tvingar kommunerna, det behövs pengar till kommunerna för att klara ekonomin och det behövs markreservationer. Jag skall kanske inte plåga Gabriel Romanus mer, men jag vill ändå fråga: Varför tycker inte Gabriel Romanus likadant nu i fråga om markreservationer som han gjorde för bara några år sedan, då vi gemensamt kunde reservera oss för att kommunerna skulle reservera mark för barnomsorgens behov? Varför har Gabriel Romanus tagit tillbaka det kravet? Det tycker jag är märkligt – framför allt med tanke på att de orsaker till att man inte bygger ut som kommunerna redovisar är just ekonomin och bristen på mark.

Socialministern GABRIEL ROMANUS:

Herr talman! Jag tror att var och en som läser vad jag nyss sade kommer att få leta efter invektiv. Jag använde inga sådana.

Jag tror inte heller jag kan mäta mig med Inga Lantz när det gäller kraftord i övrigt. Hon tycker jag borde ha sagt att de exempel hon nämnde är en skandal. Jag sade att jag inte tycker att de är bra. Det är väl mera en

Nr 50

Fredagen den
8 december 1978

Om den kommunala barnomsorgen

temperamentsfråga.

Jag har inte ändrat mening i de kvalitetsfrågor vi nu diskuterar. Däremot har jag sagt att, eftersom vi håller på och arbetar med ett förslag, är det inte rimligt att jag gör några detaljerade uttalanden. Jag vill än en gång understryka, att det faktum att man i dag inom regeringskansliet arbetar med detta, är en frukt av det ökade inflytandet för folkpartiet.

Inga Lantz nämnde att vänsterpartiet kommunisterna har yrkat på sex timmars arbetsdag för alla. Hon betonade att inga andra partier röstade för det. Det är riktigt. Om man hade genomfört den tidtabell för förkortning av arbetstiden som vänsterpartiet kommunisterna ensamt arbetade för, skulle Sveriges löntagare i dag ha fått en kraftig reallönesänkning. Det är väl ingen som tror att de svenska löntagarna skulle ha varit beredda att använda resursutrymmet till den generella arbetstidsförkortning som vpk har arbetat för.

Låt mig påminna om att den rättighet som föräldrarna nu vid årsskiftet får att korta ner sin arbetstid från åtta till sex timmar och vara kvar på sitt vanliga jobb, och rätten att sedan öka igen till full arbetstid när man önskar – något som kanske en och annan förälder tycker är värdefulla rättigheter – hade de inte haft om vpk hade fått bestämma, för dem röstade vpk emot.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! När det gällde sex timmars arbetsdag för småbarnsföräldrar framlade vi ett annat förslag – det måste Gabriel Romanus vara medveten om – som inte begränsade sig till att gälla bara höginkomsttagare, vilket blir effekten om man inte får ersättning. Hur skall en ensamstående mamma, som dessutom kanske är låginkomsttagare, klara att begränsa sin arbetsdag till sex timmar?

Detta är ett förslag som är framlagt av de borgerliga partierna, och det visar klart vilka man vill gynna. Det är helt enkelt höginkomsttagarna. Vi vill ha sex timmars arbetsdag för alla arbetstagare.

Jag noterar att Gabriel Romanus inte vill ta ställning när det gäller gruppstorlek, personaltäthet och ytorna på daghem och fritidshem. Det är med beklagande jag konstaterar att han skjuter ifrån sig denna fråga och hänvisar till utredningar. Jag hade trott att vi skulle få ut något mer positivt av denna debatt.

Rent generellt visar denna diskussion att vi på detta sätt inte får någon utbyggnad. Regeringen är inte på något vis beredd att garantera barnomsorgens utbyggnad vare sig när det gäller daghem eller fritidshem och vare sig det är fråga om en kvantitativ eller kvalitativ utbyggnad. Det är mycket beklagligt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om ökad säkerhet vid rullbrädesåkande

Nr 50

Fredagen den
8 december 1978

Socialministern GABRIEL ROMANUS erhöll ordet för att besvara *Leif Zetterbergs* (c) den 8 november anmälda interpellation, 1978/79:71, till jordbruksministern, och anförde:

Herr talman! Leif Zetterberg har frågat jordbruksministern vilka åtgärder han ämnar vidta för att öka säkerheten vid rullbrädesåkande. Interpellationen har överlämnats till mig.

Rullbrädesåkning började introduceras i Sverige under år 1976 och blev snabbt populär bland ungdomar. Konsumentverket uppmärksammades tidigt på olycksfallsriskerna. För att få underlag för en bedömning av riskerna och vilka åtgärder som kunde vara befogade att vidta hämtade konsumentverket från Consumer Product Safety Commission i USA statistik över olycksfall förknippade med rullbräden. Statistiken analyserades och utvärderades. Det framkom därvid att olycksfallsfrekvensen vid rullbrädesåkning var ungefär lika stor som för andra hårdare sportgrenar som exempelvis skridskoåkning och utförsåkning på skidor. Något totalförbud för försäljning av rullbräden bedömdes inte motiverat.

Konsumentverket fann emellertid att det behövdes information om riskerna samt anvisningar om åkregler och skyddsutrustning. Vidare bedömdes någon form av trafikreglering nödvändig. Orsaken till många olyckor var att framför allt de yngre åkande inte behärskat tekniken eller inte förstått riskerna. Konsumentverket ansåg därför att det var motiverat med en åldersbegränsning vid marknadsföringen för att göra föräldrarna uppmärksamma på att rullbrädet inte är lämpligt som leksak.

Mot den bakgrunden utfärdade konsumentverket hösten 1977 vissa riktlinjer för rullbräden. Dessa riktlinjer innebär bl. a. att rullbräden inte får säljas till barn under 12 år. Vid försäljningen skall vidare medfölja bruksanvisning med information om skyddsutrustning, åkteknik och åkregler samt skötsel av rullbräden. Som lämplig skyddsutrustning angavs skyddshjälm, handskar, knäskydd och armbågsskydd samt ändamålsenliga skor. Statens trafiksäkerhetsverk har vidare skrivit till samtliga trafiknämnder i landet. Verket har, med hänsyn till riskerna för skador för såväl åkande som gående, förordat att trafiknämnderna utfärdar lokal trafikföreskrift med förbud för rullbrädesåkning på vägar. Förbudet bör gälla även för gång- och cykelvägar eller andra ställen, där de gående inte skall behöva riskera att bli påkörda. Jag vill i det sammanhanget starkt understryka det klart felaktiga i att använda rullbräden i trafiken.

Enligt min mening har konsumentverket genom att på ett tidigt stadium utfärda riktlinjer för försäljning och användande av rullbräden medverkat till en minskning av skaderiskerna vid rullbrädesåkning. Konsumentverket har vidare medverkat till att undersökningar om skadorna f. n. pågår vid ett antal sjukhus i landet. Undersökningen beräknas bli färdig i början av nästa år. Hemkonsulenterna har vidare fått i uppdrag att se efter hur de riktlinjer som verket har utfärdat följs.

Särskilda banor för rullbrädesåkandet byggs i ökad utsträckning i kommu-

---

*Om ökad säkerhet
vid rullbrädesåkan-
de*

*Om ökad säkerhet
vid rullbrädesåkan-
de*

nerna. Även detta medverkar till att minska olycksfallsriskerna. Då berörda myndigheter noggrant följer utvecklingen på området, anser jag det inte nödvändigt med några åtgärder från regeringens sida.

LEIF ZETTERBERG (c):

Herr talman! Jag vill till att börja med tacka socialministern för svaret på min interpellation.

Dagens fritids- och boendemiljöer har i stor utsträckning skapats utifrån tekniska normer och krav. De nya bostadsområden som byggts upp som en följd av den starka urbaniseringen på 1950- och 1960-talen är en eftergift för det centraliserade samhället. Det är ett samhälle där tekniken och det kortsiktiga tänkandet satts i högsätet och där de mänskliga normerna kommit på undantag, ett samhälle där bilen prioriterats på barnens bekostnad. Människorna känner sig som främlingar i många av de bostadsområden som skapats. Mycket litet har gjorts för att tillgodose individens behov av social gemenskap och aktivitet. Det räcker inte med att plantera några träd eller att så fina gräsmattor, när barnen inte får leka där.

Rullbrädesåkan- och rullbrädesåkan- får delvis ses som en följd av och en reaktion på detta. Många har riktat kritik mot rullbrädesåkan- som sådant, men det tycker jag inte är rättvist. Barnens aktivitet på detta område tyder på initiativkraft och är en naturlig reaktion mot det asfalts- och betongsamhälle som skapats. Områdena kring bostadshusen lämpar sig mycket väl för rullbrädesåkan-. Vad som kan kritiseras är den ohämmade exploateringen, kommersialiseringen kring denna verksamhet.

Vi har alla kunnat konstatera hur rullbrädesåkan- under en mycket kort tid fått en enorm utbredning i landet, framför allt i de större städerna. Sporten är perfekt anpassad till dagens tätorter, det är en betong- och asfaltsport. 60 000 å 70 000 ungdomar ägnar sig åt denna sport.

Det är helt riktigt, som socialministern säger, att konsumentverket mycket tidigt tog tag i frågan och utfärdade anvisningar för användningen av rullbräde. Konsumentverket har dock konstaterat att anvisningarna för rullbräden följs dåligt. Verket har fått in många anmälningar mot företag som säljer rullbräden utan att vara sig ge information om lämplig skyddsutrustning eller lämna med bruksanvisning. Den obligatoriska varningslappen, som skall sättas på brädorna redan vid importen, saknas också ofta. En orsak är att rullbrädorna betraktas som en modevara och har börjat säljas i butiker där personalen inte har någon kännedom om sportredskap.

Övervägande antalet olyckor beror på att åkarna inte haft skyddsutrustning eller att de använt platser som varit olämpliga för åkning. Omkring en tredjedel av olyckorna är orsakade av olämplig markbeläggning. Väl anlagda och skötta banor har visat sig kunna nedbringa olycksstatistiken. De allvarligaste olyckorna har inträffat då barn på rullbräden kommit ut i trafiken och kolliderat med en bil eller annat fordon. Skadestatistiken ger underlag för att anta att rullbrädesåkan-, om den utövas på lämplig plats och med riktig skyddsutrustning, har en skadefrekvens av ungefär samma storleksordning som utförsåkan- på skidor, i enlighet med vad socialministern sade. Rätt

---

*Om ökad säkerhet
vid rullbrädesåkan-
de*

information om hur man åker och träning i åkteknik på liknande sätt som i dag ges i skidskolor för utförsåkning kan därför nedbringa antalet olyckor.

Faromomentet är ett av sportens viktigaste inslag. Åkarna kalkylerar ofta med skador, och det finns t. o. m. inslag av status i skadorna. Såren har t. ex. fått särskilda namn. "Jordgubbar" kallas de minsta skrubbsåren. En jordgubbe skall vara rund, röd och rå. Är såret större kallas det "hamburgare". En hamburgare kan vara rå, medium eller well done. Är såret riktigt stort kallas det "Big Mac". Om man susar fram i tomma pipe-lines eller simbassänger, får upp farten, tappar balansen, ramlar och slår i huvudet, så uppstår ett speciellt ljud. Det kallas "bongo-bongo" på skateboardspråk. Dessa uttryck har givetvis tillkommit för att förgylla faromomentet.

Den ohämmade kommersialiseringen gör sitt till i detta fall. Jag vill åskådliggöra detta med ett citat ur en svensk veckotidning. En bild på en rullbrädesåkare kommenteras med följande text: "Med friterblandad förtjusning kollar de in honom, skateboardkungen . . . Vår man är rustad för stötar, rullbräde och tillbehör kommer från Gul och Blås skateboardshop. Dyra prylar det här men nödvändiga när man ska göra banan osäker . . ." Tuffheten understryks med att modellen är sminkad för att markera ansiktskador.

Rullbrädesåkning lanseras som en sport med fart, fläkt och ett visst riskmoment. Farligheten är inbyggd i affärsidén. Sporten är så perfekt anpassad till dagens storstäder att försäljare inte har behövt någon speciell marknadsföring. Den nyhetsbevakning som massmedia ägnat åt sporten har också givit den gratisreklam, speciellt hösten 1976 då kommunerna utfärdade förbud mot åkning på allmänna platser.

Det är viktigt att vi tar allvarligt på frågan om rullbrädesåkning. Vi måste se till att säkerheten förbättras. Det kan ske genom regler om viss skyddsutrustning – jämför hjälmvång vid mopedåkning – och genom att lämpliga platser upplåts till denna aktivitet. Några nya, dyra anläggningar är inte nödvändiga. Det räcker med att idrottsanläggningar som i dag finns får användas även för rullbrädesåkning med viss kompletterande utrustning. De anvisningar som konsumentverket utarbetat måste följas. Görs inte detta, får en speciell lagreglering övervägas. Jag vill därför fråga, om socialministern är beredd att medverka till en sådan lagstiftning samt om regeringen i samråd med berörda myndigheter är beredd att medverka till den ökade information som är nödvändig, bl. a. via skolorna.

Sist men inte minst gäller det för föreningslivets företrädare att aktivera sig på detta område och ta vara på den aktivitetslusta som dessa ungdomar ger utlopp för. På så vis kan dessa också få möjlighet att engageras i annan föreningsverksamhet. Det finns exempel på att ungdomar har lämnat det traditionella föreningslivet, såväl idrottsföreningar som andra ungdomsföreningar, för att ägna sig åt rullbrädesåkning. Därför är det viktigt att barn- och ungdomsorganisationerna får resurser att möta upp mot denna utveckling. Parallellt med de ökade samhällsinsatserna på föreningslivet är det nödvändigt att föreningarna själva kritiskt granskar sin verksamhet med sikte på att den skall vara ett attraktivt alternativ till det kommersiella utbudet.

Vilka initiativ har regeringen vidtagit för att t. ex med idrottsrörelsen diskutera dessa frågor?

Jag vill avslutningsvis fråga hur socialministern ser på utbredningen av rullbrädesaktiviteten och de positiva och negativa effekter den för med sig.

Socialministern GABRIEL ROMANUS:

Herr talman! Min syn på rullbrädesåkningen som fenomen skiljer sig nog inte så mycket från interpellantens. Jag vill kanske inte hålla med om att rullbrädesåkandet är en reaktion mot asfalt- och betongsamhället – det låter litet för djupsinnigt. Jag tror helt enkelt att ungdomarna tycker att det är roligt, och jag förstår dem. För staten och kommunerna finns det i första hand anledning att fråga sig: Är rullbrädesåkandet förenat med några risker eller avsisidor, och hur skall vi förebygga dem?

Här har gjorts en hel del, och Leif Zetterberg och jag tycks – om jag inte missförstod honom – vara överens om att vi t. v. skall hoppas att de frivilliga åtgärderna ger önskat resultat. Hur det blir med den saken kommer att framgå av de undersökningar som nu görs om konsekvenserna av rullbrädesåkningen. Jag kan nämna, utöver vad jag sade i svaret, att de undersökningar som hittills har redovisats och som bl. a. kom fram vid läkarstämman nyligen, inte tyder på att en vettigt utövad rullbrädesåkning får särskilt allvarliga olyckskonsekvenser. Det väsentliga är att se till, att rullbrädan inte förekommer i trafiken. På den punkten behöver man inte ropa på några förbud, för där är det förbjudet att köra med rullbräda, och det gäller bara att se till, att förbudet efterlevs.

Jag kan inte nog understryka att det är viktigt att alla som har med saken att göra – föräldrar, ungdomsledare, poliser och andra – ser till, att rullbrädan inte förekommer i trafiken. Där är den farlig och där kan de eventuella allvarliga olyckorna inträffa.

Som Leif Zetterberg sade innebär naturligtvis rullbrädesåkningen vissa risker även rätt utövad, med skydd och allt, och däri ligger väl en del av tjusningen. Detsamma kan man säga om cykelåkning, skridskoåkning, utförsåkning osv. Det gäller alltså att få utövarna att skydda sig så bra som möjligt mot skador i allmänhet och särskilt mot allvarliga skador.

LEIF ZETTERBERG (c):

Herr talman! Jag tror att socialministern och jag är överens om värdet av att rullbrädesåkning utövas på ett riktigt sätt. Naturligtvis inser jag också att den här sportutövningen utövas därför att den är rolig – det finns en viss tjusning i den. Men då gäller det också att skapa förutsättningar för att ge ungdomarna den information som behövs för att de skall utöva sporten på riktigt sätt. När det gäller att föra ut den informationen har givetvis skolorna en viktig uppgift att fylla. Det är angeläget att rullbrädesåkningen och aktiviteterna i anslutning härtill får en allsidig belysning, så att politiker och föreningsföreträdare kan följa utvecklingen och få den ökade kunskap som behövs. Det räcker då inte med konsumentverkets anvisningar.

Jag noterar att hemkonsulenterna fått i uppdrag att följa upp hur anvisningarna efterlevs. Det tycker jag är bra. Men det vore också bra om hemkonsulenterna fick i uppdrag att diskutera dessa frågor med föreningslivets företrädare och med kommunalpolitiker och därvid ge frågorna en allsidig belysning. Det skulle öka förutsättningarna för att de här frågorna blir hanterade på ett riktigt sätt i föreningslivet och i den kommunala planeringen.

I statens ungdomsråd har vi påbörjat ett arbete för att kartlägga det kommersiella fritids- och kulturutbudet bland barn och ungdomar. Som ett led i detta arbete har en särskild skrift – Rullbrädesmarknaden – tagits fram. Vi hoppas att denna skrift skall medverka till att öka kunskaperna om fenomenen kring rullbrädesåknigen.

Det är viktigt att vi inte står handlingsförlamade inför nya situationer. Jag tycker att vi delvis har gjort det inför rullbrädessportens utbredning. Vi måste som politiker vara beredda att vidta kraftfulla åtgärder. I annat fall riskerar vi att de kommersiella krafterna helt styr utvecklingen. Vi riskerar då också att inte kunna leva upp till målet om en meningsfull fritid för alla. Inom andra delar av fritidssektorn har vi belysande exempel på detta. Därför är det viktigt att vi tar oss an de här frågorna.

Det är också viktigt att vi inte bara lyssnar till det som sägs på läkarstämmor. Det är klart att dessa skador för många läkare har varit fascinerande. Detta har framgått av samtal jag haft med läkare. Det är också fråga om nya skador. Det är därför viktigt att vi får skadefrekvensen belyst för att kunna sätta in de motåtgärder som behövs. För det ändamålet måste vi vara beredda att införa de regleringar som eventuellt behövs. Jag är inte ute efter att förbjuda rullbrädesåkning. Jag tycker att det är en positiv aktivitet, men den måste hanteras på ett riktigt sätt.

Socialministern GABRIEL ROMANUS:

Herr talman! Jag tycker inte att de åtgärder jag har redogjort för tyder på någon handlingsförlamning.

Interpellanten hjälpte mig en bit på traven, när han påminde om statens ungdomsråd. Genom sin egen ställning i statens ungdomsråd har han möjlighet att lämna ytterligare bidrag till att dessa frågor blir belysta och att olika berörda parter informeras. Jag kan bara säga som vi brukar i folkpartiet: Lycka till!

LEIF ZETTERBERG (c):

Herr talman! Jag tackar socialministern för den lyckönskningen. Jag hoppas givetvis att vi i statens ungdomsråd skall kunna medverka till att öka informationen. Men det är då viktigt att företrädare för riksdagen, regeringen och statliga myndigheter hanterar denna fråga med det allvar som krävs och att frågan inte endast belyses i massmedias nyhets- och sportspalter. Det är för att få frågan aktualiserad som jag har framställt interpellationen här i riksdagen.

Överläggningen var härmed slutad.

---

*Om tillkännagivande av den svenska regeringens syn på neutronvapen***§ 5 Om tillkännagivande av den svenska regeringens syn på neutronvapen**

Utrikesministern HANS BLIX erhöll ordet för att besvara *Sture Ericsons* (s) den 9 november anmälda interpellation, 1978/79:76, och anförde:

Herr talman! Sture Ericson har i sin interpellation frågat om regeringen avser att, mot bakgrund av president Carters beslut i neutronvapenfrågan, genom direkta kontakter med USA:s regering och med regeringarna i berörda NATO-länder klargöra den svenska bedömningen, att produktion av neutronvapen och deras stationering i Europa skulle sänka den s. k. kärnvapentröskeln och därmed öka riskerna för kärnvapenkrig i Europa.

Genom den amerikanske presidentens beslut av den 7 april i år uppsköts tillverkning av neutronvapnet liksom utläggning på förband t. v. Samtidigt tillkännagavs att modernisering av olika kärnvapensystem skulle fortsätta som förberedelse för den händelse ett beslut senare skulle komma att fattas om tillverkning och utläggning på förband.

Det amerikanska tilläggsbeslutet, som blev känt den 18 oktober, tar sikte dels på den modernisering av vissa vapensystem som tidigare aviserats, dels på tillverkning av vissa av delarna till neutronvapenstridsspetsar.

Ytterligare produktionsbeslut på amerikansk sida är en förutsättning för att USA skall uppnå en verklig neutronvapenkapacitet. Vi måste dock, nu liksom tidigare, realistiskt räkna med en mycket långt driven teknisk kapacitet på området hos de båda ledande kärnvapenstaterna. Förenade staterna ligger sannolikt före på detta område, men den senaste tiden har vi fått rapporter om ett uttalande av den sovjetiske statschefen att Sovjetunionen redan skulle ha fått fram neutronvapnet. Troligen skulle kort tid förflyta mellan eventuella framtida beslut om fullständig tillverkning av neutronvapnet och det stadium då en verklig neutronvapenkapacitet skulle stå till supermakternas förfogande.

Frågan om neutronvapnet i framtiden kommer att anskaffas eller ej förefaller mot denna bakgrund mer vara en fråga om politiska beslut än teknisk förmåga. Avgörande för sådana beslut blir troligen den återhållsamhet vardera supermakten allmänt iakttar gentemot den andra på såväl kärnvapnens som de konventionella rustningarnas område.

Nedrustnings- och säkerhetspolitiska realiteter har föranlett den svenska regeringen att kategoriskt och öppet ta avstånd från neutronvapnet. Detta avståndstagande gäller oavsett vilken militärmakt som anskaffar det. Vår inställning går samtidigt tillbaka på en humanitär filosofi, vars principer vi strävar efter att i olika sammanhang omsätta i praktisk internationell handling. Framför allt i kärnvapnens värld måste arbetet på att förebygga omätligt och godtyckligt lidande alltid föras vidare. Det är icke minst mot denna bakgrund som Sverige vänder sig så starkt mot kärnvapnen och som regeringen med internationellt uppmärksammas skärpa uttalat sig mot det fruktansvärda neutronvapnet. Det är samma grundinställning som ligger bakom Sveriges starka engagemang i kampen mot de särskilt inhumana vapnen.

Om tillkännagivande av den svenska regeringens syn på neutronvapen

Detta är bakgrunden till att vi från svensk sida med större skärpa än något annat land i Västeuropa redovisat vår uppfattning. Jag vill särskilt hänvisa till det interpellationssvar som avgetts av min företrädare den 7 november 1977 och till regeringens uttalanden i FN:s generalförsamling den 29 september samt i församlingens första utskott den 1 november 1977, vid extrasessionen för nedrustning den 24 maj 1978, i nedrustningskonferensen i Genève och vid den nu pågående generalförsamlingen.

Regeringen fortsätter att följa neutronvapenärendet med största uppmärksamhet också med anledning av det beslut som fattades på amerikansk sida den 18 oktober. Så har f. ö. framgått av den hänvisning härtill som Sverige gjort den 20 oktober 1978 som första land vid den nu pågående generalförsamlingen.

Vad gäller interpellantens konkreta fråga blir därför mitt svar, att såvitt angår produktion av neutronvapen, deras stationering i Europa och följderna härav, har regeringens inställning vid flera tillfällen klart redovisats och är väl känd, inte minst för regeringarna i NATO- och Warszawapaktsländerna. Att budskapet nått fram har vi fått flera belegg för. – Regeringen kommer fortsättningsvis liksom tidigare att vid lämpliga tillfällen ta upp frågan med andra länder.

I detta sammanhang vill jag understryka att vi från svensk sida ej nöjt oss med att offentligt ge vår uppfattning till känna. Den har också tagits upp direkt vid diplomatiska kontakter med andra länder, inkl. USA. Regeringen agerar således genom uttalanden såväl som löpande diplomatiska kontakter.

Härtill kommer emellertid även konkreta svenska förslag på nedrustningsområdet. Oroande tecken föreligger i väst liksom i öst på en fortgående kapprustning. Denna gäller inte minst kärnvapen avsedda för insats i Europa. Därför har vi från svensk sida funnit det angeläget att inlemma också dessa i verkliga nedrustningsförhandlingar. De faller ju utanför de pågående förhandlingarna om begränsningar av strategiska kärnvapen, vilka går under namnet SALT.

Redan den 20 juli i år framlade regeringen därför förslag härom i CCD – nedrustningskonferensen i Genève. I samband härmed ställde vi konkreta frågor till de i förhandlingsorganet deltagande kärnvapenstaterna om deras fortsatta avsikter vad gäller sådana kärnvapen, inkl. medeldistansrobotar, minikärnvapen och neutronvapnet. Regeringen avser att följa upp den sålunda anhängiggjorda frågan om kärnvapen i Europa i det nya förhandlingsorganet nedrustningskommittén (CD) i Genève.

STURE ERICSON (s):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret. Det innehåller visserligen en del positiva element, såsom att regeringen skall försöka få upp frågan om neutronvapnet på dagordningen för nedrustningskommittén i Genève – något som vi från socialdemokratiskt håll har begärt flera gånger under det senaste året – men i övrigt är svaret en plädering för att Sverige inte skall reagera på president Carters beslut den 18 oktober i år. Denna plädering

---

Om tillkännagivande av den svenska regeringens syn på neutronvapen

för passivitet beklagar jag, men tyvärr kan jag inte säga att jag är förvånad över den. Utrikesminister Blix tänker tydligen fullfölja regeringen Fälldins linje att inte säga något nytt i neutronvapenfrågan förrän kritiken från socialdemokratiskt håll blivit så stark att man känner sig tvingad att agera.

President Carters beslut i neutronvapenfrågan, som blev känt den 18 oktober, innebär i praktiken att detta nya vapen under de närmaste åren tillförs NATO:s fältförband i Västeuropa. Bara ett nytt politiskt beslut av rakt motsatt innebörd kan förhindra en sådan utveckling.

Pentagons egna experter anser att tillverkning av komponenter till neutronvapenstridsspetsar inte går att skilja från tillverkning av neutronvapnet som sådant. Det är därför något av en politisk fiktion att USA ännu inte beslutat att förlägga neutronvapen till sina förband i Europa. Denna politiska fiktion ger dock opinionsbildningen mot neutronvapnet en sista chans att stoppa en mycket ödesdiger upptrappning av rustningsgraden. Tyvärr tycks vår nya folkpartiregering ta denna fiktion som förevändning för att inte ta några nya initiativ. Måste president Carter öppet deklarerat att USA skall tillverka vapnet och skicka det till Tyskland för att utrikesminister Blix skall uppfatta vad som sker?

Utrikesministern säger i svaret: "Ytterligare produktionsbeslut på amerikansk sida är en förutsättning för att USA skall uppnå en verklig neutronvapenkapacitet."

Jag måste då fråga: Vilka komponenter i neutronstridsspetsen är det som inte produceras? Är det inte i själva verket så att alla delarna till det nya vapnet nu produceras, så att man sedan med mycket kort varsel skall kunna montera ihop det ute på fältet? Att som utrikesministern gör tala om att ytterligare produktionsbeslut krävs på amerikansk sida är att visa president Carter och Pentagon alltför stor välvilja, men det är kanske avsikten.

Sedan USA väl bestämt sig för neutronvapnet kommer det naturligtvis att dröja bara några år, innan Sovjet skaffat sig samma vapen. Så var det med de ursprungliga plutoniumbombarna, så var det med vätebomben, så var det med de interkontinentala robotarna som drivs med fast bränsle, så var det med de MIRV-ade stridsspetsarna, så var det med Polariskärnvapenubåtarna och med flera andra vapensystem. Sovjet följer USA i spåren med några års fördröjning.

Dessutom tycks Frankrike redan ha framskridna planer på att skaffa sig egna neutronvapen. Enligt tidningsuppgifter i slutet av april i år har Frankrike provsprängt en primitiv neutronbomb. Den franska generalstabschefen Guy Mèry sade i ett tal den 3 april i år att Frankrike var i färd med att utveckla neutronbomben. Han pekade på de taktiska fördelar detta skulle ge. General Mèry ansåg att avskräckningseffekten skulle öka, eftersom neutronvapnen kan sättas in närmare de egna styrkorna och vidga den zon där kärnvapen kan användas utan alltför stora risker för civilbefolkningen.

När man inför en sådan här debatt om neutronvapnet läser igenom vad som sagts i frågan här i riksdagen under det senaste året får man en tämligen utförlig beskrivning av hur ett nytt vapensystem växer fram, tekniskt och politiskt. Tyvärr får man också intrycket att regeringen Fälldin var slapp och

---

Om tillkännagivande av den svenska regeringens syn på neutronvapen

tvehågsen i sina reaktioner. Den gjorde inte alls så mycket som kunde ha gjorts för att internationellt stärka opinionen mot denna avskyvärda förstling i en ny generation kärnvapen. Den intresserade kan läsa riksdagens protokoll för den 7 november 1977 och för den 15 mars och den 10 maj i år. Regeringen Fälldin har hela tiden kommit med formuleringar som mer eller mindre framtvings av kritik från oss socialdemokrater. Vi fick så sent som den 17 maj i år av regeringen här höra att "det är Sveriges skyldighet att lägga en mer balanserad syn på neutronvapnet" och att "världsopinionen stirrar sig blind på amerikanska neutronbomber" och att man borde "sätta in neutronbomben i sitt sammanhang". Opinionen borde inte koncentreras på neutronvapnet. "Det finns andra kärnvapen, smutsigare, värre."

Det är mot bakgrund av regeringen Fälldins underlåtenhets synde i denna fråga litet betänkligt att Hans Blix i en stor utrikesministerintervju i DN den 16 november i år avvisar den socialdemokratiska kritiken i neutronbombsfrågan med att säga att "det visar att man får gå med förstoringsglas för att få något att kritisera". Detta uttalande tyder närmast på en synnerligen dålig politisk synskärpa.

Sedan vi början av maj senast debatterade neutronvapnet här i riksdagen har en hel del hänt i neutronvapenfrågan. I FN:s särskilda generalförsamling om nedrustning motsatte sig USA energiskt alla försök att ens nämna neutronvapnet i slutdokumenten. I sitt tal inför generalförsamlingen gjorde statsminister Fälldin, efter diverse köpslagan inom den svenska delegationen, ett klart avståndstagande från neutronvapnet med hänvisning till att det skulle leda till en sänkning av kärnvapentröskeln. Men under det viktiga förberedelsearbetet månaderna före specialsessionen, då texterna i huvudsak tog form, var den svenska regeringens representanter passiva i neutronvapenfrågan. När den slutliga texten antogs av en enhällig generalförsamling innehöll den naturligtvis ingenting kontroversiellt om neutronvapnet.

Under sommaren pågick i amerikansk press en viss rapportering om neutronvapnet. Det var främst politiker och militärer som tyckte illa om president Carters uppskovsbeslut den 7 april som hörde av sig. Senatens försvarsutskott begärde att tillverkning av neutronvapenkomponenterna skulle inledas. Hökar som senatorerna Henry M. Jackson och Sam Nunn kritiserade Carters "fortsatta tvekan och obeslutsamhet i denna fråga". Vapenexperter varnade för att det skulle krävas två år att få ut det nya vapnet till förbanden, om man inte fick förbereda genom att tillverka komponenter till vapnet.

Politiska rådgivare i Pentagon var mer återhållsamma, eftersom de ansåg att komponenttillverkning i praktiken är detsamma som tillverkning av neutronstridsspetsar. De tolkade Carters besked den 7 april så, att det skulle finnas en klar tröskel för neutronvapenproduktionen, som inte fick över-skridas utan ett nytt politiskt beslut. Man befarade också att ett beslut om komponenttillverkning skulle leda till nya upprivande debatter i kongressen och bland de NATO-allierade. NATO:s generalsekreterare Joseph Luns däremot uttalade sig i september för en snar produktion av neutronvapnet och kritiserade Carters tvekan. Luns menar att de europeiska NATO-

Fredagen den
8 december 1978

*Om tillkännagi-
vande av den
svenska regeringens
syn på neutron-
vapen*

medlemmarna inte bör ha någon vetorätt i denna fråga.

Det är mot denna bakgrund man måste se beslutet den 18 oktober att modifiera och modernisera Lancerroboten och en 8-tums artillerigranat, så att de med kort varsel kan utrustas med neutronstridsspetsar. Detta beslut innebär att neutronvapnet nu är på väg till de främre linjerna i NATO:s försvar i Centraleuropa. Det är inte osannolikt att neutronstridsspetsarna är på plats någon gång under 1980. En sådan slutsats kan man knappast undgå att dra, om man studerar informationerna om den senaste tidens utveckling.

Det kortsiktiga motivet bakom Carters beslut att ge grönt ljus för komponenttillverkning och förbandsläggning av dessa komponenter i Europa tycks paradoxalt nog inte vara militärt utan inrikespolitiskt. Man har i USA allmänt tolkat beslutet, som blev känt den 18 oktober, som en eftergift för hökarna i kongressen. Avsikten skulle vara att göra dem litet vänligare inställda till en ratificering av det SALT II-avtal som torde bli klart under den närmaste tiden. Det var alltså sådana inrikespolitiska överväganden som låg bakom vad som tycks vara det avgörande beslutet i neutronvapenfrågan.

Vilka blev då reaktionerna på beslutet den 18 oktober? I USA pågick en valkampanj där de som ville se en hårdare politik mot Sovjet hade övertagit. Många av de s. k. liberala kongressmän som opponerat sig mot neutronvapnet hade svårt att bli omvalda. Valet i början av november gav också en kongress där motståndarna mot SALT och mot rustningsbegränsningar är fler än tidigare. Genom en skicklig timing uppnådde man alltså att höstens neutronvapenbeslut inte mötte någon opposition i Washington.

I Nederländernas parlament hade man redan den 19 oktober en tio timmar lång debatt om neutronvapenhotet. Den slutade med att man med stor majoritet beklagade det amerikanska beslutet och uppmanade regeringen att vidarebefordra detta beklagande till USA:s regering.

Den 15 november debatterades frågan i det norska stortinget. Utrikesminister Frydenlund meddelade, att den norska regeringen vid flera tillfällen både till amerikanska myndigheter och i NATO:s råd gjort klart att den är emot produktion av neutronvapen.

Sverige markerade också ett avståndstagande i FN:s generalförsamlings första kommitté den 20 oktober. Då nämndes den ryska medeldistansroboten SS 20 och neutronbomben som starkt oroande exempel på kärnvapenutvecklingen, och man noterade att förberedelserna för produktion av neutronvapen fortsätter. Utrikesminister Blix talade den 1 november om "starka bekymmer" inför den kärnvapentekniska utvecklingen och exemplifierade med neutronvapnet. Flera u-länder har i höst tagit upp neutronvapnen i tal i FN och bl. a. pekat på deras användbarhet också utanför Europa.

Självfallet har också Sovjet och andra öststater protesterat i FN och i andra sammanhang. Men agitationen från Warszawapaktshåll mot neutronvapnen fungerar ju närmast som ett stöd för de grupper i USA och inom NATO som vill ha det nya vapnet så snart som möjligt.

Vad blir då konsekvenserna av att NATO:s fältförband i Centraleuropa utrustas med neutronvapen under de närmaste åren?

Den militära argumentationen för vapnet har varit att det behövs för att uppväga Warszawapaktens överlägsenhet i fråga om stridsvagnar i Central-europa. Man brukar uppskatta att det finns ca 50 000 stridsvagnar i öst, och Warszawapaktens övertag i fråga om tanks anses vara ca tre mot en. Neutronvapnen skulle sättas in i ett tidigt skede för att hindra de sovjetiska stridsvagnarna att rycka fram över det nordtyska slättlandet. Eftersom vapnet dödar genom direktstrålning och inte så mycket genom värme- och tryckvåg, skulle förstörelsen bli mindre än om vanliga kärnvapen användes. Neutronvapnen skulle kunna sättas in närmare de egna linjerna och skulle döda färre civila.

De viktigaste invändningarna mot detta resonemang är för det första, att det skulle behövas många hundra neutronvapen för att hejda tiotusentals stridsvagnar från öst och att förstörelsen därmed skulle bli nästan lika omfattande som om de nu vanliga kärnvapnen användes. Den andra och viktigaste invändningen är att öst naturligtvis inte låter sig bekämpas med kärnvapen utan att slå tillbaka med egna kärnvapen – och de är av tyngre och mer förödande modell än neutronvapnen. Därmed skulle kärnvapenkriget vara i gång.

Eftersom neutronvapnet i Europa i första hand är avsett att användas mot koncentrationer av stridsvagnar, måste det för att vara effektivt sättas in i ett tidigt skede av en militär konflikt mellan NATO och Warszawapakten. Det är vad man i USA kallar ett "vapen för slagfältet". Därmed förkortas den tid under de första timmarna, kanske dagarna, för besinning och förhandlingar som skulle kunna förhindra kärnvapenkriget. Kärnvapentröskeln sänks. Det är detta som gör neutronvapnet så utomordentligt farligt.

Det förs redan nu militärstrategiska resonemang som bygger på förutsättningen att kärnvapenkriget begränsas till slagfältet. Man har börjat planera för ett krig där neutronvapen och andra små kärnvapen kompletterar de konventionella vapnen. Man satsar inte på avskräckning utan framhäver de nya vapnets användbarhet i den lokala militära situationen. Man tänker sig flera kärnvapentrösklar och räknar med att kunna använda små taktiska slagfältskärnvapen utan att de större och tyngre strategiska vapensystemen kommer till användning.

Dessa nya kärnvapendoktriner är speciellt attraktiva i USA, eftersom de öppnar möjligheten för ett europeiskt kärnvapenkrig utan att USA utsätts för förödande angrepp. I Västeuropa – främst i Västtyskland – har man tidigare med stor skärpa vänt sig emot sådana kärnvapendoktriner och pekat på den direkta kopplingen mellan taktiskt och strategiskt kärnvapenkrig. Det gjordes ett mycket distinkt uttalande i den riktningen av Helmut Schmidt i en rapport till NATO 1972. Det är bl. a. dessa överväganden som gör att tveksamheten till neutronvapnet är mycket stor i Västtyskland.

De sovjetiska strategierna har inte accepterat resonemanget om lägre kärnvapentrösklar. Det senaste tillskottet i deras arsenal, SS 20, är en rörlig medeldistansrobot som med stor precision levererar mycket stora laddningar. Därmed faller alla resonemang om att begränsa kärnvapenkriget till slagfältet. Och vapen som minikärnvapen och neutronbomber blir därmed ytterst

Fredagen den
8 december 1978

*Om tillkännagi-
vande av den
svenska regeringens
syn på neutron-
vapen*

farliga och svårkontrollerade tändare för de strategiska kärnvapnen.

Många hävdar dessutom att neutronvapnen inte är bäst och billigast när det gäller att stoppa östs stridsvagnar. De nya precisionstyrda antitankvapnen har enligt sakkunskapen radikalt reducerat det militära värdet av östs övertag i antal stridsvagnar. Det visade inte minst kriget i Mellanöstern 1973.

USA:s försvarsminister Harold Brown höll ett uppmärksammat tal i somras. Han sade att "USA:s och NATO:s konventionella styrkor är kapabla att ointetgera ett sovjetiskt angrepp. Vi bekymrar oss inte över att Sovjet har fler stridsvagnar än vi har --- men vi är nogga med att vi har förmåga att motstå ett sovjetiskt angrepp. --- Vi och våra allierade har omkring 10 procent färre soldater än Sovjetblocket. Men vi behöver inte matcha Sovjet i allting på en gång. Vår uppgift är att slå vakt om våra intressen och inte att besegra alla sovjetiska styrkor överallt. --- Det är ingen hemlighet att en fjärdedel av Sovjets konventionella styrkor ligger vid kinesiska gränsen och att Sovjets transportkapacitet är svag."

Brown sade att hans avsikt var att skingra en del av oron i väst kring den militära balansen mellan USA och Sovjet.

Det är alltså mer av politiska skäl än av militär nödvändighet som produktionen av neutronvapnen nu inletts. Därför borde det också vara möjligt att bekämpa neutronvapnen med politiska argument. Det har vid flera tillfällen konstaterats att det främsta hindret för produktion och stationering av neutronvapen i Europa hittills har varit den starkt negativa reaktionen från den allmänna opinionen. Det har NATO:s nuclear planning group sagt i ett uttalande, och det fanns med som skäl för Carters uppskovsbeslut den 7 april i år. De politiska reaktionerna är alltså av stor betydelse.

Varför bör då just vårt land engagera sig med större kraft än någonsin i den internationella opinionsbildningen mot neutronvapnen?

Det främsta skälet är naturligtvis att det är traditionell svensk utrikespolitik att internationellt söka begränsa rustningarna så mycket som möjligt. Ett kraftfullt svenskt agerande mot neutronvapnen är helt i linje med våra tidigare engagemang för att främja internationell nedrustning. Som ett tekniskt högt utvecklat industriland som står fritt från militärblocken har vi ett speciellt ansvar i sammanhang som dessa.

Det andra skälet är vår egen säkerhetspolitiska situation. Alla förändringar som sänker kärnvapentröskeln i Europa innebär ökade risker för vår egen säkerhet. Vårt eget militära försvar bygger ju på antaganden om när och hur kärnvapen kan komma till användning. Förändras dessa förutsättningar genom att neutronvapen och minikärnvapen tillförs NATO:s främre linjer i Centraleuropa, får det naturligtvis allvarliga konsekvenser för oss. Att utvärdera dessa konsekvenser är en av försvarsutredningens arbetsuppgifter. Men det står helt klart att allt som kan göras för att förhindra att neutronvapen och besläktade minikärnvapen förbandsläggs i Europa i högsta grad är ett svenskt säkerhetspolitiskt intresse.

När utrikesminister Blix i sitt tal den 1 november sade att moderniseringen av olika kärnvapen i vår närhet "kan inte ökar risken för utnyttjande av

kärnvapen mot Norden i händelse av krig”, är det litet svårt att följa hans tankegång. Är det kanske en allmän trossats, eller finns det ett rationellt resonemang bakom?

Det är ju ändå så, att neutronvapnen i NATO:s främsta linjer i Centraleuropa i högsta grad ökar risken för kärnvapenkrig i händelse av krigsutbrott och därmed även ökar risken för att kärnvapen kommer till användning i Norden. Utrikesministern kunde gott vara litet mer preciserad i sitt resonemang på den här punkten.

Slutligen några ord om möjligheten att neutronvapen sätts in vid konflikter utanför Europa. En del neutronvapenkritiker i USA hävdar att detta nya specialiserade kärnvapen i själva verket är militärt användbart endast mot stater som själva saknar kärnvapen. De pekar på att den amerikanska statsledningen vid ett flertal tillfällen – 1950 och 1953 i Korea, 1954 i Vietnam, 1958 i Quemoy och Matsu, 1961 i Laos och 1968–1972 i Vietnam – mycket seriöst övervägt kärnvapeninsatser mot motståndare som själva saknade kärnvapen. Om de vid dessa tillfällen haft tillgång till precisionsvapen som neutronbomben, är sannolikheten stor för att de kommit till användning. Kritikerna menar att detta är den verkligt stora risken med neutronbomben. Dess framtida roll i världspolitiken skulle alltså bli störst mot länder – u-länder framför allt – som själva saknar kärnvapen. Dessa kritiker pekar på att den här nya generationen av kärnvapen därför också kommer att öka riskerna för spridning av kärnvapen till många fler stater.

Det ligger mycket av oundviklig logik i detta resonemang, och det är en aspekt som bl. a. Jugoslavien har varnat för vid nedrustningsförhandlingarna i Genève och som SIPRI har tagit upp i en del skrifter.

Mot den bakgrunden är det motiverat med nya svenska insatser för att understryka hur allvarligt vi ser på produktionen och förbandsläggningen av neutronvapen.

Det handlar ju inte här om en vapenteknisk utveckling, jämförbar med en ny medeldistansrobot som SS 20 – hur fruktansvärd den än må vara. Det är ett nytt vapensystem, som för med sig en lång rad konsekvenser i fråga om kärnvapentröskeln, supermaktstrategin, riskerna för insatser i u-länder, spridning av kärnvapen till nya stater, vår egen säkerhetspolitiska situation och en hel del annat.

Det är *därför* regeringen bör agera *nu* och då i första hand vända sig direkt till de regeringar som under de närmaste månaderna och åren avgör tidpunkten för när neutronvapnen införlivas med de stridsberedda förbanden. En låg svensk profil i neutronvapenfrågan kan bli något som vi djupt kan få ångra under de närmaste årtiondena.

Det är allvarligt att den svenska regeringen tar fiktionen att ett faktiskt produktionsbeslut inte fattats till förevändning för att reagera som om ingenting hänt den 18 oktober.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag begärde ordet när jag hörde att Sture Ericson fortsätter att ge spridning åt sin gamla fiktion att regeringen Fälldin skulle ha visat

*Om tillkännagi-
vande av den
svenska regeringens
syn på neutron-
vapen*

passivitet i neutronvapendebatten. Faktum är att den svenska regeringen var den första regeringen utanför östblocket som klart tog avstånd från neutronvapnet och som klart påvisade de stora faror detta vapenslag var förenat med. Fortfarande har ingen regering utanför östblocket gjort detta på ett entydigare sätt än den svenska regeringen.

Sture Ericson försökte med en rad citat belägga något slags tveksamhet och oklarhet när det gäller den svenska regeringens inställning i den här frågan. Det är klart att man genom att läsa upp lösryckta citat kan ge det intryck man vill ge. Men var och en som studerar de där citaten närmare ser snabbt att vad det handlar om är det enkla faktum att hur viktig debatten om neutronvapnet än är får vi inte låta hela kärnvapendebatten bli en neutronvapendebatt. Vad dåvarande utrikesministern Söder i många sammanhang underströk – också för Sture Ericson – var att vi måste diskutera neutronvapnet som en del av kärnvapenproblematiken. Det är helt klart att planerna på att utveckla, tillverka och förbandslägga neutronvapnet skulle innebära en förvärring av kärnvapenproblematiken. Men när man – som det finns vissa tendenser till från socialdemokratiskt håll – försöker begränsa kärnvapendebatten till en neutronvapendebatt gör man inte nedrustningssträvandena i världen en tjänst utan man gör dem en otjänst. Vi får alltså inte glömma de övriga vapnen, men vi måste fortsätta att kraftigt driva neutronvapendebatten.

I sitt svar visade utrikesministern tydligt vid hur många tillfällen Sverige har gjort mycket klara och entydiga markeringar på det här området. Jag tror man lugnt kan konstatera att Sverige verkligen har profilerat sig i neutronvapendebatten. Vi har klargjort vår inställning, ingen behöver sväva i tvivelsmål om den saken.

Vi måste givetvis fortsätta den här debatten. Så länge frågan har aktualitet måste Sverige ständigt påminna om den inställning vi har och bestämt varna för de konsekvenser en tillverkning och förbandsläggning av neutronvapnet skulle få. Jag vill gärna deklarerat att jag inte hyser något som helst tvivel om att även den nuvarande regeringen på ett mycket kraftfullt sätt kommer att driva den här frågan.

Utrikesministern HANS BLIX:

Herr talman! Sture Ericson ställde sig frågan om regeringen uppfattar vad som sker. Ja, det gör den. Jag ställer mig snarare frågan om Sture Ericson riktigt uppfattar vad regeringen säger. Han läser det uppenbarligen, men har han verkligen absorberat det?

Jag citerade en del av de uttalanden som regeringen har gjort. Den 20 oktober, alltså två dagar efter det att president Carters beslut om tillverkning av nya komponenter blivit känt, gjorde ordföranden i vår nedrustningsdelegation ett uttalande om den oro man kände inför det beslutet. Bara tio dagar senare gjorde samma ordförande ett uttalande i New York i vilket hon t. o. m. karakteriserade neutronbomben som det mest perverterade resultatet hittills av de outtröttliga ansträngningarna att forska i och utveckla vapen. Sture Ericson refererade själv att jag den 1 november hade uttalat mig om neutronvapnet. Jag kan tillägga att jag också på folkpartiets landsmöte här i

---

Om tillkännagivande av den svenska regeringens syn på neutronvapen

Stockholm den 9 november uttalade mig om det.

Det bär mig litet emot att gräla med Sture Ericson om antalet uttalanden eller om nyanserna i uttalandena. Jag minns en diskussion som Ola Ullsten hade med Sture Ericson om Världsbanken, där vi konstaterade att Sture Ericson älskade Världsbanken 100 miljoner mindre än vad biståndsministern gjorde. Jag får väl konstatera att Sture Ericson försöker avsky neutronbomben några nyanser mer än vad regeringen gör. Jag tycker inte att det ligger så mycken substans i den debatten.

Jag har själv deltagit i nedrustningsförhandlingarna sedan 1962 och tjänat socialdemokratiska ministrar och nedrustningsministrar, och jag har faktiskt ganska svårt att se några skillnader i attityden. Det är därför som jag sagt att man får använda förstoringsglas för att hitta sådana skillnader. Men det är en oppositions uppgift, och rimliga uppgifter, att granska regeringens fögderi, dess göranden och låtanden. Jag vidhåller emellertid min uppfattning att det bara är med hjälp av förstoringsglas som synskärpan, som Sture Ericson refererade till, kan bli så stor att man verkligen hittar några skillnader.

Jag skulle vilja föreslå att vi, i stället för att fortsätta att koncentrera oss på att försöka hitta dessa nyanser, gemensamt arbetar för den uppgift som förenar socialdemokraterna och de borgerliga partierna på nedrustningsområdet. Vi är inte oeniga i sak med våra socialdemokratiska vänner. Vi har precis samma syn som de på riskerna för att tröskeln för användning av atomvapen kan sänkas genom neutronbombstillverkning, och vi kände samma oro när det gällde minimikärnvapen.

Jag skulle önska att vi kunde fortsätta det här förtroliga samarbetet. Jag har läst de debatter som Sture Ericson refererade till. Jag blev litet orolig när han, inte i dag men tidigare, refererade de förtroliga diskussioner som förts inom ramen för den svenska nedrustningsdelegationen i New York. Det är klart att regeringen svarar för vad regeringen gör i New York och att det måste vara öppet för kritik från andra partier, men jag undrar om Sture Ericson menar att vi också bör ge oss in i en diskussion om de samtal som förs inom FN-delegationen. I så fall tror jag att det vore bra om vi alla visste att det är en bestämd åsikt. Varom inte tycker jag att den debatten bör få fortsätta att föras inom ramen för delegationen och att den offentliga debatten får föras om det som har förts fram.

Sture Ericson klagade över att i varje fall trepartiregeringen hade anfört att man inte skulle stirra sig blind på neutronvapnet. Han menade att man därmed lade i dagen en otillräcklig energi i reaktionen mot neutronvapnet. Jag ser egentligen inte någon motsättning mellan vikten av att vi offentligt granskar neutronvapnet och uttrycker vår kritik mot en tillverkning av det å ena sidan och ett engagemang i de andra nedrustningsfrågorna å andra sidan. Det ena utesluter på inget sätt det andra. Sture Ericson är nog fullt kapabel att tillsammans med regeringen ägna sig åt nedrustningsfrågorna över bred front. Det är naturligtvis ingen avsikt hos oss – och jag hoppas inte heller hos Sture Ericson – att uteslutande eller dominerande ägna oss åt frågan om neutronvapnet. Det är en stor fråga bland flera andra.

Låt mig nämna några av de andra frågorna, som kanske inte har

Fredagen den
8 december 1978

Om tillkännagivande av den svenska regeringens syn på neutronvapen

uppmärksammats så mycket på sistone.

Jag vet inte om Sture Ericson har uppmärksammat att det förs en viss diskussion om huruvida utläggningen på förband av kemiska stridsmedel skulle förekomma i Europa. Det har inte bekräftats, men det är uppenbart att supermakterna på ömse håll förstärker sin kapacitet av försvar mot kemiska stridsmedel. Om det är riktigt sjunker också tröskeln för användningen av kemiska stridsmedel. Jag vill gärna föra fram det som ett exempel på ett annat, kanske lika viktigt, ämne som vi bör gemensamt ägna oss åt vid sidan av diskussionen om neutronvapnet.

Jag vill också nämna att diskussionen om det fullständiga provstoppet, som har pågått sedan början av 1960-talet – jag var själv med om att skriva det första svenska utkastet till ett fullständigt provstoppsavtal – är av stor relevans inte bara för neutronvapnet utan också för moderniseringen av taktiska kärnvapen. Vi känner oss starkt kritiska, upprörda, över att supermakterna inte har lyckats komma överens om ett fullständigt provstoppsavtal trots att fruktbara förhandlingar i det syftet ställdes i utsikt i det icke-spridningsavtal som vi och många andra stater i världen ingick, underskrev och ratificerade. Denna avsaknad av ett fullständigt provstoppsavtal innebar att en fortsatt kvalitativ upprustning kunde äga rum, därför att man kunde fortsätta att testa nya kärnvapen, inkl. neutronvapnet. Jag kan tala om för Sture Ericson att vi i dagarna går ut med en demarsch i ett antal huvudstäder, där vi kräver att de diskussioner som förs mellan kärnvapenmakterna i England, USA och Sovjet äntligen skall leda till resultat beträffande ett fullständigt provstoppsavtal. Det är ett väl så viktigt diplomatiskt grepp på alla taktiska kärnvapenfrågor, inkl. neutronvapenfrågan. Vi måste därför bedriva det här arbetet på ganska bred front.

Sture Ericson ställde en speciell fråga till mig med anledning av det anförande som jag höll om den nordiska balansen. Han kunde inte riktigt förstå vad jag menade med ett uttalande om att modernisering av taktiska kärnvapen inte innebär en ökad risk för Norden. Kanske kunde jag ha uttryckt mig tydligare. Vad jag hade i tankarna var att moderniseringen av taktiska kärnvapen, och även strategiska, över huvud taget ökar risken för användning av kärnvapen i världen. Det gäller naturligtvis minikärnvapen och neutronvapen. Men jag menar att den ökade risken inte är speciellt riktad mot Norden. Jag kanske kunde ha uttryckt mig tydligare på den punkten, men jag hoppas att Sture Ericson bättre förstår mig nu.

Jag kan sluta med att säga att vi vänder oss mot varje modernisering av kärnvapnen därför att de gemensamma riskerna för världen, inkl. Norden, ökar. I denna reaktion mot en modernisering ligger också vår starka reaktion mot neutronvapnen. Jag hoppas att vi gemensamt, liksom tidigare, skall kunna föra den politiska kampanjen vidare. Jag tror att vi gör mer nytta genom att förena våra krafter i det här än att på något håll försöka bärga politiskt hö med hjälp av några nyansskillnader.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

STURE ERICSON (s):

Herr talman! Jag vill börja med att uppmana Pär Granstedt att läsa riksdagens protokoll från den 7 november 1977, så får han svar när det gäller de resonemang han förde här. Regeringen Fällidin reagerade först efter hårda påtryckningar från socialdemokraterna.

Det är inte så att vi talar om neutronbomben därför att vi inte vill tala om någonting annat. De andra kärnvapnen har vi haft sedan 1945, och vi har kämpat med dem och försökt få bort dem sedan 1945. Nu gäller det, i dagens läge, att försöka förhindra en farlig upptrappning och naturligtvis samtidigt att fortsätta försöken att få bort de andra kärnvapnen, bl. a. med ett provstopp.

Vad som oroar mig här i dag är att både Pär Granstedt och utrikesministern vill tala om någonting annat – kemiska vapen och annat sådant. Det är ju neutronbomben vi är här för att diskutera i dag!

Utrikesministern gjorde en liten sidokommentar om att vi inte bör diskutera vad som pågår inom FN-delegationen. Jag håller med honom på den punkten. Anledningen till att vi fick en debatt om det var faktiskt att förste vice talmannen Bengtson kastade sig in i debatten och citerade vad olika socialdemokratiska ledamöter hade sagt vid ett internt sammanträde. För detta fick han en snubba av Karin Söder, så den debatten anser jag avslutad.

Den punkt i svaret som jag tycker är mest värd att ifrågasätta är när utrikesministern säger att ytterligare produktionsbeslut på amerikansk sida är en förutsättning för att USA skall uppnå en verklig neutronvapenkapacitet. Hela mitt resonemang byggde på att det inte är så. Det resonemang som utrikesministern för bygger naturligtvis på besked från svenska diplomater i Washington, som talat med amerikanska diplomater i State Department. Men det är inte säkert att man den vägen snabbast får fram exakta informationer om vad som verkligen sker. Men det är naturligtvis artigt mot USA:s regering att strikt hålla sig till vad deras diplomater säger.

När jag för en månad sedan skrev den här interpellationen var jag inte medveten om den fulla innebörden av de beslut angående neutronvapen som fattades i Washington i mitten av oktober. Det är först sedan jag närmare granskat tillgängliga informationer som jag fått klart för mig att produktionsbeslutet i praktiken är fattat och att bara ett beslut i rakt motsatt riktning kan stoppa neutronvapnets förläggning till NATO:s främre linje i Europa.

Den första varningen gavs redan den 23 juni i en artikel i New York Times av Richard Burt. Han refererar en talesman för Vita Huset som sagt att de moderniserade stridsspetsarna i Lancerobotarna och i artillerigranaterna skulle utformas så att de kunde förvandlas till neutronvapen "på mycket kort tid".

Washington Post för den 19 oktober i år skriver: Faktum är att Vita Husets direktiv till energiministeriet att producera neutronvapenkomponenter är hemligstämplade, och därför vill inte regeringstjänstemän bekräfta om bara en del eller alla delarna i vapnet kommer att produceras.

I Business Week kunde man den 6 november i år läsa bl. a. följande: I

Nr 50

Fredagen den
8 december 1978

Om tillkännagivande av den svenska regeringens syn på neutronvapen

Fredagen den
8 december 1978

Om tillkännagivande av den svenska regeringens syn på neutronvapen

realiteten var Carters tillkännagivande en signal att presidenten beordrar produktion av stridsspetsarna utan att synas – rent tekniskt – göra det. Vem som helst som vet hur man tillverkar kärnvapen förstår vad som händer, försäkrar en källa i Vita Huset.

Business Week konstaterar att de i Europa som vill ha neutronvapnet är mycket nöjda med beslutet, vidare att neutronvapnets förespråkare i amerikanska kongressen tolkat Carters tillkännagivande som ett produktionsbeslut.

Självständiga amerikanska journalister har i synnerhet på senare år visat sig vara mycket bättre skildrare av verkligheten i Washington än State Departments diplomater, som ofta arbetar som om fiktioner vore verklighet. Vi får inte glömma att det var tack var en serie artiklar i Washington Post i juni 1977 som vi över huvud taget fick en möjlighet att debattera neutronvapen innan de skickades ut på förbanden i Europa. Den politiska uppståndelse som de artiklarna ledde till förorsakade då en fördröjning av produktion och förbandsläggning med över ett år.

De politiska reaktionerna under det senaste året i USA och Västeuropa lärde Pentagon hur frågan skulle handhas. Nu skall neutronvapen produceras i delar och föras ut till förbanden i NATO-försvaret i Europa utan någon större uppståndelse.

Jag beklagar, men den svenska regeringen tycks i denna fråga vara ett offer för de realiteter som skapas av att Pentagon har närmare 1 500 personer anställda för att bedriva propaganda, en propaganda som kostar hela 24 miljoner dollar, dvs. över 100 milj. kr., per år. Tyvärr är väl utrikesministerns svar här i dag en liten framgång för den propagandaverksamheten.

Utrikesministern HANS BLIX:

Herr talman! Jag får först med tillfredsställelse notera att Sture Ericson är ense med mig om att de diskussioner som förs inom den svenska FN-delegationen bör förbli interna diskussioner. Vad vi offentligt diskuterar är sådant som regeringen föreslår och uttalar i FN. Jag tar upp denna punkt, därför att Sture Ericson tidigare gick in på de interna diskussionerna. Saken hade inte blivit bättre om någon annan hade gått in på dessa diskussioner, men jag hoppas att vi för framtiden skall kunna hålla oss till den överenskommelse som gäller mellan partierna i denna fråga.

Sture Ericson sade också att jag var benägen att tala om annat än neutronbomben. Nej, visst inte. Hela interpellationssvaret gäller neutronbomben. Jag vill gärna uttrycka min uppskattning över det stora arbete som Sture Ericson lägger ned på att följa debatten om sakfrågorna när det gäller neutronbomben. Det är värdefullt. Mitt påpekande gällde bara att denna diskussion och ingående granskning inte får undanskymma andra ting, framför allt inte sambandet mellan neutronvapenfrågan och kärnvapenkapprustningen i övrigt. Man måste se neutronvapenfrågan såsom en del av kärnvapenkapprustningen.

Sture Ericson försökte göra gällande att jag skulle ha hävdat att det var mycket långt kvar till ett produktionsbeslut på amerikansk sida. Men om

Sture Ericson läser svaret kommer han att finna att jag har sagt: "Ytterligare produktionsbeslut på amerikansk sida är en förutsättning för att USA skall uppnå en verklig neutronvapenkapacitet."

Jag säger också att den tekniska kapaciteten är mycket stor och anförd vidare: "Troligen skulle kort tid förflyta mellan eventuella framtida beslut om fullständig tillverkning av neutronvapnet och det stadium då en verklig neutronvapenkapacitet skulle stå till supermakternas förfogande." Det är mer "en fråga om politiska beslut än teknisk förmåga".

Jag tror därför att det inte är så stor skillnad mellan Sture Ericsons syn på var USA befinner sig och det synsätt som här kommer fram.

Slutligen vill jag framhålla att jag tycker att den borgerliga regeringen nästan har gått längre i aktivitet än Sture Ericson nu föreslår. Vid CCD-sessionen i somras lade man från svensk sida fram konkreta förslag och ställde frågor till supermakterna, framför allt till USA, om deras avsikter i neutronvapenfrågan. Vi avser självfallet att följa upp de frågorna. Jag hoppas och räknar med att vi då kommer att ha Sture Ericson med i detta arbete.

STURE ERICSON (s):

Herr talman! Utrikesministerns senaste inlägg var faktiskt ganska sensationellt. Han säger att man bör läsa svaret på det sättet att den svenska regeringen faktiskt är medveten om att de beslut som fattades i Washington i mitten av oktober i realiteten var beslut om produktion och förbandsläggning av neutronvapen. Någoting annat går inte att läsa ut av utrikesministerns senaste kommentar.

Vad utrikesministern menar, när han säger att "ytterligare produktionsbeslut på amerikansk sida är en förutsättning för att USA skall uppnå en verklig neutronvapenkapacitet" är tydligen bara detta, att det behövs en order från presidenten att man skall sammanfoga vissa moduler i denna stridsspets för att den skall vara funktionerande. Alla delar är tillverkade. Sammanfogningen återstår, och den kan enligt talesmän för Vita huset göras med mycket kort varsel ute på slagfältet.

Att då hävda att man inte har ett produktionsbeslut och att man inte har en förbandsläggning är naturligtvis inte möjligt. Det intressanta med utrikesministerns senaste inlägg är att han instämmer med mig i detta. Det är ingen skillnad, säger han, i våra resonemang på den punkten. Men då är det desto mer häpnadsväckande att den svenska regeringen – med det engagemang som den berömmar sig av i den här frågan – inte har reagerat, att den inte genast, så fort den kom till klarhet om detta, tagit upp frågan med de berörda regeringarna och på nytt starkt understrukit hur den ser på det hela. De antydningar som gjorts i tal i första kommittén osv. är någonting helt annat än om regeringen går direkt till USA:s regering och talar om att det här vill vi protestera mot.

Att se så sangviniskt på beslutet i mitten av oktober, när man är medveten om vad som sker, är faktiskt en helt ny politik. Regeringen borde naturligtvis på högsta nivå i Washington, Bonn och andra västliga huvudstäder föra fram de invändningar som vi har från svensk sida. Sådana svenska framstötter

Om tillkännagivande av den svenska regeringens syn på neutronvapen

skulle i dagens läge väcka internationell uppmärksamhet, i synnerhet om man ger en gedigen information till massmedia. Det skulle öka respekten för Sveriges nedrustningspolitik och utrikespolitik över huvud taget, och det skulle stärka opinionsbildningen och motståndet mot neutronbomben. Det motståndet är i dag viktigare än någonsin tidigare.

Utrikesministern talar i sitt svar om att regeringen vid lämpliga tillfällen skall ta upp frågan med andra länder. Ja, skall vi inte stå inför ett etablerat faktum, så är det lämpliga tillfället nu. Ett lämpligare tillfälle kan man knappast hitta än efter det beslut som fattades i Washington i mitten av oktober.

Utrikesministern HANS BLIX:

Herr talman! Jag har ett starkt intryck av att Sture Ericson använder sig av förstoringsglasat. Nu är det inte bara så att han inte läst riktigt innantill, utan han hör inte riktigt vad jag säger heller.

Jag citerade mitt interpellationssvar och sade att vi anser läget vara det att det krävs ytterligare produktionsbeslut på amerikansk sida, dvs. jag har inte sagt att produktionsbeslut har fattats på amerikansk sida. Sture Ericson gjorde sig till tolk för åsikten att ett sådant beslut skulle vara fattat, men det är inte vår uppfattning. Vad jag däremot sade och citerade mitt eget interpellationssvar var att det förmodligen skulle behöva förflyta mycket kort tid mellan ett beslut och det stadium då en verklig neutronvapenkapacitet skulle föreligga, att det var mera fråga om ett politiskt beslut än om teknisk förmåga.

Att exakt veta vilka komponenter som kan behöva tillverkas utöver dem som redan finns i produktion är inte så lätt. Tillgängliga uppgifter tyder på att en del komponenter ännu inte tillverkas. Men jag tycker inte att det är någon sangvinisk uppfattning, vilket Sture Ericson påstår att vi har, när vi säger att en mycket kort tid kan förflyta mellan beslut och tillverkning.

Jag vidhåller att Sture Ericson får använda sig av både lupp och högtalare för att försöka hitta några större skillnader mellan oss. Det enda som tycks återstå är att Sture Ericson hävdar att beslutet att tillverka vapnet har fattats, medan vi vidhåller vår tro att det politiska beslutet erfordras och att därefter mycket kort tid skulle behöva förflyta innan tillverkning var i gång.

STURE ERICSON (s):

Herr talman! Det är tydligen fråga om vad man menar med ordet produktionsbeslut. Utrikesministern menar att produktionsbeslut är beslutet att sammanfoga färdiga delar och därmed ha ett vapen klart. Jag menar att produktionsbeslutet tar man när man tillverkar dessa delar och skickar ut dem på förbanden.

Sedan är det fråga vad man menar med mycket kort tid. Det tar naturligtvis en viss tid att fatta det politiska beslutet att skaffa sig det färdiga vapnet, men rent tekniskt kan det vara fråga om timmar innan man har vapnet. Har man tagit fram delarna, lagt ut dem på förbanden och kan få vapnet användbart på några timmar, vill jag påstå att då har man tagit produktionsbeslutet. Jag

tycker att det är bra att få det fastlagt här, men jag vidhåller att när den svenska regeringen fick detta klart för sig under de senaste veckorna borde den ha reagerat mycket kraftfullt. Det har regeringen inte gjort, och det tycker jag kan läggas den till last.

Utrikesministern HANS BLIX:

Herr talman! Sture Ericson försöker få mig att säga att det bara är fråga om sammansättning, ungefär som när man sammansätter en bil. Men jag sade i min replik nyss att enligt de uppgifter som är tillgängliga för oss förefaller det som om några av komponenterna ännu inte är tillverkade. Det finns alltså en liten skillnad mellan vad vi har sagt här, men jag tycker inte att det är så meningsfullt att försöka förstora upp den skillnaden.

Jag skulle gärna vilja sluta min replikväxling med Sture Ericson med att återgå till den diskussion som vi förde i början. Låt oss göra gemensam sak i fortsättningen för att motarbeta en tillkomst, ett framtagande och en utläggning på förband av ett vapen som neutronvapnet och andra kärnvapen, taktiska eller strategiska! Det ser jag som den större uppgiften, snarare än att betona de mindre nyansskillnader som Sture Ericson här klänger sig fast vid.

STURE ERICSON (s):

Herr talman! Direktiven för produktionen är naturligtvis hemligstämplade, och därför kan i varje fall inte jag med någon säkerhet uttala mig om detaljerna i den. Men bedömare i Washington som jag har citerat här är klara över att nu är produktionsbeslutet fattat, nu sker förbandsutläggningen. När man har moderniserat stridspetsarna skickar man dem tillbaka till Europa och kan få fram vapnen på slagfältet med mycket kort varsel. På den punkten är vi överens.

Vad jag tycker är litet grand av en sensation är alltså att den svenska regeringen har kommit till klarhet om detta utan att reagera starkare än vad den har gjort. Den har nämnt neutronvapnen – det är riktigt – några gånger de senaste veckorna, men den har inte reagerat på detta faktum att produktionsbeslutet i realiteten är fattat.

Jag skall avsluta min replikväxling med att säga, att självfallet skall vi fortsätta att jobba för den gemensamma saken – det har gått bra hittills – men det hindrar ju inte att vi ordentligt vädrar de stora frågorna i en riksdagsdebatt. Jag har tidigare här i kammaren – det var första gången jag såg Hans Blix här som utrikesminister – sagt att jag tror att vi har fått en kompetent person att sköta vissa frågor på utrikesområdet, och just det här området kan nog Hans Blix bättre än de flesta. Därför hoppas jag verkligen att mina vädjanden i dag om att regeringen med kraft skall framföra den svenska åsikten om det produktionsbeslut som nu i realiteten är fattat skall vinna gehör. Det är kanske den sista chans vi har att påverka den här frågan.

Överläggningen var härmed slutad.

Om tillkännagivande av den svenska regeringens syn på neutronvapen

Fredagen den
8 december 1978

Om regeringsinitiativ rörande förhållandena i Chile, m. m.

Utrikesministern HANS BLIX erhöLL ordet för att i ett sammanhang besvara dels *Carl-Henrik Hermanssons* (vpk) den 14 november anmälda interpellation, 1978/79:84, dels *Åke Gustavssons* (s) den 21 november anmälda interpellation, 1978/79:92, och anförde:

Herr talman! C.-H. Hermansson och Åke Gustavsson har i interpellationer till mig ställt ett antal frågor om regeringsinitiativ rörande förhållandena i Chile.

C.-H. Hermanssons frågor lyder:

1. Vilka initiativ avser regeringen att ta i Förenta nationerna för att isolera militärjuntan i Chile och för att befördra alla chilenaes rätt att leva i sitt fädernesland?

2. Hur kommer regeringen att ställa sig till initiativ med samma målsättningar från andra delegationer och till förslag med samma syfte från FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna?

3. Vilka initiativ kommer regeringen att ta i övriga internationella organisationer och institutioner, där Sverige är medlem, för att förhindra stöd till militärjuntan i Chile?

4. Har regeringen observerat den starkt ökade importen till Sverige från Chile under 1978 och hur ser den på denna utveckling?

Åke Gustavssons frågor lyder:

1. Vilket stöd tänker regeringen ge de chilenska fackliga organisationerna både allmänt och i deras kamp för att återupprätta de fackliga fri- och rättigheterna?

2. Vilket ställningstagande kommer regeringen att göra inför FN-debatten om den särskilda arbetsgruppens fortsatta arbete?

3. Vad avser regeringen att göra för att få besked om vad som hänt de mer än 2 000 "försvunna" fångarna?

4. Vilka övriga åtgärder avser regeringen att vidta för att ytterligare internationellt isolera juntan i Chile?

Jag skall besvara frågorna i ett sammanhang.

Båda interpellanterna frågar hur Sverige kommer att ställa sig under Chilefrågans behandling i Förenta nationerna. Mitt svar är att vi liksom tidigare spelar en aktiv roll och verkar för att generalförsamlingen med brett stöd antar resolutioner som kräver att de mänskliga rättigheterna åter respekteras i Chile. Enligt vår uppfattning bör bl. a. följande krav riktas till Chile. Klarhet måste vinnas om de försvunnas öden. Den tortyr som alltjämt förekommer måste upphöra, och de som bär ansvaret för tortyren måste ställas inför rätta och dömas. De landsflyktiga chilenaes som så önskar måste få rätt att återvända till sitt hemland, och övergrepp och trakasserier från myndigheternas sida mot enskilda och organisationer måste upphöra. Undantagstillståndet, som starkt inskränker de mänskliga rättigheterna i landet, kan inte försvaras. Domstolarnas självständighet bör respekteras i alla mål, och de bör ges bättre möjligheter att skydda den enskildes integritet. Det är av stor vikt att de fackliga fri- och rättigheterna återupprättas och skyddas.

Den humanitära hjälpverksamhet som bedrivs inom och utom Chile måste stödjas. I FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna har Sverige föreslagit att en fond bildas som skall ge juridiskt och finansiellt bistånd till förtryckets offer. Detta förslag ligger nu på generalförsamlingens bord. Vi hyser goda förhoppningar om att församlingen skall fatta beslut om upprättande av fonden. När fonden kommer till stånd avser regeringen bidra med 50 000 dollar.

Beträffande FN:s särskilda arbetsgrupp för de mänskliga rättigheterna i Chile, som Åke Gustavsson berör i sin interpellation, vill jag säga följande. Regeringen ser mycket positivt på det arbete som gruppen hittills utfört. Den har under flera år och under svåra förhållanden tecknat en detaljerad och väldokumenterad bild av läget i Chile. I år har den för första gången fått möjlighet att på ort och ställe studera förhållandena i landet. Gruppen kunde då konstatera att läget i Chile i fråga om de mänskliga rättigheterna har förbättrats i jämförelse med åren närmast efter kuppen. Ett stort antal politiska fångar har frigivits, men många av dem har tvingats i landsflykt. Arresteringar är mindre vanliga, och inga nya försvinnanden har inrapporterats under år 1978. I pressen synes fler åsiktsriktningar än förut få komma till uttryck. Å andra sidan fastslår gruppen att kränkningar av mänskliga rättigheter, ofta av allvarlig art, alltjämt förekommer. Vad myndigheterna gjort för att klarlägga de försvunnas öden är långt ifrån tillräckligt. Arresteringar på politiska grunder och tortyr förekommer alltjämt. Gruppen konstaterar också att föreningsfriheten är starkt begränsad, att alla politiska partier är olagligförklarade och att arbetarna alltjämt är berövade väsentliga fackliga rättigheter. Mot denna bakgrund anser gruppen det angeläget att FN fortsätter att noggrant följa utvecklingen i Chile. Regeringen anser också att läget i Chile är sådant att FN måste ägna fortsatt uppmärksamhet åt utvecklingen där. Detta kan ske i olika former. FN:s arbetsgrupp har föreslagit att en särskild rapportör för Chile tillsätts. Regeringen ser som det väsentliga att världssamfundet upprätthåller sitt tryck på Chile att återupprätta respekten för de mänskliga rättigheterna.

Den svenska regeringen anser att det är ett oeftergivligt krav att de chilenska myndigheterna lämnar de anhöriga klart besked om vad som hänt var och en av de många chilensare som har försvunnit efter att ha gripits av den hemliga polisen och av olika militära säkerhetsorgan. Som jag redan antytt tycker vi att det är naturligt och riktigt att FN lägger särskild vikt vid denna fråga. Regeringen stöder därför förslag om att kommissionen för de mänskliga rättigheterna skall anordna ett särskilt undersökningsförfarande i syfte att klarlägga de försvunnas öden. Sverige har också vid flera tillfällen gjort klart för de chilenska myndigheterna med vilket allvar vi ser på problemen rörande de försvunna.

Åke Gustavsson tar särskilt upp frågan om fackliga fri- och rättigheter i Chile. De dekretlagar rörande fackliga förhållanden som juntan nyligen utfärdat finner den svenska regeringen upprörande. De strider mot grundläggande fackliga fri- och rättigheter och syftar uppenbarligen till att kuva den vitala och självständiga fackföreningsrörelse som spelat en så viktig pådri-

Nr 50

Fredagen den
8 december 1978

Om regeringsinitiativ rörande förhållandena i Chile, m. m.

Fredagen den
8 december 1978

Om regeringsinitiativ rörande förhållandena i Chile, m. m.

vande roll för Chiles utveckling under hela 1900-talet. Från svensk sida stöder vi aktivt kraven på respekt för fackliga fri- och rättigheter både i Chile och i andra länder. Vi driver dessa krav i FN:s generalförsamling. Frågan är också aktuell i den internationella arbetsorganisationen, där vi bevakar uppföljningen av de beslut om Chile som fattats av arbetskonferensen och organisationens styrelse. Jag vill därutöver erinra om det initiativ som Sverige tagit i år i FN rörande fackliga fångars rättigheter.

C.-H. Hermansson frågar bl. a. om importen från Chile. Värdet av vår import från Chile under årets första åtta månader var 82 milj. kr. jämfört med 39 milj. kr. under samma period i fjol. Det är alltså fråga om en ökning på en ytterligt låg nivå.

Sammanfattningsvis vill jag framhålla att regeringen kommer att fullfölja den aktiva svenska Chilepolitiken. De mänskliga rättigheterna kränks i många länder och det finns många diktaturer i världen. Chile hade en lång tradition av demokrati och frihet. Därför är det som hänt i Chile särskilt tragiskt, och därför är vårt engagemang för Chiles folk särskilt starkt. Vi kommer i samarbete med andra länder att upprätthålla ett starkt internationellt opinionstryck mot juntan i Chile, vi fortsätter vår humanitära hjälpverksamhet i och utanför Chile till förmån för förtryckets offer, och vi kommer även framgent att ge fristad här i landet åt chilensare som tvingas lämna sitt hemland på grund av politisk förföljelse. Bakom denna politik står en bred svensk opinion med förankring i alla partier, som önskar se en snar återgång till rättssamhälle och demokrati i Chile.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Militärjuntan med general Pinochet i spetsen tog makten i Chile med sällsynt brutala metoder. Presidentpalatset bombades av militärflyg, president Allende själv mördades. Det blev inledningen till en period av rasande terror mot den chilenska arbetarrörelsen och alla demokrater. Vi minns alla bilderna av de inspärrade på Santiago de Chiles stadion, de barbariska avrättningarna, men också modet hos de torterade inför döden. Ännu sedan kompositören och sångaren Victor Jara fått sina händer avhuggna av bödlarna fortsatte han att sjunga frihetens sånger tillsammans med sina kamrater.

Trots den inhemska reaktionens och den internationella imperialismens alla ränker – trots hetspropaganda, obstruktion i parlamentet, medvetna sabotage och ekonomisk bojkott – hade folkfrontsregeringen under Salvador Allende lyckats att genomföra viktiga förbättringar för Chiles arbetande folk. Mot folkfrontens växande inflytande hjälpte bara det nakna massiva militära våldet. Så tvingades den chilenska reaktionen att en gång för alla avslöja sig. Så avslöjade sig än en gång den amerikanska imperialismen.

Kuppen i september 1973 var välorganiserad. Kupplanerna hade samordnats med USA. Amerikanska krigsfartyg låg redo utanför Chiles kust. Och veckorna före kuppen hade armén sökt spåra upp och beslagta vapen bland arbetarna. Så slog de till, kapitalets redskap under massmördarknekten Pinochet. Ingen kan bättre tolka de känslor miljontals människor i hela

världen kände inför händelserna i Chile än Pablo Neruda gjorde i sin sista dikt, Satraperna Nixon, Frei och Pinochet:

”Idag denna bittra september sjuttiotre
har historiens alla rovdjur huggit tänderna i våra fanor.
Så mycket blod ni spillt, fetmande på era gods,
rövare värdiga satans helvete, tusen gånger köpta och sålda,
hetsade av vargarna från New York, smärtans glupska maskiner
badande i sina offers blod, prostituerade handlare med
Amerikas säd och luft. Skoningslösa bödlar, en hop bestickliga
tyranner som inga andra ideal känner än tortyr och svält
åt det piskade folket.”

Utvecklingen i Chile under de fem år som gått sedan kuppen har snarast blivit värre än människor fruktade. Tusentals mördade, tusentals rapporterade ”försvunna” av militärdiktaturen, en arbetslöshet under 1978 på genomsnittligt 20 % enligt en rapport från den chilenska landsorganisationen CUT, sänkning av arbetslönernas köpkraft med mer än 50 % mellan 1972 och 1977 enligt samma rapport.

I den deklaration som antogs av den stora internationella Chilekonferensen i Madrid 9–11 november detta år heter det:

”Ehuru hindrade av motståndet och solidariteten fortsätter den chilenska diktaturen och Pinochet att utöva sin makt i tjänst hos en minoritets intressen och inplanterar de materiella och politiska förhållanden som krävs för att institutionalisera regimen. I detta sammanhang sker nu mycket allvarliga saker.

Diktaturregimen försöker att ’lösa’ frågan om de försvunna fångarna och förbereder mord samtidigt som den föreger att de redan är döda; den ökar förföljelserna mot fackföreningar och fackförbund, upplöser och bestraffar organisationer som representerar en halv miljon arbetare; den reducerar till en helt otrolig nivå folkets köpkraft och dömer en hel generation till svält och dess konsekvenser; den skär starkt ner de offentliga investeringarna inom hälsovård, undervisning, livsmedelsproduktion, transport, bostadsbyggande samt vetenskaplig och teknisk forskning; den ökar arbetslösheten till en nivå som är okänd i andra delar av världen. För att sammanfatta: Den genomför en oförsonlig aggressionspolitik mot Chiles folk, som en grundläggande förutsättning för genomförandet av sin ekonomiska och politiska plan.”

”Diktaturregimen försöker att ’lösa’ frågan om de försvunna fångarna och förbereder mord samtidigt som den föreger att de redan är döda” – denna sats i dokumentet kastar ett ännu kusligare ljus över uppgifterna i gårdagens tidningar om att ett stort antal döda kroppar hittats begravda i en övergiven gruva nära Santiago. Enligt andra uppgifter spårades i höstas ett särskilt koncentrationsläger för kvinnliga fångar i en trakt i Chile. Kort tid efter avslöjandet var samtliga fångar försvunna.

I en särskild rapport till Madridkonferensen om kränkningarna av de mänskliga rättigheterna i Chile heter det: ”Varje gång den fascistiska militärjuntan konfronteras med internationella påtryckningar till försvar för mänskliga rättigheter tar den vissa steg och ger intryck av att ha mjukat upp

Nr 50

Fredagen den
8 december 1978

Om regeringsinitiativ rörande förhållandena i Chile, m. m.

Fredagen den
8 december 1978

*Om regeringsini-
tiativ rörande för-
hållandena i Chile,
m. m.*

sin auktoritära regim, men så snart den anser att faran är över så fortsätter den förtrycket med ännu större våldsamhet och vidtar alla sorts tvångsåtgärder såsom varit tydligt under andra hälften av 1978."

Rapporten erinrar om förra årets fördömande av juntan i FN:s generalför-samling och om hur den särskilda arbetsgruppen för Chile i kommittén för de mänskliga rättigheterna fick möjlighet att studera förhållandena inom landet. Den fortsätter:

"Gruppens visit skedde i juli 1978. Denna månad begränsade CNI (det organ som efterträtt den ökända DINA, säkerhetspolisen) de godtyckliga anhållandena på ett framträdande sätt och undvek illegala husundersökningar, som dittills hade varit vanliga. Men under augusti – sedan FN-gruppen hade lämnat landet – var antalet godtyckliga fängslanden dubbelt så stort som under juli, och under september var det dubbelt så stort som under augusti. Under månaderna augusti, september och oktober 1978 stegrades repressionen snabbt och kulminerade i fängslandet av ett stort antal gruvarbetare i Chuquicamata, 50 medlemmar av den kristna församlingen i kommunen Conchali, 10 arbetare som deltog i en strejk av vägarbetare i Santiago, ett stort antal människor ute i landet och 8 personer som deltog i demonstration i Santiago som krävde besked om de saknade fångarnas öden. Men det mest allvarliga i situationen är att samtidigt med ökningen av antalet arresteringar upp till en nivå där antalet nya politiska fångar uppgick till 200 under oktober så har CNI återigen börjat tillgripa tortyr liknande den som användes 1974 och 1975 och som orsakade många fångslades död."

I rapporten ges konkreta exempel på sådan tortyr utövad mot bestämda, angivna personer. Det är i detta sammanhang av växande repression som man också skall ställa in de brutala åtgärderna under oktober för att fullständigt krossa vad som återstod av fackliga organisationer och de nya åtgärder som vidtogs för att kontrollera studentorganisationerna. Samtidigt har militärjuntan intensifierat sin förföljelse mot den kampanj som bedrivs av familjerna till de försvunna politiska fångarna och skärpt sin politik mot dem som befinner sig i exil, och sålunda, enligt rapporten, "avslutat den fars om allmän amnesti som dekreterades 1977 och vars avgörande syfte var att skydda DINA:s, dvs. säkerhetspolisens, agenter mot åtal".

Frihetskampen förs under mycket svåra förhållanden i Chile. Militärjuntan och Pinochet har mäktiga bakblåsare. Det bör erinras om att på samma sätt som kuppen inte hade lyckats utan stöd från imperialisterna, så skulle Pinochet heller inte kunna fortsätta sitt blodregemente utan stöd från dollarimperialismen. Privata banker och internationella finansorganisationer pumpar in stora belopp i Chile och lägger samtidigt beslag på landets ekonomiska tillgångar. På fem år beräknas militärjuntan ha fått 15 miljarder kronor från regeringar, internationella låneinstitut och privata banker. En stor del av pengarna har använts för att köpa vapen och andra medel för att upprätthålla förtrycket.

"Men Chile är icke på knä, ej heller besegrat." (Madriddeklarationen för frihet åt Chile.) Trots svårigheterna växer motståndskampen i innehåll och omfattning. Denna kamp kräver ett svar från världen. Det är bra att

utrikesministern i sitt interpellationssvar, för vilket jag tackar, betonar hur bred den svenska opinion är som önskar se en snar återgång till rättssamhälle och demokrati i Chile. En sådan utveckling förutsätter juntans fall.

Det finns emellertid en tendens, som man måste varna för, att glömma vad som hänt och släta över vad som händer i Chile. Den svenska importen från Chile har sålunda mer än fördubblats under de åtta första månaderna i år jämfört med samma tid förra året. Det är sant att ökningen skett från en låg nivå, men den är symptomatisk, och det är fel att nonchalera denna tendens. Interamerikanska utvecklingsbanken, som den borgerliga samlingsregeringen förde in Sverige i, gav nyligen nya lån till Chile på 145 milj. kr. Från chilenskt håll fruktar man att den särskilda arbetsgruppen för Chile i FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna skall upplösas. Detta skulle, anser man, vara en seger för Pinochet och minska möjligheterna att utöva påtryckningar på militärjuntan. De 2 500 försvunna politiska fångarna, de dagsfärskt avslöjandena om morderna på hundratals människor, förföljelserna mot de fackliga organisationerna – allt visar på en brutal militärdiktatur som icke mildrats.

I dokumentet från Madrid påpekas med rätta: "Kampen för ett återupp-rättande av demokratin, på ena sidan, och ekonomiskt stöd till diktaturen, på den andra, är oförenliga och motsatta." Orden av solidaritet med Chiles folk måste åtföljas av handling, annars blir de tomma. Enligt min mening är det nödvändigt att Sveriges politik i förhållande till militärjuntan i Chile formas på följande sätt:

1. Att Sverige i alla internationella sammanhang verkar för en total bojkott av Chilejuntan enligt de rekommendationer som finns utarbetade i den chilenska landsorganisationen CUT:s solidaritetsplattform.
2. Att Sverige självt genomför en bojkott av Chilejuntan på alla plan.
3. Att Sverige i internationella sammanhang aktivt verkar för att inga krediter, lån eller några former av bistånd kommer Chilejuntan till godo.
4. Att svenska företags kapitalexport till Chile stoppas.
5. Att Sverige verkar för att den särskilda arbetsgruppen för Chile inom FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna fortsätter sitt arbete.

Utrikesministerns svar, vars grundton av solidaritet med Chiles folk jag uppskattar, är icke helt klarläggande på alla punkter. Jag anser det därför av betydelse att utrikesministern svarar på följande konkreta frågor:

1. Kommer Sverige att aktivt verka för att den särskilda arbetsgruppen för Chile inom FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna bibehålls och fortsätter sitt arbete?
2. Vilken ställning har Sverige tagit i Interamerikanska utvecklingsbanken vid diskussioner och beslut om lånet på 145 milj. kr. till Chile?
3. Har regeringen i samband med dessa diskussioner och beslut dragit slutsatsen att Sverige bör lämna IDB?
4. Delar utrikesministern åsikten att inga former av krediter, lån eller bistånd bör ges som kommer Chilejuntan till godo?

Fredagen den
8 december 1978

*Om regeringsini-
tativ rörande för-
hållandena i Chile,
m. m.*

ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Först ber jag att få tacka utrikesministern för svaren på mina frågor.

I drygt fem år har det chilenska folket tvingats att leva under den terror och det förtryck, som Pinochet och hans militärjunta står för. Med multinationella företags och CIA:s stöd störtades den folkvalda Allenderegimen den 11 september 1973. Med avsky och ilska kan vi i dag se tillbaka på dryga fem år av fullständig respektlöshet för mänskliga rättigheter och demokratiska värden. Facit över dessa år är skrämmande: Hundratusentals människor arresterade. Tiotusentals människor mördade. Mer än tvåusen "försvunna fångar".

Detta är bara några exempel på det chilenska folkets lidanden. Kanske är det sant att en del av det öppna och lätt registrerbara förtrycket minskat. Det massiva trycket från världsoptionen och chilennarnas egen kamp har gjort att juntan tvingats att utåt sett putsa upp fasaden lite. Därför är det viktigt att trycket mot juntan skärps ytterligare. Sker inte detta finns stor risk för ökad åtstramning på olika områden.

Men, herr talman, våldet har också en annan aspekt. Chilejuntans brott mot grundläggande mänskliga rättigheter har också ett klart samband med dess ekonomiska politik. Det är lätt att peka på det påtagliga och våldsamma förtrycket. Men det andra förtrycket är lika allvarligt, nämligen det ekonomiska förtrycket.

Vi har fått uppleva att konservativa ekonomer, som ekonomipristagaren Milton Friedman, och internationella finansinstitut har lovordat Pinochetregimens ekonomiska prestationer. Bruttonationalprodukten har stigit och inflationen har pressats ned, det är sant. Men till vilket pris?

Enligt de fackliga organisationerna i Chile har det skett till priset av att man har drygt 20 % öppen arbetslöshet, att 35 % av Chiles befolkning i dag lever under svältgränsen, att två barn av tio i dag föds med obotliga mentala skador på grund av undernäring, att utbildning och sjukvård har skurits ned till hälften och att ingen från arbetarklassen i dag har råd att studera på högskola. Denna situation har skapats genom att juntan strävar efter och också har nått en ökad export. Eller med andra ord: En sådan politik gör att man exporterar till priset av hunger för det chilenska folket, och man balanserar budgeten bättre och får applåder från konservativa ekonomer och från Interamerikanska utvecklingsbanken, där Sverige bl. a. genom folkpartiets medverkan är medlem.

För några dagar sedan kunde man läsa i tidningarna att Interamerikanska utvecklingsbanken, IDB, beviljat nya lån till Chile. Denna gång handlade det om, såvitt jag är informerad, två lån på vardera 17 miljoner dollar. Regeringsföreträdare har tidigare, när de har angripits för det svenska medlemskapet, hänvisat till att de försöker förhindra stöd till diktaturer inom IDB. Det är riktigt att Sverige motsatte sig lånen, men det är också riktigt – och det är det avgörande – att den exekutivdirektör som representerar Sverige i IDB lagt ner sin röst vid omröstningen. Och vad som borde ge den svenska regeringen anledning till ytterligare eftertanke är att t. o. m. USA röstade emot lånet.

När man vet att en stor del av de pengar som juntan lånar upp utomlands är en förutsättning för hela dess ekonomiska politik kan man inte annat än kraftigt protestera mot det svenska medlemskapet i IDB. Det borde varje svensk demokrat göra. Även en folkpartiregering borde inse detta. Det rimmar illa när man talar väl om stöd till det chilenska folket och samtidigt med svenskt statligt kapital bidrar till att förtrycket fortsätter. Jag menar att efter den senaste omröstningen i IDB om lån till Chile borde även regeringens argument för ett fortsatt medlemskap ha fallit. Därför frågar jag utrikesministern om inte Sverige omedelbart bör lämna IDB.

Under senare tid har framför allt trycket mot de fackliga organisationerna skärpts. Ett dokument av den 6 september, utarbetat av de fackliga organisationerna, har tillställts Pinochet. Svaret från regimen lät inte vänta på sig. Svaret blev att tre nya dekret utfärdades.

De innebär extraordinära befogenheter för inrikesministeriet att avlägsna vilken facklig funktionär som helst, oavsett befattning. Detta är innehållet i lagdekret 2345.

De innebär upplösandet av sju fackförbund liksom deras lokalavdelningar, eftersom de nu ansågs olagliga. 500 fackliga organisationer upplöstes och deras tillgångar överfördes till den chilenska staten. Omkring 300 000 chilenska arbetare blir på så sätt utan rätt till facklig representation. Detta är innehållet i och följderna av dekret 2346.

De innebär upp till tre års fängelse för person som representerar arbetarna, eftersom detta anses som ett hot mot den allmänna ordningen och statens säkerhet. Detta är innehållet i dekret 2347.

Helt nyligen antog 23 fackliga ledare ett uttalande om dessa dekret, där de bl. a. sade:

Detta nya övergrepp är ytterligare ett steg i upptrappningen av förtrycket av fackföreningsrörelsen från en regering som definitivt ställt sig i motsatsställning till arbetarna, till förmån för de privilegierade ekonomiskt starka minoriteterna och mot landets folkmajoritet.

De säger vidare:

Det är en klar motsättning mellan juntans representants förklaring i FN om att militärregeringen helt respekterar de mänskliga rättigheterna och det faktum att det i landet varje dag förekommer övergrepp på de individuella garantierna, som innebär ett våldförande av samma rättigheter som juntan påstår sig respektera. Detta är dock inget som förvånar oss. Vi har under fem år lärt oss att förstå att det är en sak vad regeringen säger och en helt annan vad den gör.

Jag skulle kunna försätta att citera andra uttalanden från fackliga ledare. Bilden blir densamma. Arbetarna ställs utan facklig representation, och att vara facklig ledare i dagens Chile anses som en kriminell handling som ger hårda straff.

Mot denna bakgrund kvarstår min fråga till utrikesministern om vad regeringen konkret tänker göra för att stödja de fackliga organisationernas kamp för sina självklara rättigheter. Jag menar alltså att situationen i Chile i dag är sådan att det krävs extraordinära åtgärder. I fallet Sydafrika har vi

Om regeringsinitiativ rörande förhållandena i Chile, m. m.

ansett det rimligt – med hänsyn till vår biståndspolitik och utrikespolitik i övrigt – att ge direkt stöd till stora delar av den motståndskamp som pågår där. Överväger regeringen att införa ett motsvarande stöd till chilenska fackliga organisationer?

Så till frågan om ett bibehållande av FN:s särskilda arbetsgrupp för mänskliga rättigheter i Chile. Tyvärr har utrikesministern hittills inte lämnat något svar på den punkten. I stället säger han att formerna här inte är så viktiga utan att man kan tänka sig en rapportör. Bakgrunden till förslaget om en särskild rapportör om vad som händer i Chile är bl. a. att man härigenom som en kompromiss skulle kunna bibehålla samma grupp av länder som tog initiativet till den förra resolutionen om Chile i FN. De förutsättningarna existerar inte längre i dag. Och i det läget finns det ingen anledning för Sverige att ge sig in på några slags kompromisser för att blidka exempelvis USA. Det finns alltså inga sakliga skäl för att frångå kravet på ett bibehållande av arbetsgruppen.

Därför måste Sverige inför resolutionsarbetet trycka på att denna arbetsgrupp får fortsätta sin verksamhet. Ingen kan uppfatta det som annat än en nedtrappning om Sverige driver linjen att vi nöjer oss med en rapportör. Här menar jag att det finns en väg att nå ett tryck på Chile för att, som utrikesministern säger, återupprätta respekten för de mänskliga rättigheterna.

Mot denna bakgrund och mot bakgrund av att man i FN:s generalförsamling redan i dag sannolikt kommer att behandla Chilefrågan vill jag fråga utrikesministern vilket sakligt innehåll Sverige har i resolutionen om Chile.

I sitt svar säger utrikesministern vidare om de försvunna fångarna att det är särskilt viktigt att klagöra deras öden. Och det är väl det minsta som man kan begära.

I en framställan från kardinalämbetet för den chilenska katolska kyrkan till Chiles högsta domstol avkrävdes så sent som den 5 november regimen besked. I den skrivelse som inlämnades tar man upp 651 fall där bevisningen är särskilt klar. Man anger också de personer inom säkerhetspolisen, polisen, militären och fängelsemyndigheterna som bevisligen haft något att göra med den fängslades eller försvunnes arrestering eller haft ansvar för dennes vistelse i fängelse, koncentrationsläger eller tortyrcentral.

Det är mycket viktigt, och unikt, att katolska kyrkan i Chile gör detta ställningstagande. Nu är det av oerhört stor vikt att den svenska regeringen intensifierar sitt arbete just på denna punkt, eftersom också detta är ett tecken på att trycket inifrån Chile gentemot juntan skärpts. Så sent som i dag kunde vi läsa hur Fria fackföreningsinternationalen ORIT:s latinamerikanska regionala organisation uppmanar till en allmän medlemsbojkott från mitten av januari.

Sveriges initiativ till en fond för juridiskt och finansiellt bistånd till juntans offer är värdefullt. Jag vill bara understryka det angelägna i att fonden får en bred internationell anslutning och att Sverige för sin del skall vara berett att ge betydligt mer än de 50 000 dollar, som utrikesministern nämner.

Just nu koncentreras det internationella arbetet för det chilenska folket i stor utsträckning till FN:s generalförsamling. I det arbetet måste Sverige målmedvetet arbeta i linje med en total solidaritet för det chilenska folket. Det är speciellt viktigt nu när juntan försöker visa upp en mer putsad fasad mot omvärlden, i förhoppningen att en del länder skall ta detta som en förevändning för en mjukare attityd till juntan. Detta måste Sverige på allt sätt motarbeta och i stället intensifiera sitt politiska och ekonomiska stöd till de demokratiska krafterna inkl. de fackliga organisationerna i Chile.

Utrikesministern HANS BLIX:

Herr talman! Carl-Henrik Hermansson och Åke Gustavsson riktade några frågor till mig i sina kommentarer till interpellationssvaret. En av dem gällde huruvida FN:s särskilda arbetsgrupp skulle behållas eller om man stödde tanken på att en rapportör skulle tillsättas av FN:s kommission för mänskliga rättigheter för att fortsätta arbetet.

Vi har från svensk sida gått på den linje som majoriteten i arbetsgruppen följde, vilket innebär att vi stöder tanken på att en särskild rapportör fullföljer arbetet. Jag har svårt att följa tankegången att detta skulle innebära någon sorts nedtrappning av den förtjänstfulla rapportering som har skett genom arbetsgruppen. Vi har helt enkelt varit inriktade på att lägga fram ett förslag som har största möjliga utsikt att vinna brett stöd i generalförsamlingen. Vi har också föreslagit att FN:s kommission för mänskliga rättigheter skall utforma mandatet för den särskilda rapportören på grundval av det mandat som tidigare gällde för arbetsgruppen.

Både Carl-Henrik Hermansson och Åke Gustavsson har frågat mig om lån till Chile av IDB och vilka de svenska positionerna har varit. Åke Gustavsson refererade att Sverige har ställt sig negativt till sådana lån, vilket är självklart. Han påpekade att USA hade röstat emot lån medan den exekutivdirektör som representerar Sverige hade lagt ned sin röst. Det kräver kanske en teknisk förklaring varför det förhåller sig på detta sätt.

USA är en tillräckligt stor bidragsgivare i IDB för att ha en egen exekutivdirektör och därmed också kunna rösta ensamt utan att behöva väga ihop sin position med andra länders. Vårt bidrag till IDB är så pass litet att vi tillsammans med en rad andra stater representeras av en gemensam exekutivdirektör. När de andra staterna inte är villiga att inta en lika negativ hållning som vi, kommer rösten att läggas för den hållning som den övervägande delen av gruppen intar. Vi har därvid möjlighet, och begagnar oss också av den, att inför beslutet deklarerar genom vår exekutivdirektör att Sverige går emot exempelvis tanken på ett lån till Chile. Så har också skett. Man kan därför säga att vi tekniskt sett från svensk sida har röstat emot de lån det varit fråga om. Vi har f. ö. sedan Sverige kom med i IDB röstat emot alla lån som varit till förmån för Chile.

Jag kanske också skall tillägga att de lån det här gäller inte är lån på särskilt förmånliga villkor. Det är hela tiden fråga om lån på kommersiella villkor. Det uppstår ibland missuppfattningar; man tror att det är fråga om någon sorts ren biståndsverksamhet liknande den inom IDA, som ingår i Världsbanksgrup-

Fredagen den
8 december 1978

Om regeringsinitiativ rörande förhållandena i Chile, m. m.

pen. En fond för sådana mycket förmånliga lån finns visserligen också i IDB, men Chile kommer inte i fråga för dem.

Jag blev tillfrågad om huruvida Sverige avser att lämna IDB. Svar på den frågan har lämnats tidigare. Det ligger inom handelsministerns fögderi att redogöra för regeringens uppfattning om detta, och svaret har hittills varit att vi f. n. inte har avsikten att lämna IDB. Beslutet om att ansluta sig till IDB innefattade ett krav på att man skulle se över deltagandet efter någon tid och därefter på nytt ta ställning till frågan. Jag tror inte det är rimligt att efter ett halvt års deltagande återigen ta upp frågan om huruvida vi skall vara med i eller lämna den interamerikanska utvecklingsbanken. Internationella organisationer i andra länder är inte vana vid att Sverige ena dagen går in i en organisation och den andra dagen utträder ur den, utan man förväntar sig ett större mått av stabilitet i svenskt uppträdande.

Jag tycker att Åke Gustavsson lämpligen kunde fråga sina partisympatisörer och vänner i länder som Dominikanska republiken, Costa Rica och Venezuela, huruvida de skulle önska se att Sverige lämnar IDB. Jag har hittills inte stött på särskilt många representanter för latinamerikanska stater som intagit den hållningen, utan tvärtom har vi från latinamerikanskt håll – jag talar här om länder med demokratiska system och om representanter för demokratiska partier – ofta fått höra att man önskar att Sverige skall stå kvar som medlem.

Svaret på frågan är alltså att något regeringsbeslut om att lämna IDB inte föreligger. Den frågan får så småningom övervägas i ljuset av våra erfarenheter av medlemskapet.

Carl-Henrik Hermansson frågade om vi är beredda att sätta stopp för olika former av lån, bistånd och krediter. Till detta vill jag svara att det är fullständigt självklart att något bistånd inte utgår till Chile. Också vad gäller kommersiella förbindelser är positionerna väl kända. Såväl förutvarande socialdemokratiska utrikesministrar som utrikesminister Karin Söder har på den frågan svarat att vi inte är beredda att gå in med ensidiga ekonomiska sanktioner och att Sveriges konsekventa hållning därvidlag är att man skall ha en stabil uppslutning från FN och helst säkerhetsrådet. Endast en sådan uppslutning bakom sanktioner kan ge garantier för att de skall få verkan. Utsikter till något sådant beslut av säkerhetsrådet är inte för handen.

Åke Gustavsson frågade mig också vad regeringen konkret gör beträffande stöd till den fackliga verksamheten i Chile. Jag redovisade i mitt svar de övergrepp mot den fackliga verksamheten som har förekommit, och jag har här samma synsätt som Åke Gustavsson företräder. Enligt min mening bedrivs regeringens arbete till förmån för de fackliga fri- och rättigheterna i Chile bäst i FN och dess fackorgan ILO. Som jag framhöll i svaret ville vi se en stark skrivning om de fackliga fri- och rättigheterna i årets Chileresolution i FN, och det har vi också fått.

Med anledning av de senaste chilenska regeringsdekreten på det fackliga området undersöker regeringen f. n. förutsättningarna för ett svenskt initiativ i ILO i syfte att ytterligare öka det internationella trycket på juntan, så att den respekterar grundläggande fackliga fri- och rättigheter.

De chilenska arbetarna har inte bara fått betala en oproportionerligt stor andel av det sociala priset för juntans ekonomiska politik i form av en ökning av arbetslösheten och en sänkning av lönerna. De har också berövats en stor del av de landvinningar som de uppnått under många års facklig kamp. Allt detta är medvetna effekter av den politik som bedrivits av Pinochets militärjunta, vilken ju i sin första programförklaring på själva kuppdagen den 11 september 1973 förklarade att arbetarrörelsens landvinningar i allt väsentligt skulle bevaras.

Vad beträffar svenskt ekonomiskt stöd till de chilenska fackliga organisationerna ger ju svensk fackföreningsrörelse redan bistånd till sina chilenska kamrater. En del av dessa medel kommer från SIDA, som enligt ett ramavtal med LO och TCO i år ställer 10 milj. kr. till organisationernas förfogande för facklig utbildning i u-länder. Både pengar och kanaler för offentligt svenskt stöd finns alltså, och jag tror knappast att några goda projekt på detta område går i stöpet på grund av finansieringssvårigheter.

Åke Gustavsson frågade mig om det sakliga innehållet i årets FN-resolution. Det är en lång resolution, och jag är ledsen att texten ännu inte är tillgänglig. Själv fick jag den i går på telex från New York. De flesta av de frågor som jag har diskuterat här i dag finns täckta i det här resolutionsutkastet. Där, i den andra operativa paragrafen, behandlas exempelvis frågan om de försvunna som Åke Gustavsson tog upp. Generalförsamlingen föreslår uttrycka sin speciella oro och avsky för de chilenska myndigheternas vägran att acceptera ansvaret för det stora antal personer som har rapporterats försvunna.

Carl-Henrik Hermansson sade att det var glädjande att det finns ett brett svenskt stöd för opinionstrycket mot Chile. Sverige försöker också åstadkomma att brett internationellt stöd i Förenta nationerna. Tillsammans med en rad andra stater försökte Sverige att lägga fram en gemensam text, men det visade sig vara omöjligt. I det läget har Sverige ensamt gått fram med ett utkast som nu ligger på generalförsamlingens bord, och vi hoppas att det skall visa sig vara en framkomlig väg när det gäller att få ett så brett stöd som möjligt. Vi är knappast betjänta av att få genom en resolution som har ett begränsat stöd i generalförsamlingen.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Det är självfallet bra att Förenta nationerna antar resolutioner, vari Chilejuntans brott fördöms. Det är inte bara bra, det är nödvändigt. Det är också bra om Sverige därvid spelar en aktiv roll. Men det är också nödvändigt att det inte bara stannar vid ord, utan att orden åtföljs av handlingar. Och handlingarna får inte strida mot orden och inte mot varandra. Både i ord och handling måste linjen vara solidaritet med Chiles folk i kampen mot den reaktionära och brottsliga juntan.

Jag vill än en gång citera ur manifestet från Madrid: "Kampen för återuppriktande av demokratin, på ena sidan, och ekonomiskt stöd till diktaturen, på den andra, är oförenliga och motsatta."

Sveriges ökade import från Chile under 1978 är stöd till juntan och

Fredagen den
8 december 1978

*Om regeringsini-
tativ rörande för-
hållandena i Chile,
m. m.*

Pinochet.

Svenska företags investeringar i Chile är ett stöd till juntan och Pinochet.

Interamerikanska utvecklingsbankens nya lån på 145 milj. kr. till Chile är ett stöd till juntan och Pinochet.

Sveriges medlemskap i Interamerikanska utvecklingsbanken är därför ett stöd till juntan och Pinochet.

Min ståndpunkt är att Sveriges praktiska politik måste anpassas till orden om solidaritet. Det kräver att man stoppar handeln med Chile, att man stoppar investeringar i svenskägda företag i Chile och att Sverige lämnar Interamerikanska utvecklingsbanken.

Den avgörande frågan är naturligtvis om regeringen är villig att vidta de nödvändiga åtgärderna för att genomföra en sådan politik. Tyvärr måste vi tolka vad utrikesministern hittills sagt här i debatten som ett nej till dessa krav. Det innebär att det också i Chilefrågan precis som i en rad andra frågor finns en klyfta mellan ord och handling.

Fackliga organisationer har dragit de rätta slutsatserna av den uttalade solidariteten med Chiles folk. Jag tycker att det i riksdagens protokoll bör skrivas in ett varmt erkännande till Svenska hamnarbetarförbundet, som genomfört blockader under flera perioder mot båtar och gods från Chilejuntan. Hela den svenska fackföreningsrörelsen borde sluta upp kring denna bojkottlinje.

Jag vill så kommentera utrikesministerns svar när det gällde de frågor i konkreta ämnen som jag riktade till honom. Den första gällde arbetsgruppen för Chile inom kommissionen för mänskliga rättigheter i FN. Från de demokratiska organisationerna i Chile har den meningen uttryckts att ett avskaffande av denna speciella arbetsgrupp skulle vara en seger för Pinochet och att det skulle försvåra möjligheterna att hålla den press på regimen i Chile som även utrikesministern anser önskvärd. Man uttalar sig mycket positivt om arbetsgruppens arbete och menar att den har varit nyttig.

Jag tror inte att en ensam rapportör, även om han skulle få ett uppdrag liknande det som arbetsgruppen har fått, kan utöva samma press på juntan som arbetsgruppen har kunnat göra under de gångna fyra åren.

Utrikesministern säger att det inte är någon nedtrappning att ersätta arbetsgruppen med en rapportör och att arbetsgruppen själv hade föreslagit en sådan åtgärd. Men om arbetsgruppen av någon orsak är trött på sitt uppdrag, borde väl den möjligheten ha funnits att ersätta den med en ny arbetsgrupp, som hade en riktig inställning till det uppdrag som den får från kommissionen och FN. Jag beklagar alltså att Sverige har fört fram den linje som vi tydligen har hävdat i resolutionsförslaget, och jag menar att det är risk för att detta faktiskt innebär en nedtrappning av den internationella opinionens möjligheter att påverka militärjuntan.

När det så gällde frågan om IDB-lånet har utrikesministern redogjort för gången i beslutsprocessen. Jag tycker att den enda konsekventa slutsats man kan dra härav är att Sverige bör lämna IDB. Det var med en mycket knapp majoritet som Sverige bestämde sig för anslutning till IDB, och jag tycker att

de som tvekade redan då och övertalades att rösta för ett medlemskap nu borde dra de riktiga slutsatserna av vad som hänt under det gångna halvåret.

Jag noterar med tillfredsställelse att utrikesministern säger att han icke kan tänka sig någon som helst form av bistånd till juntan.

När det gäller frågan om den föreslagna fonden – ett initiativ som också jag uppskattar – vill jag bara anföra den synpunkten att 50 000 dollar förefaller att vara en liten summa.

Låt mig också, herr talman, anföra den kritiska synpunkten att i samband med att vi nu har en debatt om Chile i kammaren – och det är tyvärr inte så ofta vi har sådana debatter – borde texten till den föreslagna FN-resolutionen ha funnits tillgänglig för debattörerna. Jag vet inte om det är gudarnas nyck som har gjort att debatten kommer samtidigt med att resolutionen läggs fram eller om det är välplanerat av utrikesministern, men hur som helst borde denna resolution ha funnits tillgänglig som stoff för vår debatt.

ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Utrikesministern säger att man har följt linjen att nöja sig med en rapportör i stället för att låta en kommission fortsätta med sitt arbete. Jag har svårt att se någon saklig grund för att på det sättet trappa ned verksamheten – för det är vad det är fråga om.

Utrikesministern har helt klart för sig – eller borde i varje fall ha det, och jag utgår ifrån att han har det – att hela resonemanget om att inrätta en rapportörsfunktion har sin bakgrund i ett tidigare kompromissresonemang på denna punkt för att bibehålla enigheten, som jag nämnde i mitt första anförande. När den punkten har fallit och man inte längre kan uppnå en kompromiss, finns det ingen anledning för Sverige att släppa sitt krav på att en kommission skall vara kvar, där flera nationer är representerade med goda kunskaper och som kan bedriva ett gott arbete. En ensam människa kan, oavsett hur duktig han än är, inte göra det arbete som en grupp med brett underlag kan göra på denna punkt.

Om den svenska FN-delegationen har fått instruktioner från utrikesdepartementet att i det här avseendet nöja sig med en rapportör kan jag inte annat än beklaga folkpartiregeringens agerande.

Beträffande lånet till Chile så är det ett faktum att Sverige genom sitt medlemskap i utvecklingsbanken bidrar till att stödja juntan. Det är svenskt kapital som kastas in i knektarnas munnar i Chile. Det är ett medlemskap som den borgerliga regeringen har genomdrivit.

Min förhoppning var att sammanhanget skulle ha gått upp för regeringen vid denna tidpunkt, när vi nu för första gången har en debatt i kammaren efter det att beslutet fattats. Tidigare bedrev man vänta-och-se-politiken. Nu har man väntat och nu har man kunnat konstatera att den exekutivdirektör som skall företräda Sverige lägger ned sin röst. USA röstar emot, men lånet beviljas. Oavsett hur Sverige försöker göra går det svenska pengar till Chile. Det är viktigt att komma ihåg. Därutöver röstade bl. a. Venezuela emot lånet. Där finns ett oss närstående parti i regeringsställning.

Nr 50

Fredagen den
8 december 1978

Om regeringsinitiativ rörande förhållandena i Chile, m. m.

*Om regeringsini-
tiativ rörande för-
hållandena i Chile,
m. m.*

Sedan försöker utrikesministern utveckla vad regeringen vill göra konkret för de fackliga organisationerna och säger att det framför allt kan göras i internationella sammanhang, i ILO och andra organisationer. Utrikesministern säger också att han knappast tror att några goda projekt för de fackliga organisationerna i Chile skall gå i stöpet på grund av kapitalbrist. Därför är min direkta fråga: Innebär detta en garanti från utrikesministern om ytterligare åtgärd? För brist på projekt torde knappast föreligga när det gäller stöd i det här fallet.

Jag menar alltså att det nu är viktigt att regeringen prövar möjligheten att ge motsvarande stöd på det sätt som man kan göra när det gäller Sydafrika. Det finns många paralleller i situationen, och där har Sverige i många avseenden på ett föredömligt sätt agerat, inte minst på initiativ av den socialdemokratiska regeringen. Jag tycker att det finns starka skäl att också föra motsvarande politik i det här avseendet gentemot de chilenska fackliga organisationerna.

Jag är väl medveten om att såväl Landsorganisationen i Sverige som Tjänstemännens centralorganisation har mycket gott samarbete och mycket täta kontakter med sina chilenska kamrater. Detta har de visat i samband med konferenser, de har visat det vid skriftväxling och de har visat det genom ekonomiskt och moraliskt stöd. Men jag är också övertygad om att även de svenska fackliga organisationerna skulle med största tillfredsställelse hälsa en aktivering från regeringens sida på den här punkten just därför att de fackliga organisationerna i Sverige känner en djup solidaritet med sina kamrater i Chile.

Utrikesministern HANS BLIX:

Herr talman! Jag tycker det är litet trist att vi i denna debatt, i vilken det finns ett mycket stort mått av gemensamma ståndpunkter mot juntan i Chile, skall förlora oss i en diskussion om någonting som verkligen bara är en detalj. Jag tänker då på frågan, huruvida FN:s undersökningsförfarande beträffande den mänskliga rättighetssituationen i Chile bäst sker genom förlängning av ett mandat för en arbetsgrupp eller genom tillsättning av en rapportör, möjligen den nuvarande ordföranden i arbetsgruppen.

Detta är i mitt tycke bara en mycket obetydlig fråga i sammanhanget. Det som har varit vägledande för FN-delegationen och för regeringen har varit att försöka få ett så brett stöd som möjligt för den resolution som nu ligger framför församlingen.

Bakgrunden var att majoriteten i den arbetsgrupp som fanns ställde sig bakom den här lösningen. Vi har, tror jag att jag kan säga, hundratals exempel – både från FN och från Nationernas förbunds tid – på att rapportörer som har utsetts för speciella ändamål har kunnat lägga fram mycket värdefulla, ingående och tunga rapporter. Jag kan inte se att denna fråga är så principiellt viktig att vi bör förirra oss i den när vi för en diskussion som gäller betydligt större frågor.

Jag kan också nämna att den position som vi har föreslagit är en position som vi har haft diskussioner med chilenska exilgrupper om i New York och

som också föreföll att vara acceptabel för dem.

En annan punkt är att Carl-Henrik Hermansson med tillfredsställelse noterade att vi inte längre ger något bistånd till Chile. Jag kan säga till Carl-Henrik Hermansson: Det skulle bara fattas annat! Sverige *avbröt* den biståndsverksamhet som vi hade med Chile under Allendeperioden, och självfallet kan det inte nu bli fråga om något bistånd; tvärtom stöder vi ju de chilensare som flyr därifrån – det finns massor av chilensare i Argentina och på andra håll i Latinamerika – med medel ur det svenska katastrofanslaget på biståndssidan. Vi för dessutom en aktiv politik som syftar till att ganska stora skaror av politiskt förföljda chilensare är välkomna till Sverige. – Jag hade f. ö. tillfälle att svara på en fråga om detta häromdagen.

Huruvida 50 000 dollar är ett för stort eller ett för litet belopp, som det påstods här, får vi väl se. Vi är ju inte ensamma om att bygga upp fonden, och vi har ju i varje fall sett indikationer som tyder på att några andra stater eller åtminstone någon annan stat skulle vara beredd att satsa motsvarande belopp. Det behöver inte heller vara en företeelse bara för detta år. Vi kan också räkna med att många andra stater vill bidra till det ändamålet.

Carl-Henrik Hermansson var ledsn över att texten i den resolution som vi lägger fram i generalförsamlingen inte är tillgänglig här. Han frågade sig om det var en gudarnas nyck. Jag blev litet förvånad över frågans formulering – jag trodde inte att han hade någon tilltro till gudarnas nyckel eller kunde föreställa sig att de kunde spela någon roll i sammanhanget – men jag kan försäkra att det inte ens var på grund av slumpens spel eller något medvetet agerande från regeringens sida, utan att det snarare berodde på att förhandlingarna i New York om en gemensam resolutionstext hade dragit ut på tiden. När det till slut visade sig inte vara möjligt att få till stånd någon gemensam text, bestämde vi oss på svensk sida för att lägga fram vår text, som vi självfallet gärna skulle ha försett riksdagens ledamöter med så fort vi någonsin kunde få fram den.

Den kanske viktigaste frågan var den där Carl-Henrik Hermansson menade att det fanns en diskrepans mellan våra ord och vår handling. Han är nöjd med det opinionstryck vi alla försöker skapa, men menar att det står i kontrast mot att vi inte försöker hindra handel eller åstadkomma ekonomiska sanktioner, om jag förstår honom rätt. Det finns, enligt honom, ingen konsekvens på den linjen.

Det är ändock en konsekvent svensk linje att vi inte vill genomföra några ensidiga ekonomiska sanktioner. Jag tror att det bästa argumentet för den linje vi följt under många år är att om man ger sig in på ensidigt agerande härvidlag så blir det ineffektivt. Det blir inte en demonstration av styrka och tryck mot den som utsätts för det utan snarare en demonstration av att man inte har tillräcklig kraft att sätta emot för att åstadkomma någonting. Det är i sådana lägen, tror jag, bättre att hålla sig till det opinionstryck man kan skapa och som på sikt i varje fall en del diktaturer här i världen ibland tar intryck av.

Åke Gustavsson kom tillbaka till frågan om IDB och säger att vi genom vårt medlemskap i IDB kastar svenskt kapital i käftarna på juntan. Jag

*Om regeringsini-
tiativ rörande för-
hållandena i Chile,
m. m.*

påpekade att det dock är fråga om lån på rent kommersiella villkor, och även i det fallet går vi alltså emot det.

Men jag skulle vilja fråga Åke Gustavsson om han inte också borde samtala med sina partivänner i Dominikanska republiken och Venezuela och fråga hur de ser på saken. Om vi skall ha möjlighet att slussa lån till länder som Costa Rica och Venezuela genom Interamerikanska utvecklingsbanken så är det också oundgängligt att en del av dessa medel går till andra stater. Jag tror våra socialdemokratiska kolleger skulle må väl av att tala med sina kolleger i Sydamerika. Från deras sida möter vi aldrig uppmaningar att vi skall lämna IDB. Det är här hemma vi hör dessa förslag.

I sinom tid, när vi har tillräcklig erfarenhet av verksamheten, skall vi se över medlemskapet, och då får vi ta ställning.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Uttrycket gudarnas nyck var väl ingen bekännelse om min ideologi utan mera ett fint sätt att fråga hur det verkligen förhöll sig med den här saken.

Jag vill uttrycka förhoppningen att resolutionsförslaget kommer att publiceras med det snaraste. I allmänhet är det mycket svårt att i svensk press och svenska massmedier över huvud taget få tillräcklig information om vad som händer i FN, även om vad som görs från svensk sida. Speciellt när det gäller Chile finns det faktiskt en tendens under det senaste året att icke publicera viktigt material, en tendens att släta över utvecklingen. Jag kan som exempel nämna den stora internationella Chilekonferensen i Madrid. Där fanns representanter från över hundra nationer på alla fem kontinenterna. Från många parlament kom delegationer och företrädare som representerade samtliga partier, även de borgerliga. Men jag är helt övertygad om att den vanlige svenske läsaren av tidningspress och den vanlige svenske TV-tittaren är helt okunnig om att denna konferens över huvud taget har ägt rum. Det har inte skett någon som helst bevakning, trots att det på konferensen lades fram utomordentligt viktigt nytt material om läget i Chile. Det är den tendensen som jag gärna vill komma åt och som jag tycker är mycket beklaglig. Det är också den tendensen, tror jag, som har gjort att man från de chilenska exilorganisationernas sida har sett med fruktan på det som utrikesministern ville betrakta som en detalj, nämligen att arbetsgruppen inom kommissionen för de mänskliga rättigheterna skulle avvecklas. Det är deras fruktan som vi har velat uttrycka här i debatten. Från chilenska flyktingars sida fruktar man nämligen en nedtrappning av verksamheten i FN.

Sverige ger inget bistånd till Chilejuntan, säger utrikesministern. Nej, självklart inte – skulle bara fattas, vill också jag säga. Men min fråga gällde inte detta som vi alla känner till, utan frågan gällde vad som kan hända i framtiden. Och jag vill notera utrikesministerns klara deklARATION på den punkten.

Så till det som utrikesministern helt riktigt betecknade som den viktiga frågan, nämligen hur vi skall få motsvarighet mellan ord och handling. Jag medger att detta ibland är ett svårt problem. Vi bör emellertid diskutera det

mera, därför att vi kan inte komma ifrån det faktum att ökningen av den svenska importen från Chile faktiskt är ett stöd till juntan. Svenska företags verksamhet i Chile och de eventuella nyinvesteringar som görs i dessa företag är också ett stöd till juntan. Beslutet i IDB är också ett stöd till Chilejuntan. Detta finns alltså på ena sidan såsom handlingar som ingen kan bestrida. Ingen kan heller bestrida deras effekter. Men dessa handlingar står ju i direkt motsättning till den solidaritetslinje som vi vill utveckla och som utrikesministern också har talat om i sitt interpellationssvar.

Nu säger utrikesministern att det är en konsekvent svensk linje att aldrig driva bojkotter ensamt. Jag vill peka på att i varje fall när det gäller Sydafrika är vi nu i färd med att gå ifrån denna konsekventa svenska linje, som utrikesministern vill beteckna den, genom de diskussioner som förs om begränsning av svenska företags investeringar i Sydafrika. Det hälsar jag med tillfredsställelse. Jag tycker att det är en riktig linje. Jag tror att vi också måste börja diskutera frågan om bojkottåtgärder, om åtgärder för att isolera militärjuntan i Chile, även om de till en början skulle få företas av Sverige ensamt. F. ö. bör vi, om man skall fullfölja regeringens linje som utrikesministern har uttryckt här, från svensk sida i FN mycket starkt driva just kravet på bojkottåtgärder för en isolering av juntan. Det är möjligt att man inte omedelbart lyckas få en majoritet för denna linje, men det måste ju vara det enda riktiga och konsekventa att i varje fall driva linjen och försöka att så småningom samla den majoritet som kan göra en bojkott helt effektiv.

Det finns ingenting som säger att inte vattendroppen någon gång måste börja att urholka stenen. Vi skall inte bara vänta på hällregnet, herr utrikesminister.

ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Även om man märker att man trots allt har en del utgångspunkter gemensamma med utrikesministern blir man litet förvånad, då utrikesministern säger att vi förlorar oss i en diskussion om en detalj, när vi diskuterar kommission eller rapportör. Den som något har sysslat med den här frågan vet att den blivit litet av en symbolfråga också för chilienarna. Man måste kanske känna till bakgrunden till de utgångspunkter som chilienarna själva har, och den tror jag inte att svenska UD är helt främmande för. Det var nämligen så att USA gav ett löfte till Pinochetregimen. President Carter lovade att bara man släppte in undersökningskommissionen i Chile skulle USA se till att kommissionen därefter lade ned sitt arbete. Det är alltså ett klart intresse från militärjuntan i Chile att få bort den. Det finns också en oro hos de chilenska organisationerna och chilienare i exil att så sker. Därför, sade man, bör kommissionen vara kvar. Men samtidigt sade man: O.K., om denna fråga skall stå i vägen för en kompromiss i FN får vi väl acceptera att man bara har en rapportör. Men nu, när utrikesministern själv säger att det – trots att Sverige självt hade jobbat för det – inte längre föreligger några förutsättningar för en kompromiss, då kan jag inte fatta vilka rimliga politiska eller andra motiv regeringen och utrikesdepartementet har för att instruera FN-delegationen att säga: Ni skall nöja er med en rapportör. Det är speciellt svårt att

Fredagen den
8 december 1978

*Om regeringsini-
tiativ rörande för-
hållandena i Chile,
m. m.*

förstå det, eftersom utgångspunkten för resolutionsförslaget har litet av take it or leave it över sig – man vill inte diskutera några ändringar utan lägger fram ett färdigt resolutionsförslag, om jag har förstått saken rätt.

Jag vill påstå att jag har haft ganska ingående diskussioner med chilenska exilgrupper och chilenska organisationer, bl. a. på den konferens i Madrid som C.-H. Hermansson tidigare talade om. Det var beklagligt att inget av de borgerliga partierna i Sverige ansåg det över huvud taget värt besväret att åka ned till den stora internationella konferens om Chile som anordnades i Europa. Det är än mer beklagligt att ingen från svenska regeringen eller utrikesdepartementet ansåg det mödan värt att åka dit trots den oerhört stora vikt som chilensarna själva lade vid den konferensen.

Sedan diskuterar utrikesministern vidare lånen och säger: Det här är inte så farligt, de här lånen ges ju på kommersiella grunder. Skulle det göra ett lån mer aptitligt att man lånar ut pengarna på kommersiella grunder? Hela poängen i diskussionen är ju att man skall isolera juntan ekonomiskt på alla de vägar man kan – allra helst som man vet att de, som det sägs, ungefär 3 000 miljoner dollar som juntan totalt lånat upp internationellt i stor utsträckning har gått just till ytterligare förtryck av befolkningen. Och som jag sade i mitt allra första anförande byggs Chiles export upp till priset av svält och hunger för det chilenska folket. Det finns tillräckligt med statistik som visar hur det förhåller sig på den punkten, och det redogjorde jag en del för. Den moraliska fråga som regeringen borde ställa sig – om den inte ställer andra frågor, vilket den också borde göra – är: Är det verkligen rimligt att vi med svenskt statligt kapital bidrar till att skapa bättre förutsättningar för militärjuntan i Chile att fortsätta och fördjupa förtrycket mot det chilenska folket samtidigt som utrikesministern står i kammaren och talar väl om solidariteten med Chiles folk?

Det är en skillnad mellan ord och handling på den här punkten, och jag var blåögd nog att tro att regeringen, när den hade fått klart för sig resultatet av den senaste omröstningen, där man inte ens kunde påverka sin egen företrädare i IDB, fattade vad det handlade om och skulle besluta sig för att lämna IDB. Tyvärr blev det inte fallet. Det enda man möjligen kan trösta sig med är att utrikesministern säger att man får pröva senare hur man skall förhålla sig. Det finns ingen anledning att vänta! Man vet redan resultatet ur politisk synpunkt.

Utrikesministern HANS BLIX:

Herr talman! När man hör Åke Gustavsson och även Carl-Henrik Hermansson skulle man kunna tro att det enda som IDB sysslar med är långivning till Chile. Jag gav rådet till Åke Gustavsson att han skulle tala med några av sina partivänner i andra länder i Latinamerika om hur de ser på Sveriges medlemskap i IDB. Det är ett råd som jag vill upprepa. Jag tror att det skulle vara nyttigt för honom att höra deras svar.

Låt mig också beträffande frågan om rapportörskap eller fortsatt mandat för en särskild undersökningskommission säga att jag vidhåller åsikten att det här är en mycket liten fråga när det gäller vår gemensamma önskan att skapa

---

*Om regeringsinitiativ rörande förhållandena i Chile.
m. m.*

ett opinionstryck på Chile. Jag tycker man får plocka fram lupp för att hitta några meningsskiljaktigheter i denna fråga.

Jag nämnde nyss – och jag kan upprepa det – att innan man från svensk sida i New York intog denna hållning hade man också kontakt med exilchilenare i New York, som fann det vara en rimlig väg. Åke Gustavsson menade att så fort det stod klart att vi inte skulle få brett stöd från en massa andra stater för ett gemensamt framläggande av en resolution i FN, skulle vi ha slagit in på linjen att fortsätta med en särskild kommitté och inte med en rapportör. Men hela vårt syfte med att ensamma gå fram med ett resolutionsförslag är ju förhoppningen att det skall bli möjligt att på det sättet få ett brett stöd i generalförsamlingen, när vi inte lyckats få till stånd en bred grupp av förslagsställare. Det är också i det syftet som vi har föreslagit lösningen med en särskild rapportör.

Åke Gustavsson medgav själv att de exilgrupper han hade talat med accepterade denna lösning som en kompromiss. Men när kompromissen har fallit, då kan man inte acceptera det. Så liten skillnad är det alltså: De exilgrupper som Åke Gustavsson har talat med på konferensen i Madrid har sagt att de kan acceptera detta som en kompromiss. De exilchilenare i New York som vi har kontaktat har sagt samma sak. Vad är det då för stora frågor som vi här håller på och debatterar? Det handlar ju om att skapa en bred opinion mot förtrycket i Chile. Jag skulle vilja föreslå att man lägger bort förstoringsglasat och ägnar sig åt det som är väsentligt.

Låt mig återgå till det som Carl-Henrik Hermansson tog upp och som var väsentligt. Det är svårigheten att i det internationella samhället gå från opinionstryck, från resolutioner, till någonting som är verksamt. Den svårigheten ligger i det internationella samhällets underutvecklade karaktär, kan vi säga.

Carl-Henrik Hermansson vill att vi skall bortse från detta och påbörja ensidiga aktioner. Han pekar – och jag förstår honom – på Sydafrika som ett exempel på att vi från svensk sida förbereder en lagstiftning om förbud mot investeringar och transferering av kapital. Men om jag minns rätt har en enig riksdag karakteriserat Sydafrikafallet som ett unikt fall.

Det är unikt också i det hänseendet att det finns en utomordentligt bred generalförsamlingsmajoritet bakom kravet på att det icke skall göras investeringar i Sydafrika. Därmed finns det också något större utsikter att en sådan handling blir effektiv. Vad jag sade var bara att där det inte finns ett sådant brett stöd demonstrerar man inte styrkan i den internationella reaktionen utan svagheten i den.

Det är klart att man kan föra ett resonemang om att första droppen faller och att man inte behöver vänta till hällregnet. Men om det bara blir några droppar är det ändå inte så mycket bevänt med det.

Till sist vill jag säga till Carl-Henrik Hermansson att vi i utrikesdepartementet naturligtvis inte kan styra vilka nyheter massmedia tar in – svenska resolutioner eller andra. Men jag skall gärna lova att den resolutionstext vi lägger fram kommer att föras ut genom pressbyrån på utrikesdepartementet.

Om regeringsinitiativ rörande förhållandena i Chile, m. m.

Carl-Henrik Hermansson sade att det var dåligt med underrättelser om vad vi gjorde för någonting. Jag kanske då också skall påpeka att åtminstone det uttalande jag själv gjorde, då jag nyligen tog emot chilenska exilorganisationer, släpptes ut genom utrikesdepartementets pressbyrå. Vi för ingen mörklägningspolitik utan är angelägna att vad vi gör officiellt också skall komma alla intresserade parter i Sverige till del, inkl. Carl-Henrik Hermansson.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag har själv haft tillfälle att läsa detta pressmeddelande, dock icke överlämnat till mig av UD utan av chilenska flyktingorganisationer som svarade för uppvaktningen. Däremot har jag tyvärr icke haft tillfälle att se det i någon av de större svenska dagstidningarna. Det är alltså inte UD som jag framför allt kritiserar utan borgerliga massmedia som försummar bevakningen av vad som händer i Chile i dag. Jag tycker att det är rätt förfärande att man så illa sköter en viktig demokratisk granskningsuppgift.

Det väsentliga i denna debatt och i hela frågan om vad som är möjligt att göra för att stödja det chilenska folkets kamp skall vi naturligtvis inte låta överskuggas av meningsskiljaktigheter som gäller enskilda frågor. På den punkten är jag överens med utrikesministern. Det avgörande är att vi kan vidmakthålla och ytterligare öka den starka opinion som finns i mycket breda kretsar i Sverige och som bygger på en stark indignation över militärjuntans framfart i Chile, en stark känsla av solidaritet med den kamp som det förföljda chilenska folket bedriver och en stark vilja att stödja denna kamp i handling. Just därför är det beklagligt om man tvingas peka på realiteter och verkliga utvecklingstendenser som i stället stöder militärjuntan och bidrar till dess fortbestånd. Sådana realiteter är den ökade svenska importen från Chile, stora svenska företags verksamhet i Chile och de nya lånen från IDB till Chilejuntan.

Ett samvetsproblem för var och en som vill känna denna solidaritet med Chiles folk är hur den skall kunna omsättas i handling. Jag har pekat på de föredömliga initiativ som i varje fall en facklig organisation, Svenska hamnarbetarförbundet, har tagit genom bojkotter i olika perioder av fartyg och gods från Chile. Jag vill än en gång uttrycka förhoppningen att hela den svenska fackföreningsrörelsen skall sluta upp kring denna bojkottpolitik. Men det finns också möjlighet för enskilda kommuner att fatta beslut om bojkott vad gäller inköp, inte bara från Sydafrika utan även från Chile. En del kommuner har fattat sådana beslut, vilket jag tycker är mycket föredömligt. Det finns även möjlighet för organisationer och enskilda att i sitt enskilda handlande följa en bojkottpolitik gentemot chilenska och sydafrikanska produkter. Den har en begränsad räckvidd men är dock en moralisk renlighetsfråga.

Dessa åtgärder är emellertid inte tillräckliga. Vi måste vidmakthålla indignationen och kunskapen om det förfärliga som händer i Chile. Vi måste öka det internationella opinionstrycket, och vi måste vara på vår vakt och bekämpa alla åtgärder som syftar till att stödja juntan på olika nivåer. Vi

måste komma fram till verkliga åtgärder av solidaritet som isolerar militärjuntan och därigenom bidrar till att stödja det chilenska folket. Det är självfallet det chilenska folket som har möjlighet att störta juntan. Men vi vet hur oändligt värdefullt ett internationellt stöd är härvidlag.

Jag beklagar att denna debatt måste föras inför en så tom kammare. Det känns inte ens som att stå på en teater utan som att vara med om en generalrepetition på en teater. Jag beklagar att så stora delar av de valda representanterna för folket inte är mer intresserade av en av vår tids mest brännande frågor, nämligen Chilejuntans förtryck och kampen för att bryta det.

ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Jag skall inte fortsätta att diskutera med utrikesministern huruvida det är en liten eller stor fråga. Jag tycker att det är en rätt viktig fråga, men om den vore en liten fråga borde det i så fall vara desto lättare för regeringen att ansluta sig till linjen att bibehålla kommissionen.

En punkt tog utrikesministern upp till något slags fråge- och rådgivningsstund. Han frågade: Vad säger Åke Gustavssons partikamrater i andra länder om Sveriges medlemskap i IDB? Jag antar att han menade mina partikamrater i Dominikanska republiken, Venezuela och kanske på några andra ställen. Interpellationsdebatterna är i första hand till för att ledamöterna skall få tillfälle att fråga regeringen om dess syn på olika ting, men jag skall trots det gärna svara på utrikesministerns fråga. Det är möjligt att regeringarna i dessa länder och de socialdemokratiska partierna där hyser uppfattningen att Sverige skall vara med i IDB. Detta vill jag inte uttala mig om, men det är med förlov sagt inte viktigt om de tycker så. Det som är viktigt i den här frågan är vad chilenerna tycker.

Om nu utrikesministern talar om svensk solidaritet med Chile, så kvarstår ju frågan till utrikesministern: Varför struntar man på den här punkten i vad chilenerna tycker? Vad har hänt vid de överläggningar som utrikesministern har haft med folk från motståndsrörelsen? Har de över huvud taget inte diskuterat IDB? Har de applåderat Sveriges beslut att gå in i IDB? Så är inte fallet. De har aldrig velat att Sverige skall gå in där, och deras uppfattning är att Sverige bör lämna IDB. Då får diskussionen helt andra proportioner.

Jag skall avsluta mitt inlägg med att säga att jag trots detta tar fasta på några positiva utgångspunkter i vad utrikesministern har sagt om ett intensivt arbete för stöd till de fackliga organisationerna, en ökad press på juntan och frihet för fångarna i Chile, intensifierat arbete för att få tag på försvunna fångar, återupprättande av de demokratiska fri- och rättigheterna i Chile, rätten för chilenerna att leva i sitt eget land osv.

Detta kan jag ändå ta som ett klart uttryck för att regeringen är beredd att gå vidare i ett aktivt arbete för att motarbeta juntan och för att stödja de demokratiska krafterna i Chile. Detta är naturligtvis helt avgörande. Sedan beklagar jag att man inte har velat ta steget fullt ut på ytterligare några punkter.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Föredrogs och hänvisades
Proposition
1978/79:70 till försvarsutskottet

§ 8 Föredrogs och bifölls
Interpellationsframställningar 1978/79:109 och 110

§ 9 På hemställan av andre vice talmannen beslöt kammaren kl. 13.58 att ajournera sina förhandlingar till kl. 15.00, då de till dagens bordläggning anmälda utskottsbetänkandena väntades föreligga.

§ 10 Förhandlingarna återupptogs kl.15.00.

§ 11 Anmäldes och bordlades
Proposition
1978/79:73 om åtgärder för arbetshandikappade

§ 12 Anmäldes och bordlades
Motion
1978/79:181 av *Håkan Winberg m. fl.*
med anledning av propositionen 1978/79:71 om utbildning av sjöbefäl samt drift- och underhållsteknisk personal i högskolan

§ 13 Anmäldes och bordlades
Konstitutionsutskottets betänkanden
1978/79:15 med anledning av propositionen 1978/79:48 om ändring i vallagen (1972:620) m. m. samt motioner
1978/79:16 med anledning av riksdagens förvaltningsstyrelsens förslag 1978/79:5 med anledning av nytt huvudavtal och medbestämmandeavtal inom riksdagens och dess verks område
1978/79:17 med anledning av propositionen 1978/79:61 om utvärdering av kommunindelningsreformen

Finansutskottets betänkanden
1978/79:13 med anledning av propositionen 1978/79:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 såvitt avser vissa delar av budgetdepartementets verksamhetsområde
1978/79:14 med anledning av propositionen 1978/79:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 såvitt avser stat för statens allmänna fastighetsfond
1978/79:15 med anledning av propositionen 1978/79:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 såvitt avser avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster

Skatteutskottets betänkanden
1978/79:13 med anledning av propositionen 1978/79:28 med förslag till lag

- om betalningssäkring för skatter, tullar och avgifter, m. m.
- 1978/79:15 med anledning av dels propositionen 1978/79:58 om ändring av reglerna om folkbokföring och beskattning av personer anställda utomlands i svenska statens tjänst, m. m. jämte motioner, dels propositionen 1978/79:21 såvitt avser skattskyldighet för Svenska bibelsällskapets bibelfond
- 1978/79:16 med anledning av propositionen 1978/79:54 om ändrade regler för uppskov med beskattning av realisationsvinst, m. m. jämte motioner
- 1978/79:17 med anledning av propositionen 1978/79:42 om inkomstberäkning enligt bokföringsmässiga grunder i inkomstslaget annan fastighet, m. m.
- 1978/79:18 med anledning av propositionen 1978/79:39 om avdrag för framtida utgifter för hantering av kärnbränsle
- 1978/79:21 med anledning av dels propositionen 1978/79:44 såvitt avser ändrade beskattningsregler i fråga om försäkringsskydd för jordbrukare, m. m. jämte motion, dels propositionen 1978/79:50 bil. 2 såvitt avser ändring i 19 § kommunalskattelagen

Justitiekammarens betänkanden

- 1978/79:14 med anledning av propositionen 1978/79:29 om fortsatt giltighet av lagen (1975:1360) om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall jämte motion
- 1978/79:15 med anledning av propositionen 1978/79:62 om ändring i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt, m. m. jämte motioner
- 1978/79:16 med anledning av propositionen 1978/79:59 om ändring i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall, m. m.

Lagutskottets betänkanden

- 1978/79:7 med anledning av viss del av propositionen 1978/79:21 om överlåtelse av rätt till ersättning för upphovsrätt till bibelkommissionens översättningar av bibeln
- 1978/79:8 med anledning av propositionen 1978/79:64 om ändrad tidpunkt för ikraftträdande av konsumentkreditlagen (1977:981) m. fl. författningar

Utrikesutskottets betänkanden

- 1978/79:9 med anledning av motion om indianernas situation
- 1978/79:16 med anledning av motion om pension till fil.dr Allan Ringheim
- 1978/79:17 med anledning av motion om spridning av kristen litteratur i Sovjetunionen
- 1978/79:18 med anledning av propositionen 1978/79:27 om utvidgning av Sveriges sjöterritorium m. m.
- 1978/79:19 med anledning av propositionen 1978/79:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 såvitt avser

Nr 50

Fredagen den
8 december 1978

---

utrikesdepartementets verksamhetsområde
1978/79:21 med anledning av motion om FN-dagen som allmän flaggdag

Förvarusutskottets betänkande

1978/79:10 med anledning av propositionen 1978/79:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 såvitt avser försvarsdepartementets verksamhetsområde

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

1978/79:11 med anledning av propositionen 1978/79:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79, såvitt avser disposition av medel för delpensionsförsäkringen jämte motion

1978/79:12 med anledning av propositionen 1978/79:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79, såvitt avser studiemedelsfonden

Socialutskottets betänkande

1978/79:20 med anledning av propositionen 1978/79:65 om ändring i lagen (1971:282) om arbetarskyddsavgift m. m. jämte motion

Kulturutskottets betänkande

1978/79:17 med anledning av propositionen 1978/79:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 såvitt propositionen hänvisats till kulturutskottet

Jordbruksutskottets betänkanden

1978/79:11 med anledning av motioner om vattenvård m. m.

1978/79:14 med anledning av motioner om luftvård m. m.

Civilutskottets betänkanden

1978/79:3 med anledning av propositionen 1978/79:63 med förslag till lag om ändring i byggnadslagen (1947:385) jämte motion

1978/79:4 med anledning av propositionen 1978/79:38 om ändring i lagen (1970:989) om införande av fastighetsbildningslagen jämte motioner

1978/79:5 med anledning av propositionen 1978/79:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 såvitt avser bostadsdepartementets verksamhetsområde jämte motion

§ 14 Anmälan av interpellation

Nr 50

Fredagen den
8 december 1978

Anmälades och bordlades följande interpellation som ingivits till kammar-
kansliet

---

*Anmälan av inter-
pellation*

den 7 december

1978/79:111 av *Karl Erik Olsson* (c) till budget- och ekonomiministern om det svenska valutasamarbetet:

Vid möte med stats- och regeringscheferna inom Europeiska gemenskapen på tisdagen beslöts om inrättandet av ett European Monetary System (EMS).

Systemet kommer att fungera på samma sätt som valutaormen, med en korg av valutor som grund för växelkursernas rörlighet. Detta innebär naturligtvis en begränsad ekonomisk-politisk rörelsefrihet för medlemsländerna. Genom att en viss del av varje lands valutareserv skall överföras till en gemensam fond erhåller systemet en betydande möjlighet att påverka situationen i de olika länderna, i synnerhet vid betalningsbalansproblem.

I samband med sjunkande relativ konkurrenskraft på exportmarknaden under åren 1975–1976 sjönk de svenska marknadsandelarna markant. Detta förhållande jämte vårt relativt stora dollarberoende gjorde det nödvändigt att lämna samarbetet i valutaormen och devalvera den svenska kronan.

Man kan också beskriva händelseförloppet så, att de åtgärder som vi vidtog i Sverige för att upprätthålla den inhemska köpkraften och därigenom också klara sysselsättningsproblemen på ett tillfredsställande sätt drev upp det svenska kostnadsläget till en nivå som inte överensstämde med det europeiska. Inom EG förde man i stället en återhållsammare politik och accepterade en betydligt större arbetslöshet. Sverige stod i det uppkomna läget inför valet att endera överge sin inställning till den ekonomiska politiken och till sysselsättningspolitiken eller överge ormensamarbetet.

Även ett land som står fritt från formellt valutasamarbete är naturligtvis beroende av vad som sker på valutamarknaden. Att denna kan vara stabil är av allmänt internationellt intresse, och detta förhållande ligger självfallet bakom strävandena mot ett fastare europeiskt valutasamarbete.

Sverige tillhör världens mest utrikeshandlande nationer. Av denna anledning borde vi vara synnerligen intresserade av olika stabiliseringsåtgärder. Men Sverige ligger också geografiskt i Europas utkant. Vi har från västeuropeisk utgångspunkt speciella regionala problem. I Sverige finns även en mycket brett förankrad syn på människornas rätt till arbete och trygghet, som går längre än i något annat europeiskt land. Dessa fakta leder fram till att vi i många avseenden har både behov av och vilja till att föra en självständig politik.

Regeringen Fälldins kraftfulla politik i kärnkraftsfrågan ledde så småningom till regeringens upplösning. Dock upplever en stor del av det svenska folket att en politik med en ny syn på energi-, hushållnings- och

*Meddelande om
frågor*

ekologifrågorna och på frågan om livskvalitet håller på att växa fram. Dessa frågor kan aldrig ses fristående från den ekonomiska politiken. En begränsad rörelsefrihet i ekonomiskt-politiskt avseende begränsar våra möjligheter även inom dessa fält.

Ett samarbete som gör oss beroende av EG:s politik, i vilken Västtysklands ekonomi och D-marken spelar en avgörande roll, skulle vara en hämmande faktor då det gäller att nå för många människor väsentliga mål.

I massmedia har olika företrädare för regeringen under senare tid framträtt i denna fråga. Bl. a. har statssekreterare Lars Wohlin i ekonomidepartementet i en intervju sagt: "Det är troligt att vi får en förfägan om att vara med i detta samarbete före årets utgång."

En anslutning i någon form till ett vidgat europeiskt valutasamarbete är en fråga av utomordentligt stor betydelse för svensk politik. Betydelsen ökar ytterligare av att i förlängningen av en anslutning kan skönjas en närmare knytning till EG, medförande politiska bindningar och ökad ensidighet i handelssamarbetet.

På europeisk nivå har beslutstureorna i EMS-frågan varit tämligen snabba. Det kan misstänkas att så kan bli fallet även vid en svensk behandling av en anslutning.

Med hänvisning till det framförda anhåller jag att till budget- och ekonomiministern få ställa följande frågor:

Vilka slutsatser drar statsrådet av Sveriges tidigare medlemskap i och utträde ur ormen?

Vilka utgångspunkter har regeringen för en eventuell diskussion om medlemskap i EMS?

§ 15 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 7 december

1978/79:223 av *Anita Bråkenhielm* (m) till statsrådet Hedda Lindahl om privatpraktiserande läkares etableringsrätt:

I oktober 1977 beslöt regeringen medge tillfälliga lättnader för att stimulera privatpraktiserande läkare att etablera sig utanför storstadsområdena. Enligt uppgift har ännu ingen sådan etablering skett.

1. Vad är enligt statsrådets uppfattning anledningen till att ingen privatpraktiker etablerat sig på de givna villkoren?

2. Vad ämnar statsrådet göra för att tillse att den önskade etableringen kommer till stånd?

den 8 december

Nr 50

Fredagen den
8 december 1978

1978/79:224 av *Olle Svensson* (s) till industriministern om en utvecklingsplan för del av stålindustrin:

*Meddelande om
frågor*

F. n. pågår diskussioner om ett samgående mellan Gränges Nyby AB och rostfridelen av Uddeholm AB:s stålrorelse. Det finns anledning att frukta att detta kan medföra allvarliga sysselsättningskonsekvenser för Nybys del.

Efter Investment AB Kinneviks köp av en dominerande del av aktierna i Fagersta AB kan man förvänta att åtgärder vidtas för att samordna Fagersta AB:s och Sandvik AB:s stålrorelser. Även här kommer den rostfria produktionen att beröras.

Mot bakgrund av dessa förhållanden och vad som sades i propositionen om specialstål rörande behovet av en strukturförändring inom den rostfria sektorn vill jag fråga:

Kommer industriministern att ta initiativ till en samordnad plan för utvecklingen av den svenska rostfritt stål-industrin under hänsynstagande inte bara till företagsekonomiska önskemål utan även till kraven på bevarad hög sysselsättning i berörda regioner?

1978/79:225 av *Arne Nygren* (s) till justitieministern om den planerade omorganisationen av Stockholmspolisen:

Stockholmspolisen planerar att organisera och utbilda en särskild enhet för bekämpande av bl. a. terrordåd, tagande av gisslan, m. m.

En begäran att få göra en omorganisation i samma syfte har behandlats av 1975 års polisutredning, varefter beslut fattats av regering och riksdag.

Mot denna bakgrund vill jag fråga justitieministern:

Anser statsrådet att Stockholmspolisens planerade omorganisation för bl. a. bekämpande av terrordåd överensstämmer med den av regering och riksdag år 1977 fastställda organisationen?

§ 16 Kammaren åtskildes kl. 15.01.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert